

“Scripture Application & Leadership Training”

SALT II Outlines & Posters
SALT II Outlines & Posters

Sursurunga SALT II

THE SALT PROJECT

Copyright © The SALT Project. All Rights Reserved.

Tahtahna uri aratintin i SALT II

Pákán ram

1. Ngádáh gita mur arwat pasi ngoi á muswan?.....	1
2. Ái Káláu a mámna git ngoro lain tamankak.	4
3. Tan Támin Táit Suri Lain Ararguna Talum.	9
4. Ngádáh á kán bos tatalen ái Káláu?.....	16
5. Dánih A Parai ái Kálááu Suri Tatalen án Artabar?.....	19
6. Sál Án Ololoh Uri Tan Táit Ngorer I Pinpidan A Parai.	22
7. Nagogon si Káláu a inngasi kán armámna	29
8. Ái sinh ái Satan má dánih á kán tan holhol taru?.....	33
9. Bos Tám Ruruna Na Tukes I Bál Di.	38
10. Pinpidan, Ngádáh A Para Ngori Suri Á Ararit?.....	41
11. Dánih A Parai Ái Káláu Suri Sál Án Sung Án Artangan Suri Tángni Tan Lite?.....	47
12. Dánih á araliu?.....	51
13. Liu Tiklik Mai Rakrakai KáiÁn Ái Káláu.	54
14. Ninsin Lain Tátáil Má Kán Tatalen.	59
15. Lain Bál Á Tátáil.	68
16. Kán Artangan Ái Káláu Ur Singin Kán Tan Tátáil.	75
17. Suri dáh gita hol palai sápin?	80
18. Git á tan aratámán git ruruna, ngádáh gita kis ngoi?	86
19. Eran má ámrai pinpidan	90

Aratintin 1: NGÁDÁH GITA MUR ARWAT PASI NGOI Á MUSWAN?

Támin aratintin ur on á Aratintin 1: Bos kálámul di akopkomoi kándi liu ami iátin kándi ruruna. Te di mánán ngo di lu longoi ngoromin, má te kápdite talas ur on. A kuluk ngo gita lu toh arwat pasi dánih git ruruna on mai muswan tili pinpidan káián ái Káláu suri giták atri kángit liu i iátin kán muswan. Tukes masik sár á kálámul a lu láklák main i naul bim má kán bos ruruna no a támin muswan, má ngorer a lu nokwan pagas i bos táit no a lu longoi. Má kálámul erei, wa ái Iesu Karisito sang!

- A. Sinih a mon i muswan i kán liu, má sinih a mon i angagur i kán liu?
 - 1. Koner káp kán te ruruna i Káláu a pámpur i marán angagur án ruruna. Rom 1:18 [2Te 2: 9-11; Sak 14:1]
 - 2. Ái Paulo a parai singin bos tám ruruna á Kolose ngo koion da káu i bus kokok da káp tur i pidir án páhngán aratintin til main i naul bim má kápte te támin on. Má a talas uri narsá git ngorer ngo bos tám ruruna kápdite sengsegeng tili ruruna i angagur án aratintin, di arwat sang suri da ruruna on. Kol 2:8 [1Io 2:26]
 - 3. Ái Káláu a nem i kán matananu suri da lu “lotu muswan uri narsán mai artangan káián Tanián a Pilpil má mai támin”. Ioa 4:23-24
 - 4. Á git á bos tám ruruna, e ngo a lu marmaras mák lu matmatuk hanhan i kángit ruruna, gitá lu mák ilmi bos angagur má káptabun á mánán tus Káláu er git lu ruruna on tungu. Ngo git lu mák ilmi ngorer, ki gitá lu kelsei bos angagur erei mai muswan sur Káláu. Kol 1:10 [2Pe 3:18]
 - 5. A kuluk ngo bos tám ruruna da lu ser pasi muswan tili pinpidan si Káláu er a kis i Buk Tabu. Ái á pokon gita ser pasi muswan ái, má ngorer gita lu keles palai káptabun á mánán tus Káláu má angagur.

- B. “Má gama mánán i támin muswan sur Káláu, má támin sur Káláu er na pálás gam gamák sengsegeng!” Ioa 8:32
 - 1. Rung kápdite ruruna kápdite sengsegeng kabin di lu ruruna i tan angagur án aratintin.
 - 2. I pákánbung kálámul a turpasi ruruna i Iesu, a ruruna i támin muswan, ái sár marán angagur án ruruna kán tu kis besang mul, má bos angagur án ruruna erei a kamkabat páksi kálámul er.
 - 3. Páksiai ngo kálámul ákte matuk i kán ruruna, kán tu ruruna besang i te angagur án aratintin. Ái Iesu masik sár á kápte.

- C. A lala támin táit ngo kálámul na ser pasi muswan káián ái Káláu kabin bos holhol er a támin má bos holhol er kápate támin, diar no a mon i bos wán i diar.

Nirwán	→	Aun	→	Wán
Holhol	→	Ililwa	→	Táit a longoi

1. Nirwán kubau a apos tari wán kubau. Má ngorer sár mul i kángit ruruna sur Káláu a tongsoi kángit matngan liu.

2. Aru sál:

Muswan	→	Sengsegeng	→	Gasgas	Ioa 10:10
Angagur	→	Kamkabat	→	Tabureng	2Te 2:9-12

a. Git má te mák ilmi tan kálámul di liu tiklik mai sápin má sápin a long bengtai kándi kis má kándi kis ái rung er kalar di. (Mámáhat 1, i kubau er i káisam)

- b. Pákánbung git hutngin ruruna, a kis besang i te ruruna kápte a nokwan sur Káláu má ngádáh a lu him ngoi mai bos kálámul. (Mámáhat 1, i kábau er i katbán)
 - c. Tám ruruna a matkán i kán ruruna, ái ákte keles palai marán angagur án ruruna mai muswan a aratintin on tili Buk Tabu. Ái sár a mon besang mul á te angagur er a kuluk ngo na keles palai mai muswan tili pinpidan si Káláu (Mámáhat 1, i kubau er i mingim). Kápte kes ákte ekesi nokwan má kápte te angagur án ruruna a kis i kán liu, ái Káláu masik sár.
3. Má matngan liu erei a kelsei liu kán keskeskes má, ák arwat suri na kelsei liu kán matananu tili malar mul. A ngoromin á sál:
- a. Lain arbin a kelsei liu kán kesá kálámul.
 - b. Ái sang a ngurkai lain arbin arliu i di mák atintin di suri mur i Konom i bos táit no. Minái á sál suri lam pas di suri dáng kalilik án aratintin. Mat 28:18-20
 - c. Kalilik án aratintin erei di lu tángni tan lite suri di mul dák mur i Konom.
4. Tili tan buturkus minái una kosoi tan argálta minái:
- Dánih a parai á dáu minái suri muswan, ngo suri mánán i Iesu?
 - Ngádáh na lite ngoi á kam liu kabin suri tan táit a kis i tan buturkus minái?
- a. Ioa 8:32
 - b. Ioa 14:6
 - c. Ose 4:6
 - d. [Gal 5:7-10]
 - e. [Ioa 8:44-45]
- D. Sálán á ‘muswan’: *Muswan ái á worwor suri dánih a ian támin. Ngo kes a mákái kesi táit mák atatir ur on ngorer a ngoi sang, ki a parai muswan.*
- E. Arngángsa uri narsam ngo una wásái Buk Tabu suri ser pasi muswan
- 1. Una kalik án aratintin. [Apo 17:10-11] (matananu Beria)
 - 2. Una rakai suri kipi aratintin tili Buk Tabu. [2Ti 2:15] (ngo u lain aratintin mai kán pinpidan a muswan)
 - 3. Buk Tabu a lala támin táit. [2Ti 3:16-17] (ái Káláu á káplabin á kán pinpidan)
 - 4. Tanián a Pilpil na tangan iáu. [Ioa 16:13] (Tanián, koner a lu aposoi támin sur Káláu, ái sang na aposoi támin uri kamu hol)
 - 5. Una atintini tan lite suri di mul dák lu muswan mai atintini tan lite bul. 2Ti 2:2
- F. Ngo u mánán i muswan káián ái Káláu ma KÁPTE u lu mur arwat pasi, a lala sák taladeng.
- 1. Kálámul a polon á hol sang, a lu atri kán liu suri na lu tiptipar namurwai muswan.
 - 2. Wásái dánih a parai ái Iesu suri aru tám long rum, koner tám mánán mái koner a ngul. Mat 7:24-27

Mámáhat 1

*“Gama MÁNÁN besang i TÁMIN, má TÁMIN er na
PÁLÁS gam gamák SENGSEGENG.”* Ioanes 8:32

Kálámul kápate
ruruna

Hutngin
tám ruruna

A A A
M A A M
A A A

2Te 2: 9-12

A

Angagur
↓
Kamkabat
↓
Tabureng

A A A
M A M M
A M A

M M A
M A M M
M M M

Ioa 10: 10

M

Muswan
↓
Sengsegeng
↓
Gasgas

Aratintin 2: ÁI KÁLÁU A MÁMNA GIT NGORO LAIN TAMANKAK

Támin aratintin ur on á Aratintin 2: Aratintin minái a lala worwor suri ololoh si Kálau má kán nemnem suri rang natun má kán araraguna mam di. Ái Kálau a oboi him káián tamankak til main i naul bim suri tohtohpas uri Kák git imi bát ngádáh a lu ololoh i git ngoi. Ngo tatalen káián rang kák git til main i bim, ngo kápate nokwan, ki git mákái ngorer má gita hol on gut ngo ái Kálau mul kán matngan tatalen a ngorer kabin ái mul git utngi mam Tata. Má ngorer tatalen káián rang kák git a arwat suri na gau arises kágít ruruna ngo mánán sur Kálau. Má ngádáh gita kelsei ngoi á kágít holhol sur Kálau erei dikte gau arises? Minái á kes til on á angagur án ruruna er Aratintin 1 a worwor suri.

A. Armámna káián ái Kálau Kák git uri narsá git a lala pakta taladeng. (Mámáhat 2a)

1. 1Io 3:1
2. Ioa 15:9-10,12

Mudán worwor talas: *On á aratintin minái, bál kálámul (♥) a tur kiláng i aru lite matngan táit. I Mámáhat 2a sálán ngo armámna. Má i Mámáhat 9a má 9b, akiláng erei a tur suri nárum i kálámul (nitam, balam).*

B. Him káián tamankak a suri inngas tari má atintini rang natun sur Kálau kák git má ngádáh á ninsin mam git.

Epe 6:4 [1Te 2:10-12; Nag 6:7]

(*Mudán worwor talas:* I pákánbung git turpasi ruruna, git lu mur i matngan tatalen án arabuhán mam Kálau ngorer git lu longoi mam rung di kátlán i git til tungu, ngoro rang kák git ngo rang mám git. Má ngorer ngo kándiar tatalen kápate kuluk, ákte gau arises kágít ruruna suri kán tatalen mul ái Kálau. Má namur ngo ák lu pakpacta i kágít mánán sur Kálau, a kuluk ngo gita lu sormángát pas Kálau suri na lu anokwa git má giták talas suri kán tatalen muswan má ninsin.)

C. Bos matngan sápkín tamankak má tinánkak

1. Tamankak a lu mos – mos a lu kis áklis.
2. Tamankak a lu pálsi limán – a lu tari bos táit no natun a lu sungi, páksiai ngo táit erei kápate tángni má ngo táit na lu bálmai.
3. Tamankak kápate lu mákmák suri natun – a lu lala talar má kápate lu hol suri kán sáhár má taun a banai á kán kalik.
4. Tamankak a lu balbal anokwa natun – kápate kesi táit natun a longoi a agasgas pasi bál ái kákán, má ngorer ák lu sák i bál ái natun.

D. Má ngo tatalen káián rang kák git ákte gau arises kágít ruruna sur Kálau, ki ngádáh gita kelsei ngoi á ruruna erei? Gita aratintin i Buk Tabu suri kelsei ruruna erei. (Mámáhat 2b)

1. On á buk Luka 15:11-32 git ser pasi ngo ngádáh a ngoi ái Kálau.
 - a. Kán armámna ái Kálau a bonta git no
 - b. A nem suri na hol palai kágít bos sápkín
 - c. A kis mona git
 - d. A laes suri kágít hol kaleng ami taniá git
 - e. Káp a tini hol pala git
 - f. A lala mámna git mák tangan git
2. On á buk Rom 8:15 git wás pasi ngo git arwat suri utung Kálau ngo “Tata” .

- E. Dánih á te ninsin tamankak er i buk Luka 15:11-32?
1. Dánih a longoi?
 2. Matngan tatalen ngádáh a lu mur on?
- F. On á buk Luka 15:11-32, git mákái ngo ásásla má tatalen káián mulán kalik uri narsá tuán a lite alari káián ái kán tata. Ngádáh a lite ngoi?
- G. U hol on ngo ái Káláu a matngan kálámul ngádáh? A lu mos, ngo a lu sak pálsi limán, ngo a lu tari bahin má kápate lu engenges suri natun, ngo kápate lu gas i bál sur natun? Armámna er a worwor suri ái Iesu iatung i buk Luka 15, dánih á kam mánán ur on? Kam mánán a tukes mai ngo a lite alari kán armámna ái Káláu sur git er a parai i pukpuksa minái? Dánih u hol on má dánih á kam ásásla suri? Ngo u hol on ngo a lite, ki una tari kam te pákánbung suri wásái kunlán pákán 15 tili buk Luka má unák ser pasi suri dáh ái Iesu ák puksai tan soi minái.
- H. Ái Káláu a mámna git ngorer i lain tamankak.
1. Ái Káláu ákte ilwa pas git. 1Pe 2:9 a parai ngo "...gam á kabinhun ái Káláu ákte ilwa pasi..."
 2. Ái Káláu ákte patak pas git. Rom 8:15-17 a parai suri bos tám ruruna ngo... "Ái Káláu...a patak pas gam gamá rang natun ái Káláu sang.... Má kabin git rang natun, a mon i kágít kuir tili arasosah ái Káláu na tari singin kán matananu, má gita otoi tiklik mam Karisito á arasosah ái Káláu ákte oror páksi ur káián ái Natun."
 3. Armámna a mon mul i aranokwa on. Eba 12:7-11 a parai ngo "Git mánán ngo kálámul a mon i natun, a lu anokwai kalik er, má i te pákán a lu atintini mai mudán rangrangas suri na lain kalik sang." Má ngoromin mul ngo "Gita kipi kán aratintin ngorer suri namur gita kis áklis tiklik mam Káláu."
 4. Ái Káláu a lu mákmák kalar git. [Sak 139:13-16] a parai ngo "...u sopasun i tan kalkuir i iau iak au kunlán ami bál ái nana..."
 5. Ái Káláu a bálbál káuri rung káp kándi te rakrakai. [Sak 68:5] "Kákán rung kápte kák di, má ák bálbál kauri tan mokos..."
 6. Ái Káláu kápate lu balantahun git. [Ais 49:14-16] "Ngádáh, a arwat ngo mámán kalik na balantahni kán kalik erei kán tu asusi be..."
 7. Kam liu a mon i kán holhol taru ur on ái Káláu. [Ier 29:11-13] "Iau mánán páksi sál iau hol on uri iáu, bos holhol taru suri akulukna iáu má kápate ngo suri na asáksákna iáu. Iau nem suri na mon i kam ngangai suri bos lain táit na hut namur."
 8. Ái Káláu a lala gasgas i bál mam iáu. [Sep 3:17] "...na amatau i iáu mai kán armámna...na lala gasgas má parmat sur iáu mai saksak."

Tan táit suri talas ur on:

- (1) *Buk minái di longoi suri tángni aratintin káián keskeskes ngo káián kesá huu. Pasi á ngorer te á kuir tili buk min kápdate aratintin mai i pákánbung git kis tiklik suri aratintin. Ngorer mul suri Buk Tabu má te kukuir imi katbán áir ngoromin []. Ái á tan kuir di oboi suri sopasun aratintin namur. A kuluk ngo iáu ngo kam tekesi huu na him mai suri akopkomoi kamu mánán má uri sosodukul i gam.*
- (2) *Má koion mul á hol sirereh i wásái Buk Tabu i mátán matamata. Ái Paulo a parai si Timoteo iatung i 1Timoteo 4:13 ngo "Una rakai mai wásái pinpidan tili Buk Tabu i mátán matamata, má unák lu para talsai sálán si di, má unák tari inau uri narsá di suri tatalen ngádáh da mur on."*
- (3) *Kesi táit mul, ngo u mákái atul i tip (...), a sálán ngo a mon mul á te kuir on á pákán páp erei.*

Ái Káláu a mámna git ngoro lain tamankak

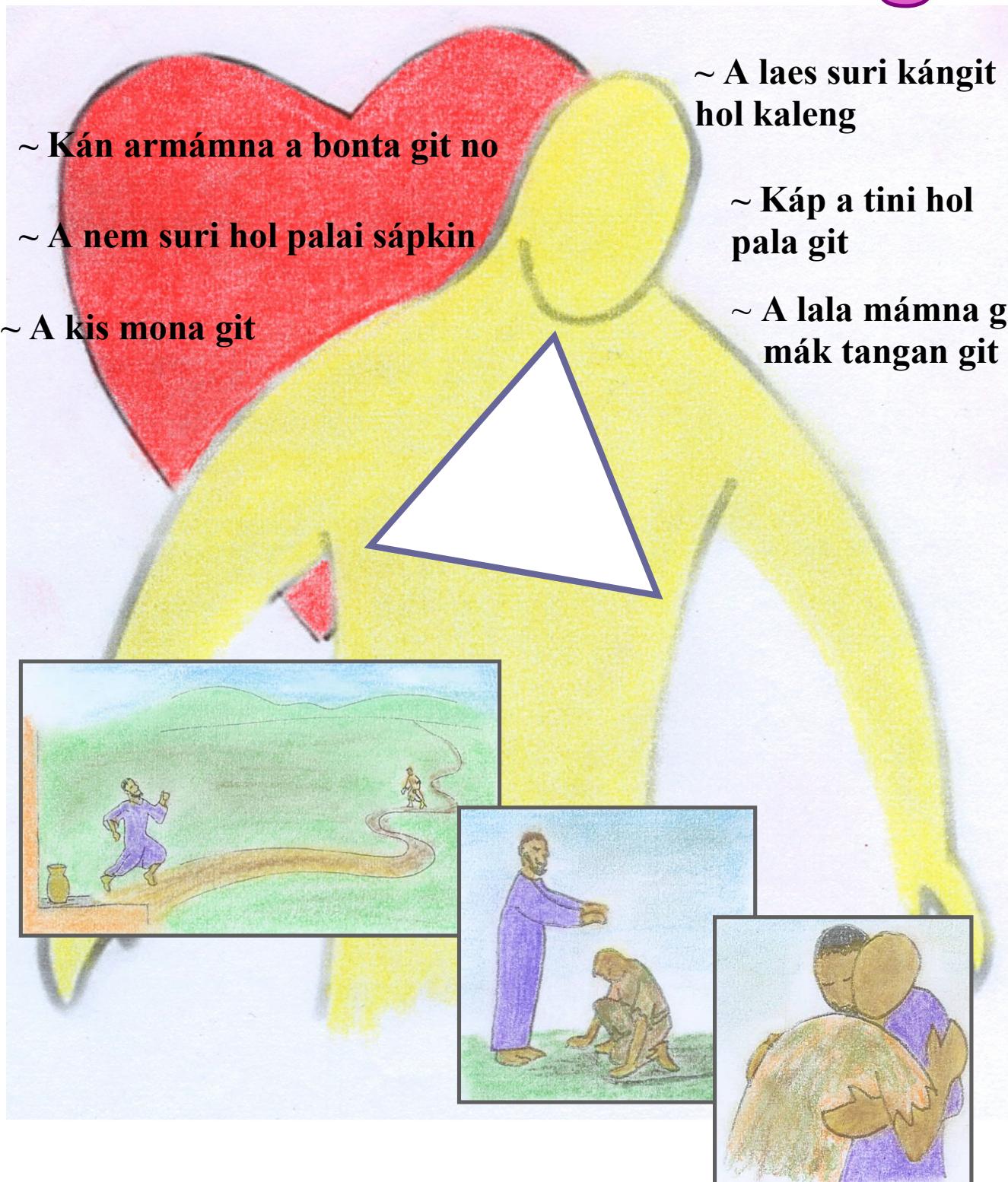
1Io 3:1

Ioa 15: 9-10, 12

Him káián tamankak a suri inngas tari
má atintini rang natun sur Káláu kák git
má ngádáh á ninsin mam git.

"Tata" Kakang

Luka 15:11-32

1Pe 2:9

Rom 8:15-17

Aratintin: 3 **TAN TÁMIN TÁIT SURI LAIN ARARGUNA TALUM**

A. Ararguna talum ái á kalolon á kunlán pinpidan má liu káián bos tám ruruna.
Ararguna mam Káláu má ararguna mul arliu i git i tan kálámul a aksimi ái Káláu.

1. Ái Káláu a aksim git ngoro ái sang suri gita lu ararguna talum. -- Tgk 1:26,27; Tgk 2:18, 22
 - a) Ái Káláu a tukes sár, mái sár atul á kálámul ngo talar on. Má ngorer ditul lu ararguna arliu. (Mákai “trinity” i buk Te Támin Worwor tili Buk Tabu)
 - b) Ái Káláu a long git ngoro ái sang. Má a long git gitá wák má káláu suri gita ararguna arliu i git.
2. **Tohtohpas:** Ararguna si Dewit mái Ionitan. -- 1Sa 18:1-4; 19:1-7; 20:4,14,17,42
3. Lain ararguna talum e ngo aru tám ruruna diar ararguna. Má ái a lala kuluk suri ngo kesá tám ruruna a ararguna mam koner kápte a tám ruruna, kabin ararguna káián bos tám ruruna ái Iesu Karisito a lu kis tiklik mam di. -- Ioa 17:3; 1Io 1:1-3
 - a) Támin worwor á LIU MUSWAN -- Ioa 17:3; 1Io 1:1-3
 - b) Ararguna mam Káláu a lami kálámul uri liu áklis. Marán di mánán má dikte áslai ararguna tiklik mam Káláu ngorer, má ái á ararguna muswan
4. Ararguna a lu ru i sál on.
 - a) Ngoromin á sálán ararguna arliu má a lala támin táit ur on. Ngo aru kálámul diar lu ararguna talum, diar lu artabar arliu i diar má diar lu nguruk arliu i diar. Kápte kes a lu punmai táit singin turán. -- Ioa 13:34; Epe 4:32; 1Te 5:11; Pil 2:3-4; 1Io 1:7

B. Ahat á tan támin táit suri lain ararguna.

1. Armámma
 - a) Worwor talas suri armámna muswan --1Ko 13:1-8a
 - b) Ngo git armámna muswan, git armámna mai kángit kunlán liu má kunlán bál git. -- Mat 22:36-39
 - c) Tohtohoi ngo armámna muswan a kis. -- Ioa 3:16

2. Ruruna

a) Dánih á ruruna?

I. Sálán ruruna i lite: Iau atri kak ruruna i lite ngo a arwat suri na longoi táit nák tumran uri narsang.

II. Ruruna má muswan

III. Ngo u ilwa pasi suri ruruna i Káláu i pákánbung kápte be a matuk i kam ruruna, ki kam ruruna na lu marmaras hanhan i tan bet namur ngo u kis tiklik áklis mam Káláu, má ngorer una mák ilmi dánih a longoi ái Káláu uri kam liu a arwat mai pinpidan a parai.

IV. Ngo u atri kam ruruna i turam, kápte kesi táit una punmai on. Ngo a mon á kam taun, una aposoi ur si turam má parai singin suri na sung tangan iáu suri kam tan taun erei. -- Iak 5:16

b) Ngádáh gita kátkátum on ngoi á ruruna?

I. Lain ninsin kálámul ái á kesi táit a arwat suri kátkátum i ruruna. Á iau ina tohoi suri ina matngan tátáil er tan kálámul da arwat suri kátkátum i kándi ruruna i iau.

II. Lain ninas na mon i tátáil suri kátkátum i ruruna:

a. Matngan kálámul a arwat suri da pámpur on: Ngo kálámul di ruruna on a lu long artálár pasi kán oror, má kápate lu arkeles i kán tatalen.

b. Muswan - muswan suri longoi him kán lite

c. Támin - Na lu parai sár i támin páksiai ngo na tuan rakrakai suri parai.

d. Tur dik i pákánbung án arabilbiling

c) Ruruna má tatalen kán tátáil

3. Rumrum

a) Dánih á rumrum?

I. Gita rumrum i tan lite páksiai ngo a matngan kálámul ngádáh.

b) Suri dáh gita lu rumrum i tan lite?

- I. Ngo u rumrum i lite, u inngasi singin ngo kálámul er a lala támin táit i matam má i mátán mul ái Káláu.
- II. Tohtohpas sur Sakius -- Luk 19:1-10
- III. Tohtohpas suri wák i mátán dan. -- Ioa 4:6-30
- c) Ngádáh una lu inngasi ngoi á kam rumrum ur singin tan lite?
- I. Kam ot kuluk kápñate kis kodong i kam hol, una parai kam ot kuluk uri narsá di má dák longrai. -- Pil 4:14-19
- II. Kam ot kuluk una inngasi mai ninsim.
- III. Káp una te parai kam holhol masik ur si di, mái sár una kipi mul i kándi holhol má kándi nemnem.
- IV. Una inngasi ngo a lu lala hol suri kiskis kán tan lite má suri ngo kándi liu na kuluk pagas.
- V. Tar kam te pákánbung narsán tan lite.
- d) Ngo kápte gita tari kágít rumrum singin tan lite, gita tur arsagil mai mos arliu i git. Mái sár ngo gita tari rumrum singin tan kálámul no, páksiai ngo di kis i kágít huhu ngo lotu ngo kápte, gita lu tur talum mai bál matau. -- 1Ko 12:4-31.
4. Gita lu mánán i git arliu
- a) Gita lu ri suri ngo te matananu da mánán muswan i git.
- Ái Káláu a mánán i bos táit no a kis i kágít liu, táit a kuluk má táit a sák a mánán on. Ái sár ái Káláu a inngas tari kán armámna uri narsá git ngoromin: “I pákánbung kágít tu abulbul be, ái Karisito a mat sur git.” -- Rom 5:8
- Páksiai ngo ákte mat ái Iesu Karisito suri kágít sápkina tatalen, marán onin kápte di ruruna i dánih a longoi ái Iesu iamuni naul páspáng sur git. Má ngorer kándi tu abulbul sang. Mái Káláu a mákái ngorer má kápate su bahin uri di, kán tu mámna pagas i di má tangan di sang.
- Marán á te tám ruruna onin di lu punam di i mátán matamata má kápte di lu para aposoi kándi sápkina holhol má sápkina tatalen kabin i kándi mátut. Mái Káláu a mánán on ngo git sáhár suri tan tám ruruna da mánán i git ngorer ái Káláu a mánán i git. Má kabin i ngorer, ái Káláu a parai si git i buk Iakobo 5:16 ngo, “... gam keskeskes gama lu aposoi kamu tan sápkina tatalen arliu

i gam, má gamák lu sung mul sur gam arliu, suri ái Káláu nák aliu pas gam.
Kabin sung káián bos tám nokwan a mon i kán rakrakai mák tapam hut i
lain wán til on.”

- b) Te pákán git nem i mánán i ninsin lite, má kápgite nem on ngo da mánán i
ninsi git. Mái sár ái Káláu a nem on ngo git sang gita mánán arliu i ninsi
git keskeskes.

I. A lala rakrakai má a lu kipi tilik pákánbung suri mánán i tan lite.

II. Kabin git á bos kiu git lu hol apakta pas git sang, mái sár pinpidan si
Káláu a parai si git ngo tatalen ngorer kápte a kuluk. -- Pil 2:3-4, 21

- c) Mánán arliu ái á támin táit na tur i hol on á tatalen án ararguna. -- Ioa 17:3
d) Suri lain talas arliu i araturán gita lu:

I. Tur talas – long palai bobor a long kári ar git

- Ngo iau nem i mánán, ki ina rusan tar iau suri dák mánán i iau.
- A mon i a sák on suri sorai nemnem kán matananu.

II. Mánán i ásásla káián lite má tángni i puski kán taun. -- Rom 15:1, 12:15;
Gal 6:2

C. Git tiklik no, gita wásái á tan buturkus minái.

1. Armámna

Ioa 13:34; 15:12,17. Armámna arliu

Rom 13:8. Armámna arliu

1Pe 1:22 Armámna arliu

1Io 3:11; 4:8 Armámna arliu

Rom 12:10 Bos tám ruruna da lu tar kunlai kándi liu uri narsá di arliu.

1Ko 12:25 Da lu ololah arliu i di.

Epe 4:32 Da lu kuluk arliu i di.

1Te 5:15 Da lu kuluk arliu i di

Kol 3:13 Gama lu hol palai tatalen di longoi mam gam á tan lite.

Epe 4:32 Gama lu hol palai sápkin arliu i gam.

Epe 4:2 Gama lu bál konmi tatalen di longoi mam gam. Gama lu longoi
ngorer arliu i gam.

1Te 4:18 Gama lu arabálbál arliu i gam.

1Pe 4:9 Gama lu árár pas gam arliu i kamu tan rum mai lain bál gam.

Gal 5:13 Gama lu artangan arliu i gam mai armámna.

Gal 6:2 Artangan mai puski taun kán lite.

Iak 5:16 Gama lu sung sur gam arliu.
Epe 4:32 Gama lu artangan má armámna arliu i gam.
1Ko 16:20 Gama lu árár pas gam mai armámna
1Pe 5:14 Gama lu árár pas gam mai armámna i Karisito
Him 25:14 Koion á lu agur pasi táit káián lite.
1Ko 7:5 Aramokson koion diara lu ruti kápán páplun i diar suri bop tiklik.

2. Ruruna

Epe 5:21 Gama rusan tar gam arliu i gam
Iak 5:16 Gama lu aposoi kamu tan sápkina arliu i gam.
Skr 8:16 Gama lu parai támin arliu i gam
Rom 12:16 Na lu siaroh sár á kamu kis arliu i gam.
Kol 3:19 Koion una langan mai matananu
Iak 4:11 Koion gama para sáksákna tekesi tur gam a tám ruruna.
Iak 5:9 Koion gama lu ngurngurngur uri gam arliu.
1Ko 6:1-7 Koion á lu kipi turam uri nagogon.
Gal 5:26 Koion á tubán hol apakta pas gam alari kes, má koion gita tok
angarngari kesá tur git, má koion gita bál sák mam di suri kándi lalain táit.

3. Rumrum

Rom 15:7 Gama lu árár pas gam arliu.
1Te 5:11 Gama lu arakrakai má artangan arliu i gam má koion gama agengen
pasi tur gam.
Eba 3:13 Gama lu arakrakai má artangan arliu i gam
Eba 10:25 Gama lu arakrakai má artangan arliu i gam
Rom 14:9 Gama lu arakrakai má artangan arliu i gam
Eba 10:24 Gita lu belbelken i git má áplasi bál git suri gita armámna má
artangan arliu i git.
Ioa 13:14-17 Gama mur i tohtohpas a longoi ái Iesu mai siwi keken kán kalilik
án aratintin.
Pil 2:3 Hol apakta pasi lite alar iáu sang.
1Pe 5:5 Gama lu rusan tar gam arliu i gam.

4. Talas ngo mánán

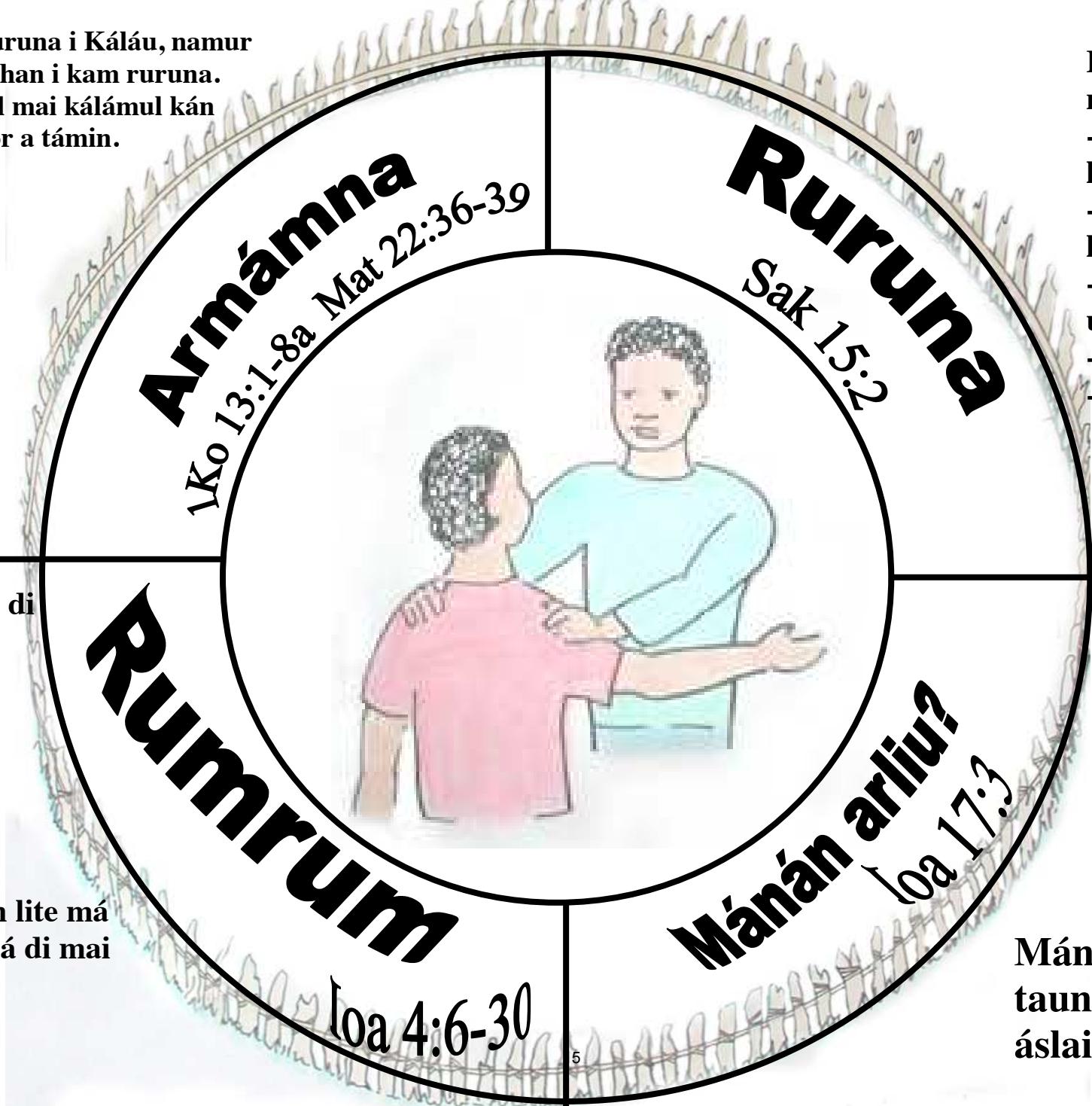
1Io 1:7 Gama lu ararguna talum arliu i gam.
Mar 9:50 Gama lu kis án bál matau arliu i gam.
Kol 3:16 Gama lu aratintin arliu i gam.
Rom 15:14 Gama lu aratintin arliu i gam.
Kol 3:16 Gama lu akeng kalengna gam arliu.
Epe 5:19 “Gama lu ot inau arliu i gam mai bos saksak tili pinpidan si Káláu,
má bos saksak án parpara agas, má tan gárán pepe Tanián a Pilpil a tari si
gam.”

Táit suri longoi:

Na lu rururu á kálámul, gama ngurkai tan támin táit a lu akuluknai lain kiskis án ararguna talum i kam malar má sung suri ngo a mon i te kis án arsagil i kiskis án aratámán i kam malar. Má ngo kápte a kuluk i kam kiskis án ararguna mam te, ki una sung suri ái Káláu na akulukna kalengnai kamur kiskis án ararguna má gaurák arkabat kaleng mai kálámul er kápte gaur ararguna talum.

Ahat á tan támin táit suri lain ararguna

Ngo u ilwa pasi ruruna i Káláu, namur na marmaras hanhan i kam ruruna.
Má na ngorer mul mai kálámul kán tatalen má worwor a támin.

Aratintin 4: NGÁDÁH Á KÁN BOS TATALEN ÁI KÁLÁU?

Támin aratintin ur on á Aratintin 4: Marán tatalen má ninsin ái Káláu (Aratintin 3) kápate arwat ngo git sang gita mur arwat pasi. Mái sár Buk Tabu a parai si git suri ngo gita maras hanhan i artangan má mánán sur kágít Konom Iesu Karisito (2Pe 3:18). Ngo git nem suri gita long arwat pasi ngorer, ki gita mur arwat pasi ninsin ái Káláu er a but pas tili armámna. Gita lu talar mai armámna (1Ko 13:13; Iak 2:8; Ioa 15:12). Ngo kápgite talas uri ninsin ái Káláu, ki kápate arwat ngo gita láklák namurwa Káláu.

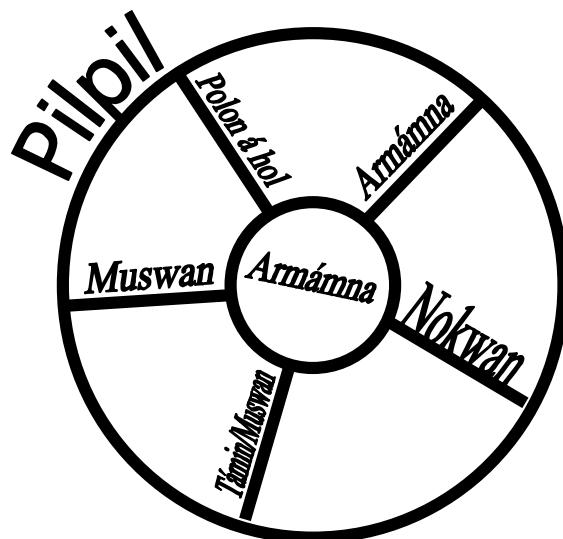
A. Káláu ái á armámna.

1. Bos táit no a longoi ái Káláu a but pas tili kán armámna. 1Io 4:8, 16 [Ioa 3:16-17]
2. Kálámul a mur i tatalen án armamna, a lu balbal ilwa pasi a kuluk suri na mur on má suri na tángni rang turán mai mul. Pil 2:3-8 [1Ko 13]
3. Ái Kákán mái Natun má Tanián a Pilpil ditul no ditul mánán i armámna.
 - a. Kákán: Ioa 3:16 [1Io 4:10-11; Rom 5:5; Rom 8:39; 2Ko 13:14; 1Io 2:15]
 - b. Iesu: Ioa 15:9 [Epe 3:17b-19; 2Ko 5:14; Rom 8:35]
 - c. Tanián a Pilpil: Rom 5:5 [Rom 15:30; Gal 5:22]

B. A kuluk ngo kálámul na lu mur i tohtohpas si Káláu suri ilwa pasi tatalen án armámna má nák lu mur on. Epe 5:1-2 [1Ko 13; 1Ko 16:13-14; 1Io 4:8]

C. Minái á tan sál ái Káláu a mur on suri inngasi kán armámna

1. Tili kalolon armámna si Káláu a tapam hut á bos ninsin no.
2. Ái Káláu ái á:
 - a. Támin: a lu parai táit má a lu ngorer sang.
Ioa 14:16-17 [Ioa 1:14; Ioa 8:42-46; Sak 89:34]
 - b. Polon á hol: a lu mur i tatalen án armámna i pákánbung a him mai kán mánán.
Iak 3:17 [Mar 6:2; 1Ko 2:7-8; Ier 51:15]
 - c. Nokwan: a lu longoi táit a nokwan masik.
Eba 1:8-9 [2Te 1:5-7; Rom 2:5; Nag 32:4]
 - d. Armámna: a kuluk mam rung di kulut i Káláu.
Epe 2:4-5 [Tit 3:5; Iak 5:11; Sak 86:5]
 - e. Muswan: kápate lu arkeles mák lu mur arwat pasi táit a parai ngo na longoi.
Iak 1:17; 2Ti 2:13 [Ais 49:14-16; 1Te 5:23-24; 1Ko 1:9]

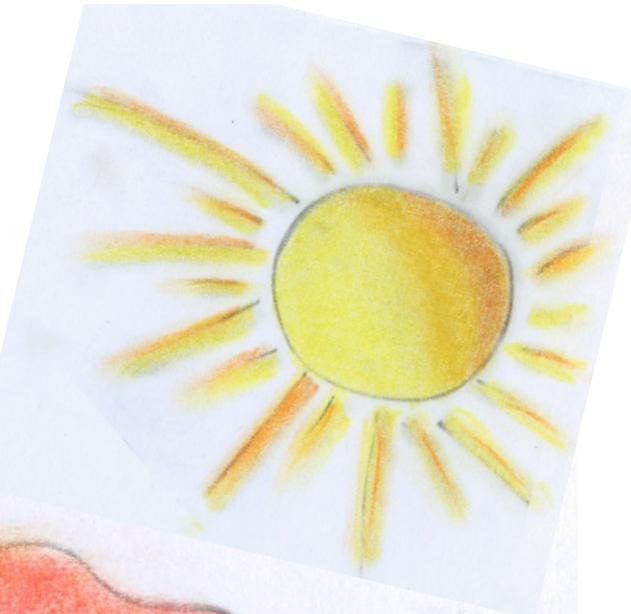

- D. Epe 5:1 a parai si git ngo gita lu tin murwai kán ninas ái Kálau.
1. Ái Kálau a káng i naul matmatngan pokon no. Ngádáh, a arwat suri gita tin murwa Kálau ngorer? Kápte.
 2. Ái Kálau a mánán i tan táit no mák talas suri tan táit no. Ngádáh, a arwat suri gita tin murwa Kálau ngorer? Kápte.
 3. Ngádáh gita taram on ngoi á worwor er i buk Epe 5:1? Kápate arwat suri gita tin murwai tan táit er a longoi ái Kálau; ái sár a arwat suri gita tin murwai kán tatalen má ninsin.
- E. Táit a sisdo Kálau má a káplabin i tan táit no a longoi, ái á kán armámna. Má ái á táit a kis imi katbán tiborbor i lain ninsin. Kán mánán ái Kálau, má kán armámna, má ninsin no a nokwan, má a lu muswan suri bos táit a lu longoi uri narsá git, má kán tatalen er a lu parai támin masik má kápate mánán i angagur, bos tatalen no erei di hut tili pilpil án bál. Ái Kálau a ngoi i bál suri ararguna mai bos kálámul mák nem ngo gita mánán on sang. Má kabin a nem suri ararguna mam git má kabin a pilpil sorliu mul, ngorer kán armámna a arkip mai ninsin a nokwan pagas. Má ngorer a lu hol palai kángit bos sápkin kabin i kán bos tatalen no di him talum tili pilpil án bál.
- F. Ái Kálau a pilpil sorliu. Kápte te kuron ngo sápkin a kis tiklik mai. 1Io 1:5
1. Pilpil sorliu a sálán ngo liu kán kálámul a lu inngas tari armámna i bos tatalen no a lu longoi. Iak 3:17 (“a kis á pilpil án hol suri mur i nemnem si Kálau...má a lu káng mai armámna”)
 2. Pilpil sorliu a sálán ngo a kis tepák alari tatalen káián naul bim. Epe 4:24
 3. Pilpilk sorliu a sálán ngo a nokwan pagas má kápate te dur on. Epe 1:4 [1Pe 1:14-16; Sak 24:3-4]
 4. Ái Kálau a kilkila pas git suri na pilpil i ninsin i git ngorer i ninsin a pilpil. Eba 12:14; Mat 5:48 [1Pe 1:14-16]
 5. Mai sár kán oror ngo ái na lu him mai bál git má nák lu tangan git suri ninsi git na pilpil mul. 2Ti 2:13; 1Te 5:23-24
 6. Á git mam Kálau git lu him tiklik suri ninsin i git na ararkeles. Pil 2:12-13; Rom 8:28-29; him talum minái ái Iesu a parai ngo a mararáh: Mat 11:28-30. Mai sár ngo kángit kipkip na mararáh, a sálán ngo git mam Kálau git no gita tur talum mai him erei.

Káláu a pilpil sorliu

1Io 1: 5

Káláu ái á muswan.
Ak lu mur arwat pasi táit a parai.
Iak 1:17; 2Ti 2:13

Káláu ái á támin.

A lu parai táit
má a ngorer sang.
Ioa 14: 16-17

Káláu ái á armámna.
A kuluk mam rung di kulut i
Káláu.
Epe 2: 4-5

Káláu ái á nokwan.
A lu longoi
táit a nokwan masik..
Eba 1: 8-9

Káláu ái á polon á hol.
A lu mur i tatalen án armámna
er a him mai kán mánán.
Iak 3: 17

Káláu ái á armámna.
Tili kalolon armámna a tapam
hut á bos ninsin no.

1Io 4: 8, 16
Pil 2: 3-8

Aratintin: 5 **DÁNIH A PARAI ÁI KÁLÁU SURI TATALEN ÁN ARTABAR?**

A. Aratintin suri artabar tili 2Ko 9:6-15

1. **Buturkus 6** Má dánih git soi, gita lus pasi sang i wán. Ngo git mur i holhol kán torahin kálámul, gita il pasi sápkin ami nárum i git ngorer i sápkin nemnem má mos má te táit mul. Ngo git mur i nemnem káián ái Káláu, gita il pasi bál matau, gasgas, armámma, tubán kátlán. -- Mat 6:34; Luk 12:29-31; 2Ko 9:6, 8, 11
 - a) Ngo git sua lim ur singin lite, ái Káláu na tar kalengnai ur si git ngo na ámtái mul i kágít sahár.
2. **Buturkus 7** Ái Káláu a laes suri kálámul a artabar mai gasgas.
 - a) Gita lu artabar, ma koion gita lu hol suri ngo da kosoi mam te mudán mul ami iátin.

Sak 15:1, 5 -- Konom, sinih sang a arwat suri na kis i kam rum? Sinih a arwat suri na kis á Sion er kam pungpung sang?..... Ái a lu sormángát pasi tan lite má dik lu sungi suri táit má pákánbung di lu kosoi káp a tini parai si di suri da obop te mul ami iátin dánih di sung pasi. Tan kálámul kápate arwat suri da toroi pasi pirán tabal uri nagogon suri atiutiwi kálámul ngo a longoi sápkin. Kálámul ngo na mur i tan tatalen min, ki kálámul er a tur dik pagas.

Nag 23:20 – Ngo gam sormángát pasi tan temes suri dák sung gam sur te táit, ki a kuluk gama kipi te mudán ami iátin dánih di sungi, mái sár ngo rang buham, koion sang. Gama mur i nagogon min, mái Káláu kamu Konom na asosah i gam mai bos táit no gama himnai iatung i kuir bim er ngo gama kis on.

- b) Te pákán ngo git artabar, ki git lu nem ngo da kos kaleng on mam te mudán mul ami iátin ur si git. Tatalen ngorer koion gita lu longoi. Luk 6:34-35, 38
3. **Buturkus 8-10** Káplabin i kán arasosah ái Káláu uri narsam, a suri ngo una asosah i lite kálámul bul.

Tgk 12:2 Má ina akopkomoi rang kopkom i iáu má dák lala matananu sang. Má ina asosah i iáu má apakta pasi ngisam, má á iáu una asosah i tan lite. Má ngorer ngo matananu di nem suri parai lain worwor ur singin tan temes, á di da parai ngoromin, “Ái Káláu na asosah i iáu ngorer a longoi mam Abaram.”

- a) Ái Káláu a kákán bos táit no, má a káián sang. Má á git á bos tám ololoh sár ur on. -- Luk 12:42-47
4. Buturkus 11-13 Kálámul ngo a artabar mai lain bál, a lu agasgas pasi bál ái Káláu. -- 1Pe 2:12
5. Buturkus 13 Lain tatalen er u longoi mai lite, a para agas Káláu, má a árngai ngisán. -- Luk 12:33-34
6. Buturkus 15 Ái Káláu ái á kángit lain tohtohpas. Ái a lu lala artabar, má kán artabar ái Káláu ákte lala sorliwi kángit artabar. -- Ioa 3:16; Iak 1:17

B. Tar kalengnai risán ur si Káláu: kesá risán

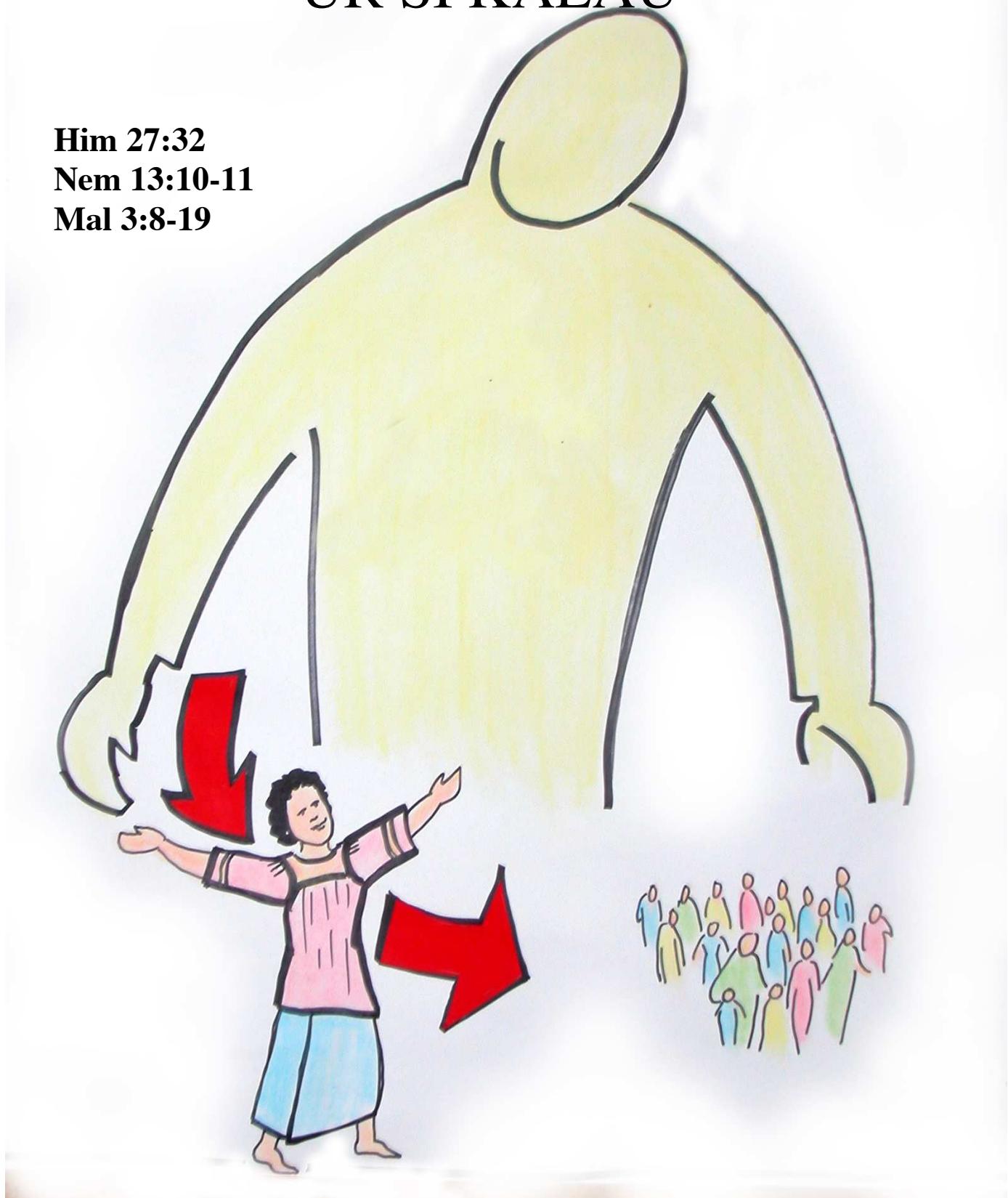
1. Dánih á risán erei? Kesi boh tili sángul á boh til on á tan táit no er u lu kipi. Mái sár, ngo a agasgas i balam suri tari te mul uri iátin, a kuluk mul. -- Tgk 28:22; Him 27:30-32; Lál:18:26; Eba 7:2, 4, 6
2. Ur si sinih ina tari singin á kesi boh tili sángul á boh? Ur si rung er gam kis i lalin kándi ololoh ngorer i bos pasta má bos tám aratintin má bos tám arbin mai pinpidan, má ái rung di láklák mai lain arbin. -- Nem 13:10-11; Pil 4:16-17
3. Koion á sikip Káláu. Koion á kaplah alari arasosah. Ngo una tohoi suri ngorer, ki kam lain arasosah er ái Káláu a nem ngo na tabar iáu mai, na bokoh. -- Mal 3:8-12

C. Na gas i balam sár suri dánih ukte atur páptai. Pil 4:11-13

1. Tatalen án kon suri táit kán lite er ngo káp kam te, a inngas tari ngo káp kam te lain ásásla suri ot kuluk uri narsán ái Káláu má ruruna i Káláu. Ngádáh una ot kuluk ngoi ur si Káláu ngo balam a lala kon sur te mul?
--- Iak 4:1-2
2. Koion a lala ngangai suri na marán á kam pirán tabal. -- 1Ti 6:6-11

TAR KALENG ON UR SI KÁLÁU

Him 27:32
Nem 13:10-11
Mal 3:8-19

Aratintin: 6

SÁL ÁN OLOLOH URI TAN TÁIT NGORER I PINPIDAN A PARAI

A. Ái Káláu a aksimi bos táit no má káián sang á bos táit no

1. Wásái: Rom 1:20, 9:20; 1Ko 8:6, 10:26; Kol 1:6
2. Tan táit no git longoi, git lu longoi tili tan táit ákte aksimi ái Káláu.
3. **Tohtohpas:** Ái Káláu a aksimi tan namnam no er a kopkom i tan num. Ái Káláu a aksimi tan kubau tangrai bos er git lu long rum mai. Ái Káláu a aksimi puluk er dik himnai uri longoi uben.
4. Git lu him masik mai tan táit a aksimi ái Káláu suri longoi te tan táit ák artálár mai kágít kis. Kápte git arwat suri aksimi táit. Git him mai táit ákte aksimi má ái Káláu.

B. Ái Káláu a long git má namur ák obop git suri gita tám ololoh uri tan táit a aksimi.

1. Tgk 1:28: “Má ái Káláu a asosah i di mai lain worwor er a tari rakkai si di mák parai si di ngoromin, ‘Gama lala kopkom má gamáng kis i bos kuir no main i naul bim, má gama tám ololoh uri bos táit no. Iakte aksimi bos isu, tan man, má tan matngan ololas main i bim uri lalin i gam.’”
2. Tgk 2:15: “Io, mái Káláu Konom a long pasi kálámul minái er a aksimi, mák oboi i num á Eden suri kálámul min na kis má nák him má ololoh i num.”
3. Dánih á sálán suri á kálámul a tám ololoh?
 - a) Tám ololoh kápate kátlán á tan táit a ololoh on. Kápte ngo káián sang.
 - b) Tám ololoh a kis i lalin kán kálámul pakta má a lu ololoh sár i táit káián kán kálámul pakta, má kán konom na nánwái kán him. Na tohoi ngo ákte longoi a kuluk ngo kápate.
 - c) Wásái pukpuksa sur Iosep. Tgk 39:1-6

C. Ngurkai be i tan kuir er ái Káláu a nem i git ngo gita ololoh on.

1. Pákánbung -- Epe 5:15-17

- a) Tatalen git tari kágít pákánbung ur on, ái na inngasi bál git. Dánih git hol on ngo a lala támin táit? A muswan git lu him suri ololoh i kágít kiskis án aratámán, mái sár i pákánbung git haunges tili him erei, dánih git lu longoi? Git lu tari kágít lala pákánbung suri kis bia má mama má mismuk sár? Má ngádáh suri atintini rang nat git suri mánán i pinpidan si Káláu má suri da mánán i Káláu? Git lu tar te pákánbung ur on?

Sak 78:4-5 Kápte gima punam worwor singin rang nat gim. Kápte. Gima parai si di á kágim tan hutngin tur. Gima puksai si di á rakrakai si Káláu, má tan rakrakai án him a longoi má tan tara akiláng a longoi. Ái Káláu a tari kán bos nagogon ur si di á tan Israel. A tari worwor singin rang kámpup i lakop suri da mur on. Hirá a parai singin rang kámpup i lakop ngoromin: “Gama lain atintini rang nat gam mai kak bos nagogon no.”

 - b) Kágít pákánbung án liu a kuir. Buk Tabu a parai ngo liu a ngoro sauh a kis mudán pákánbung sár má namur ák bokoh pas mul. -- lak 4:14
 - c) Ngádáh, git tar te pákánbung ur si Káláu? “Atam i Bungán Aunges” a sálán ngo gita kis tiklik mam Káláu má giták inngasi ngo ái á támin táit uri kágít liu. Kesá lala taun i liu káián tám ruruna a ngoro git lu lala talar mai longoi marán táit, má kápte git lu tar te pákánbung suri kis tiklik mam Káláu. Má ngorer gita lu tari kágít te pákánbung masik mam Káláu i bosbos bung no. Gita tari mul kágít pákánbung ur si Káláu on á bung erei.
 - d) Kágít pákánbung kápte ngo kágít muswan; ái Káláu sang ákte tari. Bos kalkuir i git no má tan táit git kátlán, káián sang ái Káláu má a tar turán kágít pákánbung. lak 4:13-15
2. Omobop má pirán tabal --
Mat 6:21-24; Mak 12:41-44; Apo 4:34-37; 2Ko 8:1-3, 9:9; 1Ti 6:10, 18-19; Pil 4:19
 - a) Ngádáh, iau lu gálta Káláu sang suri ngádáh ina him ngoi mai á kak pirán tabal er a tari singing?
 - b) Ngurkai ngádáh u hol on ngoi ngo ái Káláu a nem i iáu suri una him má ololoh on ngoi á kam pirán suri mur i kán nemnem.
 3. Kápán páplun i git -- 1Ko 6:13b,18-20 “...kápán páplun kálámul...kápte a uri araturán sara. Kápán páplun i git káián ái Konom sang uri kán him, mái Konom a kis suri na ololoh on.”

- a) Kápán páplun i git a ngoro rumán osmapak káián Tanián a Pilpil. Ái Káláu a kis sang i git.
- b) Git lu kotam kusi kággit liu kabin kápte git lu ololoh kuluknai kápán páplun i git. Git lu kotam kusi dánih a nem on ái Káláu ngo na longoi i kággit liu, má na longoi mul i liu kándi mai lim git.

I. Araturán sáksák – AIDS

Kis 5:1-14

¹Kauh, una longra pasi kak holhol má kip kuluknai kak mánán. Una alongra singing ²suri una láklák namurwai tatalen a nokwan má suri kam tan worwor na ngorer i kálámul a mon i kán lain mánán. ³Una longoi ngorer kabin ngo tekesi wák ngo ákte tátu alari kán pup má a kon sur iáu, ái na para te worwor a tuan musmus suri talka pas iáu. ⁴A talka pas iáu ngorer, mái sár namur una mánán pasi ngo ái a ngoro wah na long bengta iáu má una áslai rangrang a ngoro is a susuk iáu. ⁵Matngan wák ngorer na tar iáu uri pokon án minat. ⁶Kápate lu mur i sál án liu. Kápte. A lu tantantan tangrai sál a ger má kápate mák ilmi. ⁷Kauh, una longra pasi kak worwor má koion una tánlak alari. ⁸Una kis tepák alari sár á matngan wák ngorer, má koion sang una han pátmi kán mätán sál. ⁹Na káp má unák bálmai lain ngisam. Kápte kes na mámna iáu. Auh, na up bing iáu i pákánbung u kaukak be, ¹⁰Má tan lain táit na hut tili kam songsong, na han uri limán lite kálámul. ¹¹Una lala sasam má unák tuan ruskau. I pákánbung una eran suri una mat, una bop i kibam má unák lala ngángángar mai rangrang. ¹²Unák parai ngoromin, "Suri dáh iau tánlak má káp iau te móngát pasi aranokwa káián tan tám mánán? ¹³Kápte iau mur i nemnem káián kak tám aratintin. Káp iau te alongra singin. ¹⁴Inái má iak pátum suri ina mosrah no, má iak tuan sák má i mätán matananu."

II. Ngin i dan rakrakai – a lu long sáksáknai kápán páplun má holhol.

Git lu longoi tan ngul án táit kápate kuluk ngo git má te bau.
Ngurkai dánih a lu tapam hut tili ngin i dan rakrakai iatung i kam malar. Epe 5:18; Gal 5:19-21

Kis 23:20-21

Koion una ararguna tiklik mam rung di lu bau mai dan rakrakai mái rung taba kándi namnam mat. Ái rung di lu bau mai dan rakrakai mái rung di lu lala namnam, namur besang da sáhár má dák maris. Ngo kálámul a namnam má kán tu boptin sár, kápntatepák má nák mon i kán durwán laplap uri boroi kápán páplun.

III. Mismuk – a lu hut i ngeh on.

IV. Lala namnam – A lu hut á sasam i nitán kálámul má i pitpitlik on mul má a lu hut i sasam er di utngi i Tok Pisin ngo sik suga. Bali wásái Kis 23:20 tili doh II imi.

4. Kiskis án aratámán 1Ti 3:4-5

- a) Dánih á sálán ngo gita ololoh má kátlán timani kágít kiskis án aratámán ngorer a nem on ái Káláu?

I. Mákmák kári má ololoh on

- a. Kágít tan pup má wák má rang nat git, wa káián sang ái Káláu má kápte ngo kágít; má kabin a ngorer, gita tur i mátán ái Káláu má atatir suri táit git lu longoi mam di.
- b. Gita lu lain long timani kágít tan pup má tan wák ngorer i “kalik átlái a pilpil káián ái Karisito”. Gita lu lain long timani rang nat git ngoro rang “natun ái Káláu”. Keskam bul te á pákán kápte git lu long timan di, git lu long di ngoro tan piráh piráh. Git lu rapis di má perek uri di. -- Epe 5: 22-33; Kol 3:18-21; 1Ti 3:12; Tit 2:4; 1Pe 3:1, 7

II. Gita lu asosah i di mai tan táit

- a. Gita lu him rakrakai suri ámtái kándi sáhár á rang nat git má tabar di mai namnam má lusán i di má tan táit ngorer. Koion gita lu merok ngo kiu.

- b. Gita lu him kuluk mai kangit pirán tabal má koion á omlawai uri laki ngo hul dan rakrakai má uri sápkina tataLEN án kápán páplun.

- b) Ngo kápte git lu ololoh timani rang nat git, ki kápte git arwat suri ngo gita tátáil i kágít malar ngo i lotu. -- 1Ti 3:12; Tit 1:5-9

5. Him káián ái Káláu -- 1Pe 4:10-11

- a) Tan tám ruruna di á kápán páplun ái Karisito. Tatalen git longoi mai tan kálámul i kágít lotu, a ngoro git longoi mam Karisito. Apo 26:14-15 a parai ngoromin, “ Ái Paulo a abilbilingnai tan tám ruruna, mái sár ái lesu a parai singin ngoromin, ‘Á iau sár ái lesu, koner u abilbilingnai.’”

- b) Ngádáh, git him mai artabar er a tari i Tanián a Pilpil suri arakrakai má tángni tan tám ruruna? Ái Káláu na atur git i mátán tál suri gita atatir ngádáh git him ngoi mai á artabar er a tari si git.
- c) Kángit him káián sang ái Káláu, má á git kángit talar suri longoi á him er ákte kilkila git suri?

Tohtohpas: Paulo.”...iau long arwat pasi arardos si lesu a hut i pákánbung er iau mákái mákmák tilami bát.” Apo 26:12-20

D. I kamu tan huhu, ngurkai dánih a parai á Buk Tabu suri lain tám ololoh.

1. Wásái Mat 25:14-30 - Worwor artálár mai atul á tám arardos.
2. Wásái Mat 25:31-46 - Bungun nagogon – arsupan suri dánih git longoi.
Wásái mul Luk 12:39-48
3. I kamu tan huhu, ngurkai tan argálta minái
 - a) Dánih a parai ái Káláu suri tám ololoh ngo na matngan kálámul ngádáh?
 - b) Dánih á kán arsupan á lain tám ololoh?
 - c) Dánih á kán arsupan á sápkin tám ololoh?

E. Támin táit ngo una lain tám ololoh, una mur i tatalen min.

1. Taram má muswan
 - a) Mánán tusi nemnem káián kam Konom má taram on.
 - b) Una lu muswan i bos táit no páksiai ngo gengen táit. -- Luk 16:10-11
- I. Dánih á gengen táit? Tan táit no gita longoi mai muswan. Páksiai ngo táit a mákmák ngoro a gengen táit sár, gita lu longoi mai muswan. **Tohtohpas:** kángit worwor arliu i git, mudán pirán tabal, tar kalengnai táit ngo git sung pasi, long arwat pasi táit ngo git parai ngo gita longoi. Ái Káláu a Káláu mul uri bos gengen táit no, má a lala támin táit ur si Káláu.
- II. Ngádáh u lain ololoh on ngoi á kam tan táit til main i naul bim, ngorer i rang natum, má kam pirán tabal, má tan táit ngorer? Tatalen u mur on suri ngádáh u lain ololoh on ngoi á tan táit án naul bim, ái a inngas tari ngo iáu arwat suri lain ololoh i tan táit án tanián ngo kápte.

2. Ái Káláu a tari si git á artabar a arwat mam git, má kápate tari na lala pakta er kápgite arwat suri him mai. Ngo ái Káláu ákte tari a pakta, ki ngorer gita tur i mátán táil má atatir suri kángit him er a pakta.

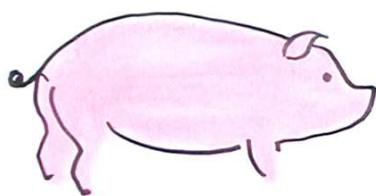
Oboi uri kángit liu:

Na lu rururu, má gaura ngurkai danih gamáte aratintin on i aratintin minái, má namur gaurák sung sur gaur arliu. Gaura sung suri ngo gaura longoi him án tám ololoh uri tan táit er ái Káláu ákte tari si gaur.

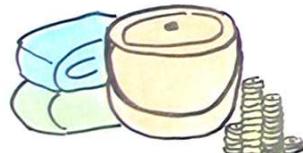
Ngádáh git lu ololoh kuluknai ngoi á artabar a tari si git ái Káláu?

Pákánbung

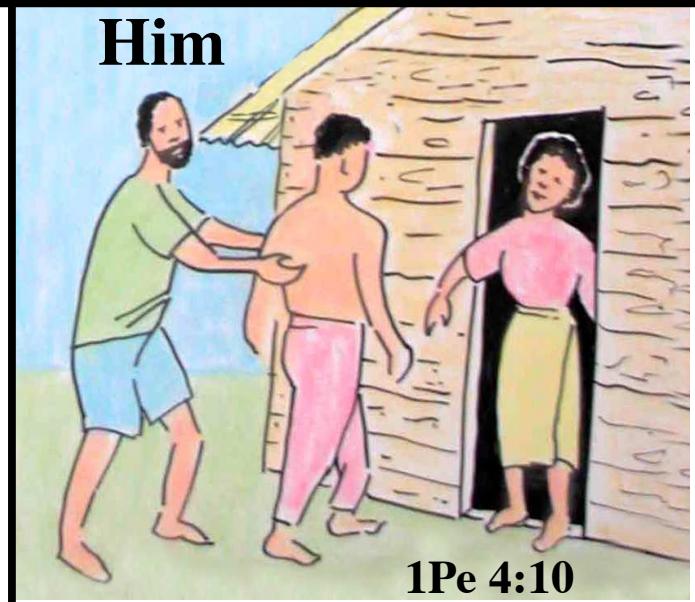
Epe 5:15-17

Minsik

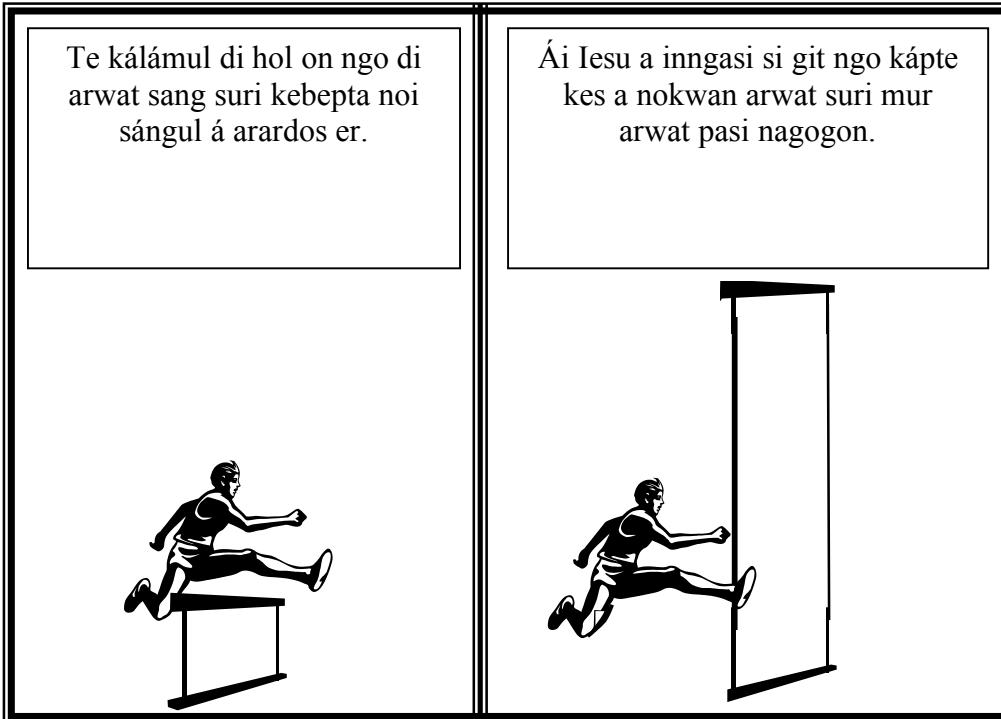
Apo 4:36-37

Aratintin 7: NAGOGON SI KÁLÁU A INNGASI KÁN ARMÁMNA

Támin aratintin ur on á Aratintin 7: Ái Káláu a oboi nagogon suri giták talas uri ninsin a pilpil. Má nagogon a bit atalsa git suri ngo gita liu ngorer i kán holhol a obop git ngoi. Matngan liu minái na akulukna git má na agasgas pas Káláu.

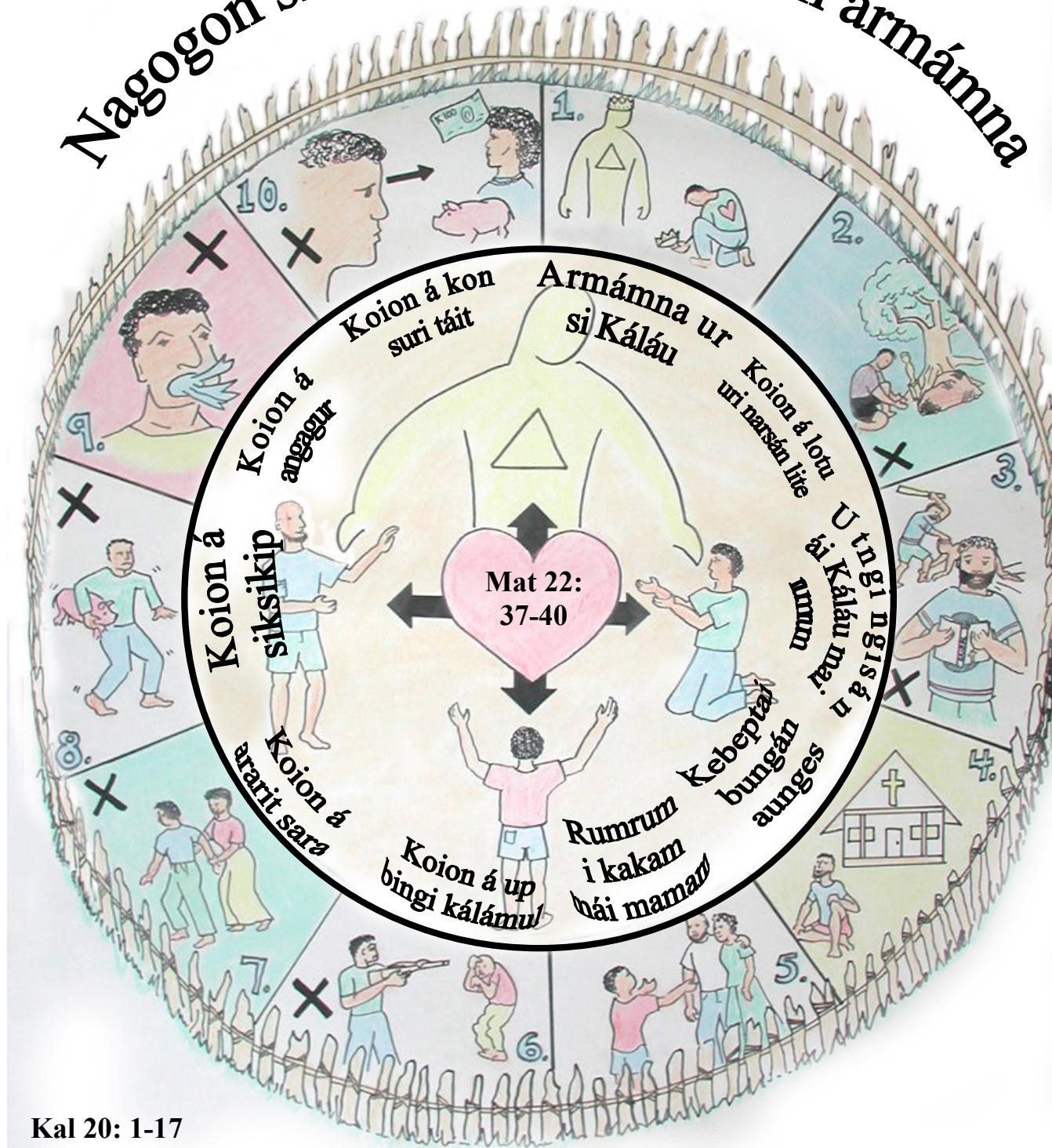
- A. I kesá pákán, tám mánán uri nagogon a gálta Iesu ngo nagogon dáh a pakta si di á tan nagogon. Kán kokos ái Iesu a kis i buk Mat 22:36-40.
- B. Sángul á arardos a kis suri inngas tari si git ngo ngádáh ái Káláu a nem on ngo gita liu ngoi. Minái á tan arpangia i kágít tatalen án liu suri gitáng kis án matau. Kal 20:1-7
 - (1) Bos arardos minái a inngas git suri ngádáh gita mámna Káláu ngoi.
 - (a) Kam armámna uri narsán ái Káláu na mulán i bos táit no
 - (b) Koion á lotu uri narsán lite táit
 - (c) Una utngi ngisán ái Káláu mai rumrum
 - (d) Kebeptai bungán aunges
 - (2) Bos arardos minái a inngas git suri ngádáh gita mámna ngoi á tan lite kálámul.
 - (a) Rumrum i kakam mái mamam
 - (b) Koion á up bingi kálámul
 - (c) Koion á ararit mai wák ngo káláu kápte ngo kaiam
 - (d) Koion á siksikip
 - (e) Koion á angagur
 - (f) Koion á kon suri táit káián lite
- C. Sángul á arardos er a ngoro risán sár á nagogon. On á Torahin Kamkabat, 613 á nagogon a kis (Nagogon káián tan tátáil án lotu káián tan Iudáiá, ngo Rabbinic Law).
- D. Uri holhol si Iesu, rung minái kápdite talas uri káplabin muswan ur on á bos nagogon:
 1. Ngo ukte kurtara mam tuam, káksiai ngo kápute up bingi, ái sár ukte bauri nagogon 6, “koion á up bingi kálámul”. Mat 5:21-22
 2. Káksiai ngo kápute bop mai wák káián lite ngo kápute bop mai káláu káián lite, ái sár ngo nemnem suri longoi ngorer a kis i balam, ki ukte bauri arardos 7, “koion á ararit mai wák ngo káláu kápte ngo kaiam”. Mat 5:27-28
 3. Nagogon si Káláu tili Buk Tabu a parai ngo una mámna turam ngorer sár mul u mámna iáu sang [Him 19:18]. Uri holhol kán tan Iudáiá, di parai ngo una mámna turam, má kam kurtara a arwat ngo una mikmikwai. Mái sár ái Iesu a anokwa di mák parai ngoromin ngo una mámnaí kam bos kurtara mul má unák lu sung sur di. Mat 5:43-44
- E. Ái Káláu a aksim git suri giták:
 1. Mámna Káláu má áslai mul i kán armámna uri narsá git: Mat 22:37-38
 2. Mámnaí rang táir i git: Mat 22:39-40
- F. “Sinh a mur arwat pas noi bos nagogon no, ái sár ákte ngákngák sár i kes, a artálár ngo ákte tah kus noi bos nagogon no.” Iak 2:10 (Hol tangrai: A is no á tan kukuir sosopas on á sen er a arwat suri bauri suri nák sengsegeng á sápin pap?)

- G. Kán bos nagogon ái Káláu a parai si git suri ngádáh gita kis kuluk ngoi ngorer a nem on ái Káláu.
- H. Ái Iesu a parai ngoromin, “Iakte hut suri long arwat pasi nagogon suri nák ian támin.” – Ái sang a nokwan arwat suri mur arwat pasi nagogon. Mat 5:17; Ioa 8:46
- I. Ái Iesu a parai ngo kápte kesá kálámul a arwat suri na mur arwat pas noi bos nagogon no. Áá, nagogon a kis suri tus tari sál si git má giták mur on, má ák tus tari mul i pilpil án ninsin ái Káláu. Kápte git kipi araliu kabin git mur i nagogon. Auh, araliu a ngoromin:
 - 1. Kabin i kágít ruruna git má liu. Epe 2:8-9
 - 2. Araliu ái á artabar bia. Tit 3:5-6
 - 3. Ngádáh, git sengsegeng suri ngo gita longoi sápk? Rom 6:15-18 [Rom 5:1-6]
 - 4. Dánih sang gita lu mur arwat pasi? Ioa 15:12, 17
 - 5. Git á bos tám ruruna, ngádáh gita láklák namurwai ngoi á nemnem si Káláu? Gal 3:2-3
 - 6. Pinpidan a parai si git ngoromin: “Ái Káláu na mákái kálámul ngo a nokwan kabin i kán ruruna sár.” Gal 3:11 a parai ngo bos tám ruruna (tám nokwan) da láklák (liu) kabin di ruruna!
 - 7. Git má te sengsegeng si Karisito, má ngorer git má te sengsegeng muswan! Gal 5:1
 - 8. Ngádáh, ákte rah má arup? Kápte. Gal 5:16-18 [Rom 7:15, 19; Pil 3:12-14]
 - 9. Ngádáh gita sorliwi ngoi á arup? On á aratintin 14 má 16 gita ngurkai á táit min.

- J. Kes sár á kuir worwor er a kabat arsaktai bos nagogon no: ARMÁMNA. Rom 13:8-10 [1Ko 13]
1. **Armámna a lu ilwa pasi kolobon tatalen suri longoi uri narsán tan lite. Sálán armámna ái á sál git ilwa pasi.** Mat 22:15-21
 2. Armámna a arwat suri tari rangrang, mái sár kápnate long sáksákna iáu. Tohtohpas ngoromin: Dokta a tari sut singim i pákánbung u sasam. A rangrang má kápate asaksakna iáu. Auh, a tangan iáu sang. Eba 12:5-6, 11
 3. Ái Iesu a parai si git ngo gita lu mámnai kángit kurtara má sung sur di. Mat 5:44-45
- K. Mai armámna sár si Káláu giták arwat suri longoi ngorer. Ioa 15:4

Nagogon si Káláu a inngasi kán armámna

Kal 20: 1-17

Mat 5: 21-22, 27-28, 43-44

Rom 13: 8-10

Mat 5: 17

Gal 5: 18

**Nagogon si Káláu a parai suri ngádáh gita
kis kuluk ngoi ngorer a nem on ái Káláu.**

ARATINTIN 8: ÁI SINIH ÁI SATAN MÁ DÁNIH Á KÁN TAN HOLHOL TARU?

Támin aratintin ur on á Aratintin 8: Aratintin minái a pálási bos holhol taru si Satan. A para talsai ngo ái Satan ái sinih, má a para talsai ngo ai á han til ái, má ák para talsai mul kán holhol taru suri asáksáknai bos kálámul no má ngádáh na long arwat pasi ngoi á ngorer.

A. Sinih ái Satan má dánih á kán tan holhol taru? (Mámáhat 8a)

1. Ái Satan a aksimi ái Káláu. Má kabin a hol apakta pasi mák nem suri keles pala Káláu, ái Káláu ák long palai tili kán lain kiskis a tuan alal. Ese 28:14-15, 17 [Apa 12:7-9]

I pákánbung iau aksim iáu, iau ilwa pas iáu suri una mákmák i tan angelo. U lu kis ami pungpung a pilpil káián ái Káláu, má u lu láklák i katbán tan hat a kar. Kam kiskis a tuan kuluk má kam bos tataLEN a tuan pilpil ák han pang i pákánbung dik ser pasi sápkin i iáu. Kabin a tuan alal i kam mákmák, ák lala gáu i balam, má ngorer balam ák long sáksákna iáu kabin i kam kiskis a tuan malilis. Má iak mákái ngorer má iak lápka iáu uradi bim má iak obop iáu i mátán tan kabisit má dik tartar retret má mam iáu. Ese 28:14-15, 17

- a. Ái Káláu a aksim Satan mai lain páplun sang, má kán lain kiskis, má a sengsegeng suri longoi dánih a nem on suri longoi. Ái Satan ák hol pasi ngo na arkipkip mam Káláu, má ngorer ák him mai kán sengsegeng suri longoi sápkin.
 - b. Ái Satan a kátlán á bos táit minái i naul bim onin. 2Ko 4:4 [Ái Iesu a utngi ngo “koner onin a kátlán naul matmatngan pokon”: Ioa 12:31; Ioa 16:7-11]
 - c. Ái Satan kán tu batbatam kursál suri bos kálámul ngo na long sáksákna di: 1Pe 5:8
 - d. Má kes til on á kán tan holhol taru ái Satan, ái ámátut: 2Ti 1:7
2. Ái Satan a tám angagur má a kákán angagur mul: Ioa 8:44 (Mámáhat 8b)
 - a. Ái Satan a lu kukai tataLEN káián angelo tili talas: 2Ko 11:14
 - (1) Isu a lala nem suri namnam, má ngo a mákái kolol iatung i ngisán wonwon ki ák lu han suri ani. Kápate talas ngo kolol erei di oboi suri pidir pasi mai. Pákánbung ngo a ani kolol erei ki áng kai i ngisán wonwon.
 - (2) Ada Indiá di lu pidir pasi mogi mai lengwen lamas. Di longoi gengen polgon on á lengwen lamas er suri ák arwat ngo mogi na asolai limán ur on. Má namur dik putai suk ngo sen i lengwen lamas má dik lu puta páptai uri aun táit ngoro lamas ngo kubau. Má ami polgon lengwen lamas di dungi tan gengen kutun hat on. Má ngo mogi a lu hanhan mák tiktok on iatung i polgon lengwen lamas mák mákái tan kutun hat iamuni, ki ák lu lala nem suri ngo na long pasi má ngorer ák lu sarsara suri long pasi. Pákánbung ngo a sarsara mák long pasi, ki ák lu kosar kalar má i limán. Má kabin a top páksi tan kutun hat má a matai ngo na arsok on, káp sang na sengsegeng, pasi á ngorer dik up bingi.
 - (3) A mon á matngan pap rokoi a lu kis i balis a lala gáwár sang. Ái rung di lu torong suri ubi, di lu pidir pasi mai is a tuan inan i ngisán. Di lu oboi dár i ngisán is má dik lu oboi is i ais. Di lu obop atántádái is i ais. Má ngo a lu hanhan á pap rokoi mák usma pasi dár, ki ák lu dami dár tilatung i ngisán is erei. Pákánbung a longoi ngorer, ki is ák lu kuti kermen pap. Má ngorer pap rokoi erei ák ngin kalengnai dárán sang. Kán tu balbal dami sang i ngisán is, má dárán kán tungai sal tili kermen. Ák lu hanhan ngorer, má namur ák lu mat kabin ákte sal no i dárán.

- b. Sápkin tatalen a ngoro ngisán wonwon a lu pidir pas git, ngo a ngoro suk ngo sen er a lu kabat git. Má a ngorer mul i ngisán is a tuan inan a lu kut git. Rom 6:23 [Gal 6:1; Eba 12:1]
- c. Ái Satan a lu gau arisai uri sápkin á bos táit a kuluk erei a oboi ái Káláu. Pasi gitá lu him benget mai tan táit a kuluk ki ák lu asáksákna git.

<i>Tohtohpas</i>	<i>Kán talar muswan</i>	<i>Kabin i sápkin, gitá him benget mai ngoromin</i>
Ararit	Káián aramokson	Ararit táilnai kila, ararit mai wák ngo káláu kápte ngo kaiam
Pirán tabal	Ámtái sáhár	Lala nemnem suri pirán, kon suri táit káián lite, pokoi kálámul suri longoi sápkin

3. Minái á táit ái Satan a nem ngo na longoi mam git:
- a. Tan lain táit má tan lalain holhol ái Káláu a tari si git, ái Satan a nem suri na sipki má na long bingi, má na long sáksáknai. Ioa 10:10 (On á buturkus minái, **tám siksikip** a tur sur Satan má rang táir.)
 - b. Ái Satan a lu agurái matananu on á naul matmatngan pokon. Apa 12:9
- B. Ái Satan a lu him mai kágít sáhár má kágít nemnem suri pidir pas git mai. (Mámáhat 8c)
1. Kálámul a kon suri: ararit sara, dan rakrakai, namnam. 1Io 2:16
 2. Kálámul a mákái táit máng kon suri: a lu kákir suri pirán tabal má te táit mul ngo na tángni kán kis. 1Io 2:16 [1Ti 6:9-10]
 3. Kálámul a lu apakta pasi sang – kabin i kán rakrakai má kán kiskis. 1Io 2:16
 4. Kálámul ngo a mátut: Mat 10:28
 5. Kis arsagil i katbán kiskis án aratámán má araturán: Iak 3:9-10. *Ái Satan a lala ri suri tok berengnai kiskis án ararguna.*
 6. Kis arsagil káián bos tám ruruna: Iak 3:14-18. *Ái Satan a lala nem suri tok sáksáknai ararguna kán bos tám ruruna.*
 - a. Matananu án lotu di lu tam purwa di uri tan huhu ami katbán kándi lotu.
 - b. Bos tám ruruna tili tan tolitolom lotu di lu togor arliu i di, má ngorer kápate lu kes i kepwen kándi hol. Iak 4:11-12; Kol 3:12-15
 - c. *Ái Satan a lala ri suri tok berengnai kiskis án ararguna. Ái a kurtara mai bos lain tatalen ngorer i hol palai sápkin si turam, má suri arkabat kaleng, má tur talum. Má á iáu, u tur i balis si sinh?*
- C. Ái Káláu a mon i kán tan lain holhol taru a hol páksi uri git.
1. “A parai ái Konom ngo, ‘A mon á kak hol iau hol páksi uri iáu, ngo na rutrut kuluk sár á kam liu má kápte ngo na long bengta iáu, má na mon á kam ngangai suri kam lain kiskis namur.’” Ier 29:11
 2. I taul máhán, sinih na sorliu? Rom 8:37-39

Ái sinih ái Satan má dánih á kán tan holhol taru?

A aksimi ái Káláu: Ese 28:14-15, 17

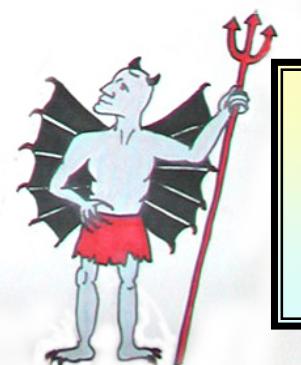
- A kátlán i bos táit onin: 2Ko 4: 4
- A nem suri na long sáksákna git: 1Pe 5: 8

1Pe 5: 8 “Na talas i kamu hol má gamák márásngin pagas...kamu kurtara kán tu batbatam kursál suri bos tám ruruna, ngo na long sáksáknaí kándi ruruna ngorer i laion kán tu batbatam tangrai bos arlih.”

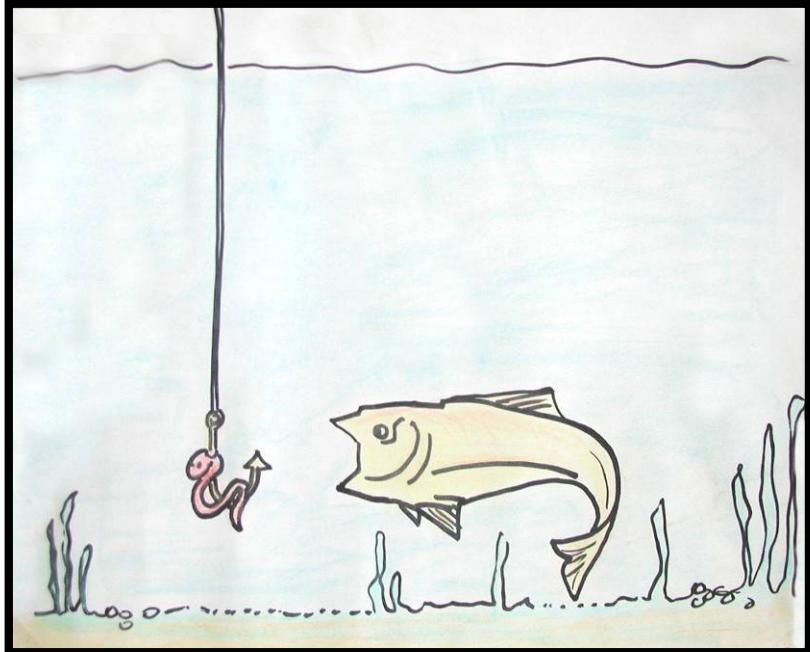

**Kesi holhol taru
si Satan, mátut.**

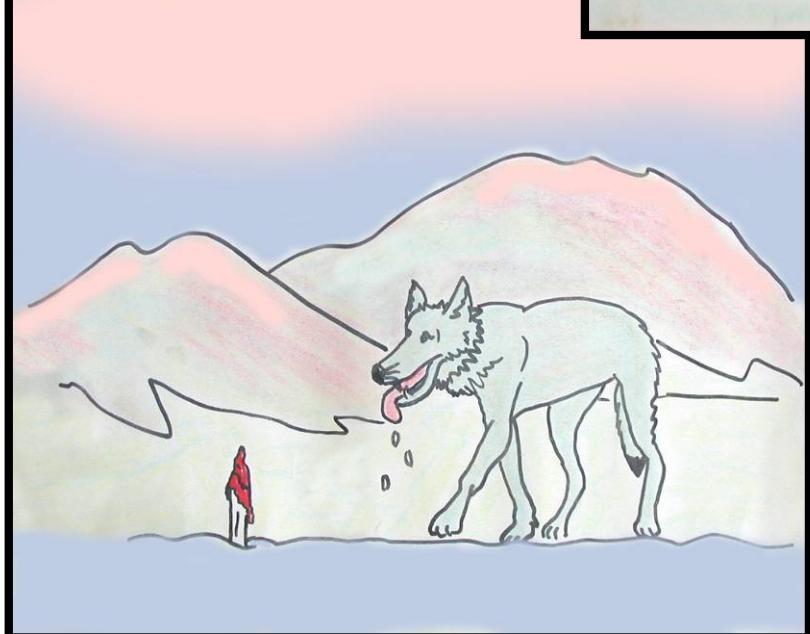
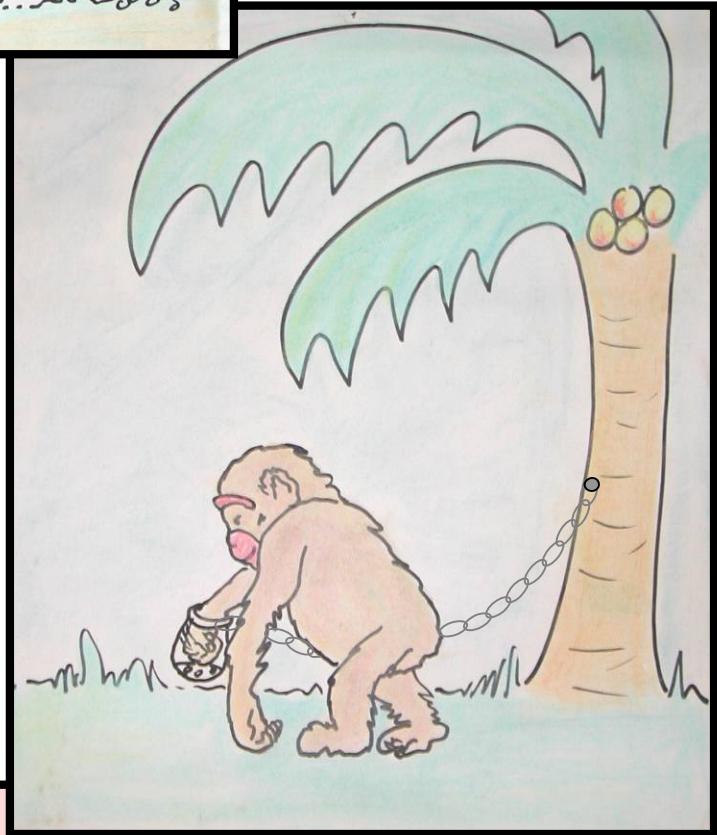
“Ái Káláu kápate tabar git mai mátut. A tabar git mai rakrakai má armámna arliu má mai tatalen án kátlán timani nemnem.”

2Ti 1: 7

Satan ái á
kákán
angagur.

Io 8: 44

Satan a lu
kukai tatalen
káián angelo
tili talas:

2Ko 11:14

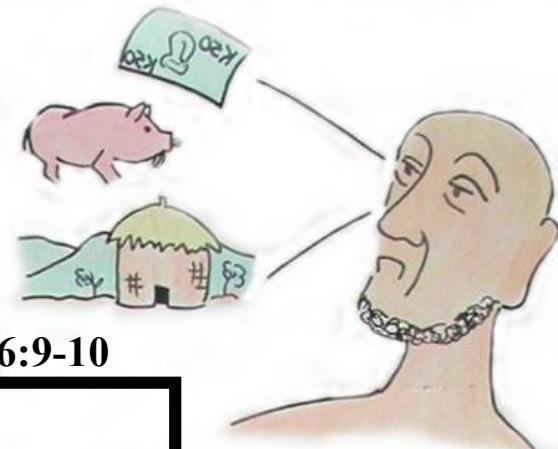
Sápkin a lu asáksákna git

1. 1Pe 2:11

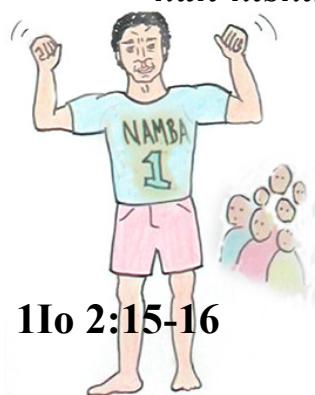
Kálámul a lu kon suri
ararit sara
dan rakakai,
namnam.

Kálámul a mákái táit máng
kon suri: pirán tabal, táit
na tángni kán kis. **2.**

1Ti 6:9-10

3. Kálámul a lu
apakta pasi
sang: kán
rakrakai má
kán kiskis.

1Ho 2:15-16

4.

Mátut

1Pe 5:8

5. Kis arsagil á aratámán má
araturán.

Iak 3:9-10

6.

Iak 3:14-18

Kis arsagil á bos tám ruruna.

Aratintin: 9
BOS TÁM RURUNA NA TUKEΣ I BÁL DI
Epe 4:12-13, Kol 3:15

A. Lotu dáh a muswan án lotu?

Gita worwor suri lotu káián ái Káláu. Marán á kálámul ngo di longrai kuir worwor 'lotu' di hol pasi rumán lotu ngo kesi lotu ngorer i United ngo Katolik ngo ALC ngo SDA. Ái á muswan án lotu? Dánih á muswan án lotu? I bung Tangur ngo Sande tan kálámul di hut suri lotu i rumán lotu, mái sár te tili di di muswan án lotu, má te káppte.

1. Git mákái kesi lotu i pákánbung án Hutngin Kamkabat. -- Apo 2:41-42
 - a) A worwor suri rum di kis ái suri lotu ngo suri ngisán i lotu erei?
 - b) Ngádáh u mánán ngoi ngo a lotu muswan? I pákánbung di lu lotu, ngádáh, a tukes i kándi hol?
2. Onin marán pasta di lala hol suri ngo na marán á kálámul da han suri lotu i bung Sande ngo Tagur. Mái sár, a is á kálámul di han suri lotu, ái kápate lala támin táit. Sinih a kis talum i Ngisang, ái a lala támin táit. -Mat 18:20
3. Sinih á kápán páplun ái Karisito?
 - a) Tan tám ruruna di ruruna ngo ái Iesu a mat má aptur kaleng tili minat suri pah palai kándi sápkin, tan tám ruruna erei a utung di ngo di kápán páplun ái Karisito.

Kol 1:21-23
1Ko 12:27-28
Epe 1:22-23
Epe 2:19-22
Epe 4:12
4. Karisito ái á lul á kápán páplun.

Epe 4:15, 5:23
Kol 1:18, 2:19

B. Marán kalkuir páplun di him talum. **1Ko 12:12-27**

1. Buturkus 12-14 Kes sár á kápán páplun. Marán kalkuir.
2. Buturkus 14-18 Marán kalkuir kápán páplun má a toltolom i kándi talar.
3. Buturkus 19-21 Di no di sosopas talum uri kesi kápán páplun sár, má kápate kuluk ngo kes na bokoh.
4. Buturkus 22-24 Di no di lala támin táit sang i mátán ái Káláu.
5. Buturkus 25-26 Da lu ololah arliu i di.
6. Buturkus 27 Git no git lu inngas Karisito i kángit liu main i nau matmatngan pokon.

C. Tan wán á tur talum káián lotu si Karisito

1. Kopkom

Epe 4:14-16

Apo 2:43-47

Mat 12:25

2. Inngas tari muswan sur Iesu

Ioa 17:20-26

Ioa 13:34-35

3. Tur dik má suka bámiai kurtara

2Ko 2:10-11

Epe 4:3, 6:14

4. Arasosah a tari ái Káláu til Zion

Rom 8:6, 14:19

Sak 133:1-3 -- Ngo tan matananu si Káláu di lain ararguna talum mai lain bál di ngorer i aratuán, tatalen ngorer a lala kuluk taladeng má da lain kis kuluk. Tatalen minái a ngoro lain bultán lowo a tomtom di urai uri lul ái Aaron mák sal sosih uri nihun kepsen mák sal namurwai lusán ák han pang i nomnobon lusán. Tatalen bál matau a ngoro rom a lu pur i libung i pungpung á Hermon, má i tan pungpung á Zion. I pokon minái ái Konom a long timani tan kálámul a lu kes i bál di. Má a tari liu muswan er a kis áklis.

"Má namur iau mákmák má iak mákái tilik lala matananu di lala marán taladeng sang, má kápte kes a arwat ngo na wás di. Mái rung erei tili bos mát má bos worwor má bos kabinhun no keskeskes on á naul matmatngan pokon. Dikte oboi Iusán i di a bal má dik top i rákán báibái má dik sámtur iatung i mátán táil i nián kiskis án kabisít má i mátán táil ái Sipsip." Apapos 7:9

Aratintin: 10
PINPIDAN, NGÁDÁH A PARA NGOI SURI Á ARARIT?

A. Ararit a tapam hut sang tili holhol si Káláu suri ololoh i kiskis án kila.

Tgk 2:24 -- “Minái á káplabin kálámul na aptur alar kákán mái mámán má náng kis tiklik mam kán wák. Má diara tukes sár.”

1Ko 7:1-2

Wásái mul i Saksak si Solomon

B. Ararit, wa arasosah si Káláu suri apuar pasi kán matananu.

Tgk 1:28 – “Má ái Káláu a asosah i di mai lain worwor er a tari rakrakai si di mák parai si di ngoromin, ‘Gama lala kopkom má gamáng kis i bos kuir no main i naul bim, má gama tám ololoh uri bos táit no iakte aksimi -- bos isu, tan man má tan ololas.’”

Sak 78:4-5—“Káp gima te punmai tan pukpuksa minái singin rang nat gim. Kápte sang. Gima parai si di á tan hutngin kalilik er da páng namur. Gima puksai si di á tilik rakrakai káián ái Káláu, má tan tilik rakrakai án him er a longoi má tan tara akiláng a longoi má gimá mákái. Ái Káláu a tari kán nagogon singin tan Israel. A tari kán worwor singin rang kámpup i Iakop suri da mur arwat pasi. Má a parai si di ngoromin, ‘Gama atintin timani rang nat gam mai kak bos nagogon no.’”

C. Matngan tatalen án ararit er a lu agasgas pasi bál kálámul, ái a lu tapam hut tili lain kiskis án aramokson. Epe 5:22-33; Kol 3:12-19; Tit 2:4-5; 1Pe 3:1-9

1. Kopkom i lain araturán. Sol 5:16b -- “Gam á tan wak til Ierusalem, kak pup a matngan kálámul ngorer.” -- Wásái mul i Sol 5:10-16
 - a) Gaura para agas gaur suri tatalen a kuluk gaur lu longoi arliu i gaur.
 - b) Ngo gaur mákái tatalen a sák arliu i gaur, gaura ngurka kodongnai i kamur pákánbung masik. Koion gaura worwor suri i mát di á kamur kalilik má i mátán matamata.
 - c) Káláu, una mámnaí kam wák, má wák, una mámnaí kam pup.
2. Tatalen án muswan arliu i gaur na matuk hanhan. Sol 8:6a “Una nem i iau masik, káp una te nem i tekesi wák mul. Koion una top tekesi wák mai limam. Una top i iau masik.”

- a) Una pápsa iáu suri una lu muswan uri narsán kam pup ngo kam wák. I Torahin Kamkabat má Hutngin Kamkabat a worwor suri ngo ái Káláu a lu muswan uri narsá git. Tan kuir min tili Kamkabat si Káláu má lala hol namurwai má sung Káláu ngo na atintin gam suri muswan. 1Ko 1:9, 10:13; Gal 5:22; 1Te 5:24; 2Te 3:3; 2Ti 2:13; Eba 3:2; 1Pe 4:19; 1Io 1:9; Apa 19:11.

Sak 25:10 Ái Káláu a lu mámnaí tan kálámul di lu mur arwat pasi kán kamkabat má kán nagogon. Má kápate lu kelsei kán holhol.

Kis 12:22 Ái Káláu a mos i bál mák lu kurtara mam rung di lu angagur. Máí sár ngo a lu gas i bál mam rung di lu mur i tatalen a muswan.

Kis 20:6 Marán kálámul di lu parai ngo di lu lala nem i tur di. Máí sár keskeskes sár á kálámul a lu lain araturán mai tan lite.

Ais 38:18 “Ái rung dikte kis i malar káián tan minat kápdate arwat suri da tátgai ngisam. Má káp date arwat suri da mákái tan lalain táit er u lu longoi uri tángni kam matananu mai.

Tang 3:22-24 Má namur ái Konom a parai ngo, “Kálámul ákte mánán i tan táit a kuluk má tan táit er a sák, má ák hut ngoro git sang. Má ngorer koion gita sormángát on suri na láklák pátmí kubau er a lu tari liu. Na káp ani mul i wán kubau erei má nák ekesi kis má.”

Ose 2:19-20 Israel ina long iáu ngoro kak wák ekes pala. Ina longoi lain tatalen a nokwan masik uri narsam má káp ina te lu hol pala iáu. Má ina lu lala nem i iáu ákáklis sang, má ina lu lala mámna ákáklis. Ina hol páptai kak oror má á iáu una ekes pala ur kaiak. Má namur una mánán on ngo á iau sár á kam Konom.

Mik 7:18-20 Konom, káppte kesi Káláu mul a ngoro iáu. Á iáu u lu hol palai sápkin káián kam gengen simán matananu erei di kis besang onin. Kam bál mos káp a tini ekesi kis. Káppte. I bosbos pákán no u lu nem i gim má uk lu laes suri long timan gim. Má una mámna kalengna gim mul. Má una long palai kágim tan sápkin ngorer u sukaí kesi táit sár mai kikim, má una lápkai tan sápkin tatalen minái urada i loltas i tilik katbán lámán. U lu mur arwat pasi kam tan worwor má una mámna ákáklisna gim á tan Israel, á gim á kam matananu, á gim á rang kámpup i Abaram, má á gim á kam matananu. Una long artalar pasi kam tan oror erei u longoi mai rang kámpup i gim hirá sang.

- b) Ái Káláu a nem suri gita longoi tatalen ngoromin uri narsán kágít pup ngo wák.

- c) Una lu hol palai sápkin a longoi mam iáu ái kam wák ngo kam pup. Má koion una lu hol pas iáu masik, mái sár una lu ámtái kán sáhár suri táit án kápán páplun má kán ásásla má tanian.
- Sol 8:6a “Una nem i iau masik, káp una te nem i tekesi wák mul. Koion una top tekesi wák mai limam. Una top i iau masik.”
3. Gaura matuk hanhan ngo gaura patap i Iesu Karisito má gaura lu kis tiklik mai i bosbos bung, ki kamutul ararguna na marmaras hanhan.
- a) Ngádáh gaura patap ngoi i Karisito? A kuluk ngo gaur lu kis tiklik suri wásái pinpidan má ngurkai. Má na mon mul i kamur pákánbung suri sung tiklik sur gamhat támán má suri tan lite mul. -- Lak 5:16
- Mán 4:12 “Ngo tekesi kurtara na arup mam tekesi kálámul, ki kurtara erei na sorliu gut. Mái sár ngo tekesi kurtara na arup mam te na ru i kálámul, ki kurtara kápñate arwat suri sorliwi aru kálámul. Ngo da kalung tikliknai atul i suk uri kalkalung, ki kalkalung erei kápte a arwat suri na mut.”
- D. Ngo u ararit mai kes kápte gaur kila, wa a lala sápkin tatalen á erei, má na amosrah gaur.**
- Kis 5:3-15 “3 Una longoi ngorer kabin ngo tekesi wák a túu alar kán pup má áng kon sur iáu, ki na long te lain worwor er a namnamin uri kam alalongra suri unák mur on. 4 Má ngo una mur i kán worwor, ki namur una áslai ngo a tuan sák ngorer i márásin a maptal má na rangrang ngorer i is a susuk iáu. 5 Matngan wák ngoromin na tarwa nokwan i iáu uri pokon kándi ái rung dikte mat. 6 Kápte a lu mur i sál a nokwan uri liu. Kápte. Ái kápate mánán ngo kán tu mur i sápkin sál ngorer má kán tu bibialol sár. 7 Má á iáu, natung, una alongra kuluk suri kak worwor. Koion ngo una ngákngák i worwor min. 8 Una kis tepák alari matngan wák ngoromin. Koion una han pátmi kán mátán sál. 9 Na káp mák sák i lain ngisam. Kán pup kápñate mámna iáu. Kápte. Ái na up bing iáu i pákánbung iáu kaukak be. 10 Má tara lain táit er u songsong pasi na han má ur limán lite kálámul. 11 Sasam na kip iáu má unák tu ruskau. Má pákánbung ngo u eran suri mat, una bop i kimbam má unák lala ngángangar mai rangrang. 12 Má unák parai ngoromin, “Iau tilik ngul. Suri dách iau ngákngák má kápte iau taram pasi aranokwa káián tan lite uri narsang? 13 Káp iau te taram i worwor káián kak tám aratintin. 14 Minái iak ekesi sák má i mátán matamata. 15 Koion una han uri mátán dan áián tan lite káláu. Una kis kuluk mam kam wák má bop tiklik mai sár má káp tekes mul, ngorer i kálámul a ngin tili án mátán dan sang.”

1. Ngo u balbal tar iáu sang uri sápkin tatalen, ki na talka iáu uri marán artohtoh.
2. Ararit sara a lu tok sáksáknai lain aramokson, má rang nat diar, má rang buh diar.
3. Ngo u mur i tatalen án ararit sara, ki na mon sang á sápkin wán na tapam hut namur uri kápán páplun i iáu má uri kam ásásla má uri taniam mul.

E. Ái Káláu a nem i tatalen a pilpil kabin a mámna git má a lala nem i git, má ngorer a nem ngo kángit liu na pilpil pagas

1. A nem on ngo kam tatalen na pilpil ngo u kila.
Kis 5:15-20
1Ko 7:3-5
2. A nem on ngo kam tatalen na pilpil i pákánbung kápte be u kila.
2Ti 2:22a
3. Ngo u ararit siari, kápte u rumrum i matananu má kápte u rumrum i Káláu mul. Ái Káláu a mámna iáu pasi ák nem on ngo kam tatalen na para aposoi kam rumrum uri narsán tan lite má uri narsán mul.
1Te 4:3-8
1Ko 6:15-20
4. Ái Káláu na oboi rangrangas i kálámul a lu bop mai wák ngo káláu kápte ngo káián.
Eba 13:4
Him 20:10 “Ngo tekesi kálámul a longoi sápkin mai wák káián turán, a kuluk ngo gama sá bing palai kálámul má wák erei.”
Him 20:10-22

F. Te á pagau suri mur i tatalen a pilpil pasi liu

1. Tah kusi arkabat er a top pápta iáu má kápute sengsegeng – ái sinih, aiá, anges. I pákánbung ngo kesi turam a talka iáu suri longoi sápkin, koion una lu mur on. Ngo u lu sipak má ukte palai tatalen án sipak mai dan rakrakai, koion una han uri pokon er di lu sirai dan a rakrakai ngo pokon er di lu sau dan rakrakai ái. Mat 5:29-30

Kis 5:8 “Una kaplah alari matngan wák ngorer. Koion sang una han pátmí kán mátán sál.”
2. A kuluk suri ngo gita lu artangan arliu. Minái á kesi sál suri artangan arliu. Ngo a mon i lain turam, una han uri narsán má gaurák apapos

arliu i gaur uri sápkin tatalen gaur lu longoi má gaurák lu sung suri ái
Káláu na long palai tili kamur liu. -- Iak 5:16

3. Una ahutngin i kam holhol.

Hol → ásásla má táit iau longoi → táit iau lu balbal longoi

Pil 4:8-9
Rom 12:2
Epe 5:26

4. Sung Káláu suri kán artangan.

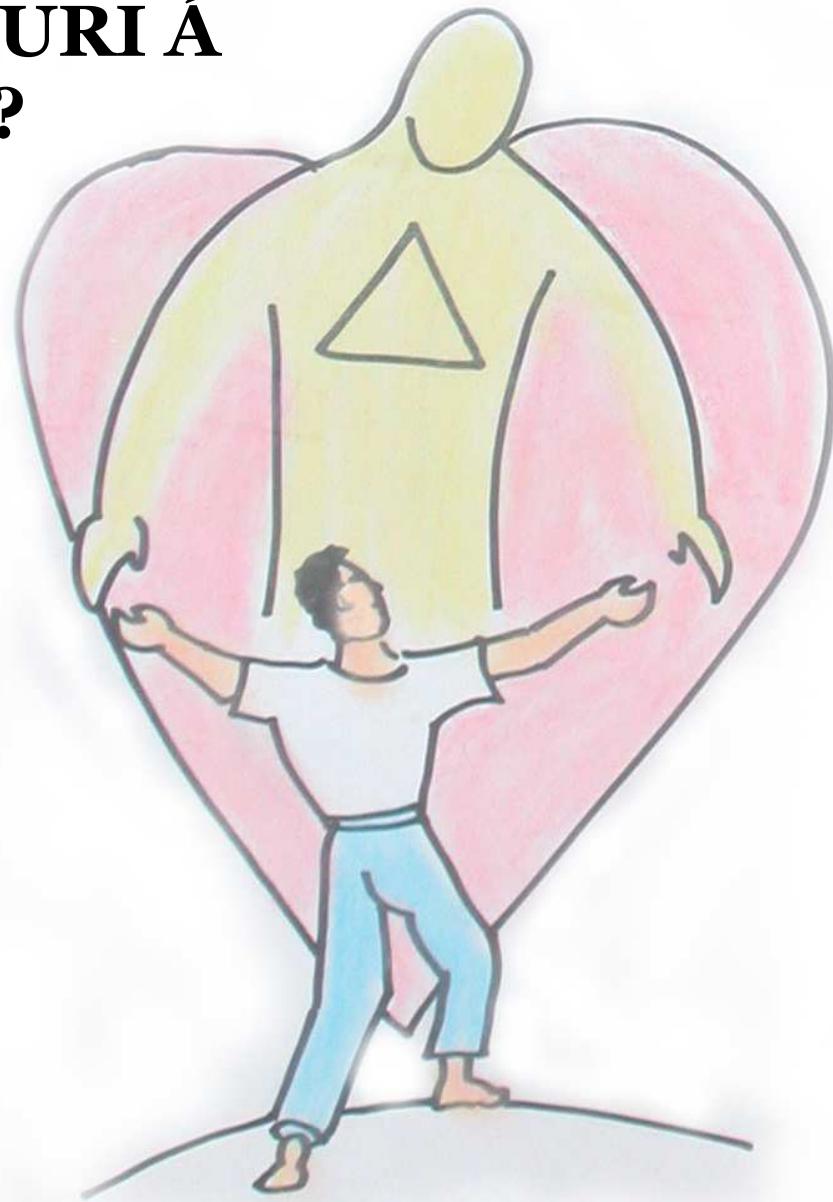
Pil 4:13
Iak 5:16
Rom 8:1-14

PINPIDAN, NGÁDÁH A PARA NGOI SURI Á ARARIT?

Eba 13:4
Kis 5:15-20
Tgk 1:28
1Ko 7:3-5

=

Tgk 3:7-22
Ier 7:9 ,23, 10
Ese 16

Aratintin: 11
**DÁNIH A PARAI ÁI KÁLÁU SURI SÁL ÁN SUNG ÁN ARTANGAN
SURI TÁNGNI TAN LITE?**

A. Ngo u nem i sung suri tan lite, ki na pilpil á balam.

1. Sungi Tanián a Pilpil suri nák inngas tari sápkin er a kis besang i kam liu.
Sormángát ngo a mon i sápkin, má sung suri ái Káláu na hol palai.

Sak 51:1, 2, 7, 10

“Káláu, á iáu sang á káplabin á armámna ngorer una mámna iau.
Kam armámna a tuan kahkahlagit, má iak nem suri una pah palai kak bos
sápkin tatalen. Una ekesi apilpil pas iau suri kak tatalen kápnote kis mul i iau.
Long sarai kak tan sápkin má inak pilpil.
Una pah palai kak sápkin suri inak pilpil.
Una siu apilpil iau suri inak tuan pilpil, má inák tuan bal sang ngorer kápte kes
til main i naul bim a arwat suri gorsai suri nák bal ngorer.
Káláu, una ahutngin pasi balang. Una aksimi hutngin tanián ami nárum i iau
suri inak mur i iáu masik.”

Sak 66:18

“Ngo iau hol on ngo kak sápkin tatalen kápate lala támin táit má kápte iau
aposoi si Káláu, ngorer ái Káláu kápte na longra pasi kak sung.”

B. Ngo u mánán ngo a mon i taun kán kes, ki una sung Káláu suri tángni kálámul er. Má a mon te taun a kis i bál á kálámul er, erei git sang káp git te arwat suri gita mánán on. Máí sár ái Káláu a mánán on. Ngorer gita sung Káláu suri nák atalsai ur si git má giták sung tángni kálámul er suri ngorer a nem on ái Káláu -- Kis 3:5-6

1. Una long palai bos lite hol tili kam hol suri nák sengsegeng alari rogorogo.
2. Sungi Tanián a Pilpil suri nák oboi i balam dánih una sung suri.

C. Ái Káláu ákte tari si git á nokwan suri suka bámai rakrakai káián kángit kurtara má rang táir ngo git ruruna i Iesu Karisito, ngorer una him mai i pákánbung u sung.

1. Tur palai tan sápkin tanián. -- Iak 4:7; Pil 2:10-11; Epe 6:10-11
2. Lotu uri narsán ái Káláu má para agasi má para aposoi ngisán ngo ái a ami iáitin i bos táit no má ái Tám Rakrakai Sorsorliu.

Sak 93

Ái Konom ái á kabisit.
Ái a han i ngisán,
má a mon i kán tilik rakrakai.
Ái a aksimi naul bim
mák ekesi kis ngorer.

Konom, hirá sang kápte be bos akaksim a kis,
á iáu, ukte kis.

Á iáu u kis ekes pala.
Má iáu á kabisit ákáklis.

Konom, lol tas a lala kahkahlagit
má tara pákán nah a lu lala pakta i kaungán
i pákánbung ngo a lu gus.

Konom, mai kam tilik rakrakai
u lu kátlán i bos táit imi bát.
Rakrakai án kaungán pákán nah a gengen sár.
Mái sár kam rakrakai a pakta sorliwi kaungán pákán nah.
Tun a taba kaungán ngo a pos ami kon,
mái sár rakrakai káián tun
kápate arwat mai kam rakrakai.

Kam bos nagogon no a kis ákáklis.
Támin muswan, Konom,
kam tatalen án kátlán i kam matananu
a pilpil ekes pala.

D. Kis pau má monai má alongra sur Káláu na worwor mam iáu. -- Ioa 10:27

1. Kesi tatalen án sung

- a) Pau mai sung iatung i kam rum ngo i pokon mau er kápte kálámul ái
- b) I bosbos bung no na mon i kam pákánbung án kis pau suri longra pasi dánih na parai singim ái Káláu. -- 1Ka 19:11-12
- c) Wásái kuir pinpidan má koion á sangsangar i wásái, má sung kodong ami kam hol.
- d) Mur on ngorer a parai i Tanián a Pilpil ami kam hol.
- e) **Tohtohpas:** 1) Na apislai uri kam hol á dánih una sung tángni turam suri. 2) Te pákán ngo una balbal wásái má hol tangrai kesi kuir pinpidan, na apislai

uri kam hol kesi táit erei i kam liu. Kesi táit erei i kam liu ngo una para aposoi, ngo kesi táit a tapam hut na arakrakai i balam, ngo kesi hutngin tatalen a nem on ngo una tiptipar namurwai, ngo kesi táit sur Káláu sang na atintin iáu mai, una sung Káláu suri tan táit ngorer.

- f) Una hol páptai mul ngo kurtara a lu oboi holhol ami uri hol kán kálámul.
Una tohtohoi á tan holhol na káp long bengta iáu i kurtara. 1Io 4:1-6
Ngádáh una mánán on ngoi ngo holhol erei a tari ái Káláu ngo a tari á kurtara?
- g) Gálgálta ngormin: A arwat mai ngorer a parai i pinpidan?
- h) Una han worwor mai kesi tám ruruna a matuk i kán ruruna má kipi kán artangan suri dánih a tapam hut uri kam hol.

E. Ot kuluk má para agas Káláu suri dánih ákte longoi.

Sak 116:1-2
Ái Konom a lu longra pasi kak sung
pasi iak lala nem on.
A muswan sang, a lu longrai kak tan sung.
A lu longra pasi kak bos sung no.
Má ngorer ina lu sung uri narsán
i pákánbung min kak tu liu be.

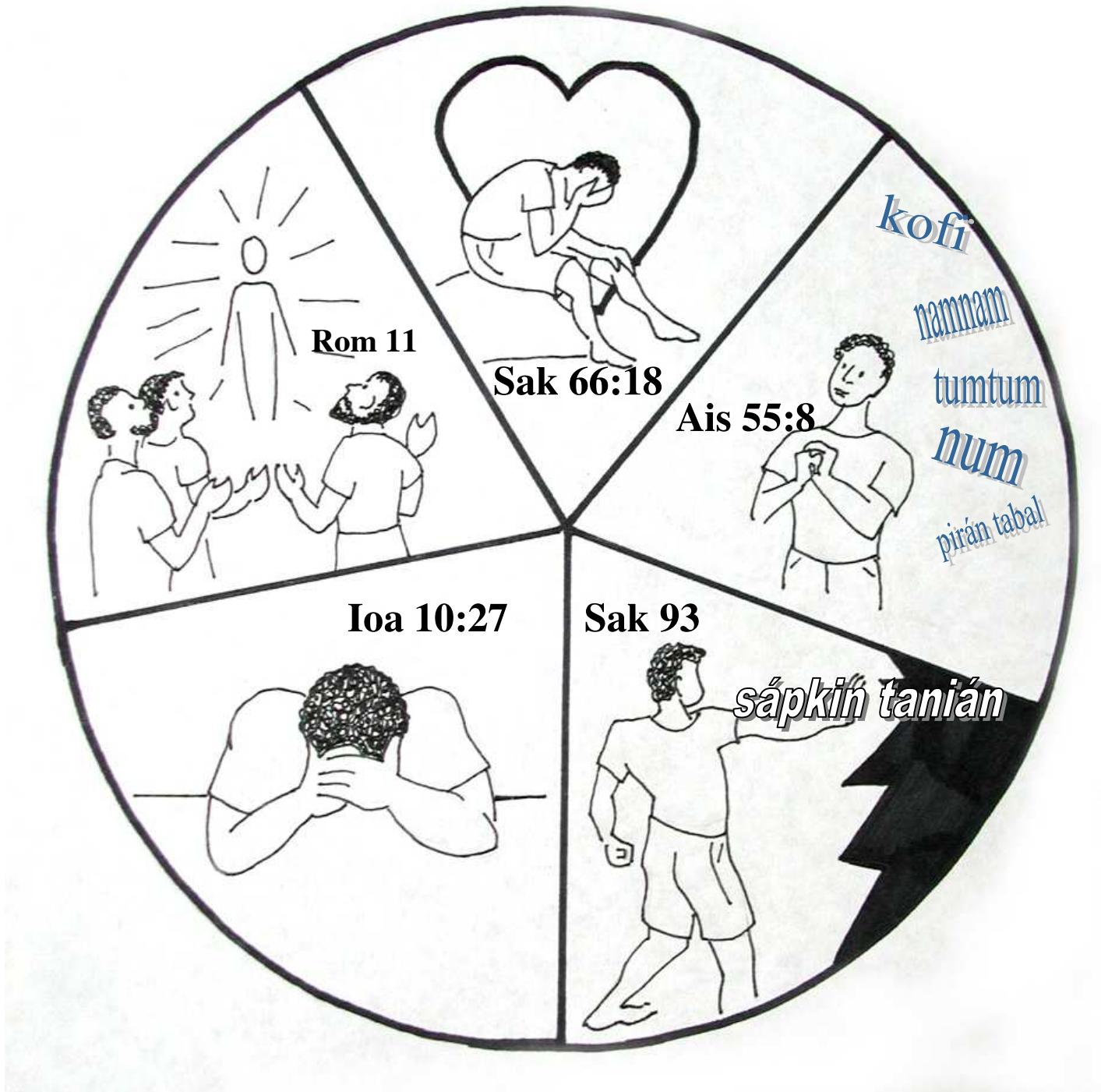
1. Tok páptai bos táit er ái Konom ákte tari singim.

Oboi uri kángit liu:

I tilik huhu, gama mákmák kaleng uri tan tahtahna i tan táit imi iát má sung suri balis á Papua New Guinea má tan tátáil, má sur rung er di tur kiláng i kamu matananu i gapman.

Tam purwa gam uri tan gengen huhu má bali mák namurwai mul i tan tahtahna imi iát, má sung suri tan tátáil má matananu i kamu malar turán rang nat gam. Sung Káláu suri nák inngasi singim á bos kálámul dáh ngo bos taun er a arwat suri sung tángni, má gama sung tangan di iatung i kamu tan huhu.

SUNG ÁN ARTANGAN

Aratintin 12: DÁNIH Á ARALIU?

Támin aratintin ur on á Aratintin 12: Aratintin minái a worwor suri dánih na tapam hut ngo git ruruna i Karisito ngo ái á kágít Tám Araliu. On á aratintin minái a pálasi sálán: hol kaleng, ruruna, araliu alari sápkin, má kán tatalen ái Káláu er a patak pas git má gitá rang natun.

A. Araliu a kipi hol kaleng alari sápkin má áng kipi mul i ruruna i dánih a longoi ái Iesu suri saras pas iáu tili sápkin. Mar 1:14-15 [Apo 20:20-21]

1. Hol kaleng
 - a. Sálán: arkeles i hol káián kálámul suri kesi táit ngo tatalen, má ilang alari.
 - b. A ngoro u mat alari kam torahin matngan liu: 2Ko 5:17
 - c. Ái Káláu a ahutngin i iáu uk hutngin kálámul: Epe 4:20-24
 - d. Aratintin si Ioanes Tám Arsiu a atintin git ngo hutngin liu er na aposoi ngo ukte hol kaleng: Mat 3:1-2, 7-8
2. Ruruna
 - a. Sálán: tar kunlai kam liu má taniam mul ur si Karisito.
 - b. Kápte u sengsegeng alari sápkin kabin i kam songsong, mái sár kabin u ruruna i táit a longoi ái Karisito ur singim: Epe 2:8-9; 2Ko 5:15; Rom 6:22-23
 - c. Una obop Iesu náng kabisit i kam liu má unák rusan tar iáu suri taram singin. Una longoi ngorer, má ák sálán sang ngo ái á kam Konom.
 - d. Kápte git sengsegeng kabin i kágít lain him git longoi, mái sár a aliu pas git suri gita longoi lain him káián ái Káláu:
 - (1) Ái Káláu ákte eran páksi him ngo gita longoi: Epe 2:8-10 (vs. 10: “a aksim git gitá kes mam Iesu Karisito suri giták lu longoi lain tatalen sár”)
 - (2) Ái Káláu ákte kára pas git suri gita ngoro Natun: Rom 8:28-29
3. Kágít sápkin ákte pah má ákte mon má á pilpil án bál git a tari ái Káláu:
 - a. Kágít sápkin ákte siu palai á dárán ái Iesu Karisito: Apa 1:5 [Eba 1:3]
 - b. Tangkabin i pákánbung git ruruna i Karisito, ái Káláu kápate wás pala git ngo git ámáris i mätán! Rom 8:1
 - c. Ái Káláu a tari hutngin liu si git: Epe 4:22-24 [Tit 3:5; Ioa 3:3]
4. Ái Káláu a patak pas git gitá rang natun sang
 - a. Onin git má te hut ngoro rang natun ái Káláu: Gal 4:4-6 [Epe 1:5]
 - b. Git má te rang natun ái Káláu, má ngorer gita otoi tiklik mam Karisito á arasosah er a parai páksi ngo na ur káián rang natun: Gal 4:7; Rom 8:17
 - c. A ngoro git má te mat tiklik mam Karisito suri gita liu namurwai hutngin holhol: Gal 2:20
 - d. Ái Iesu a hut suri kis tiklik mam git má tari Tanián a Pilpil si git: Ioa 14:16-18, 23
 - e. Kágít tungai kis án taram i Iesu mai rakrakai káián Tanián a Pilpil: Gal 5:16

B. Sál ngádáh una mur on suri una hol kaleng?

1. Una lu para aposoi ngo u longoi sápkin. Ilo 1:8-9
2. Una mikmikwa palai sápkin má su bahim ur on. Ese 18:30-32; Rom 6:2
3. Tar kunla iáu uri nemnem si Káláu. Apo 26:20
4. Ruruna sár i Káláu suri nák arkeles i kam liu. Pil 1:6

C. Tohtohpas suri hol kaleng:

1. Tám kip takis a sung mai rumrum. Luk 18:13-14
2. Tan kálámul i bungan Pentikos. Apo 2:37-38

D. Wán á kam ruruna na ngoromin.

1. Matngan ruruna minái kápte ngo u tu ruruna sár ngo ái Káláu a kis mák rah má iatung. Iak. 2:19

2. Una ruruna ami balam ngo ái Karisito a mat sur iáu. Rom 10:9-10
3. Má ngorer a mon i kam hutngin Konom ngo Kálámul Pakta. 2Ko 5:15
4. Una tar kunla iáu suri taram i kam hutngin Kálámul Pakta. Rom 6:16-19
5. Matngan ruruna minái na akopkomoi lain tatalen tiklik mai, má kam liu na inngasi ngo á iáu á kes tili di á matananu si Káláu Iak 2:14-17

Dánih á araliu?

Hol kaleng

Arkeles i hol má tatalen

1.

Mat alari
torahin liu

Epe 4: 20-24
Mat 3: 1-2, 7-8

Epe 2: 8-9
2Ko 5: 15
Rom 6: 22-23

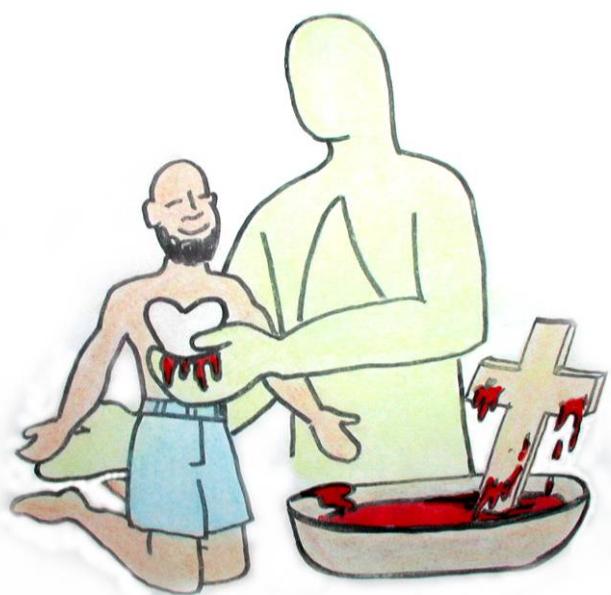
Ruruna
Tar kunlai liu
má tanián uri si
Karisito

2.

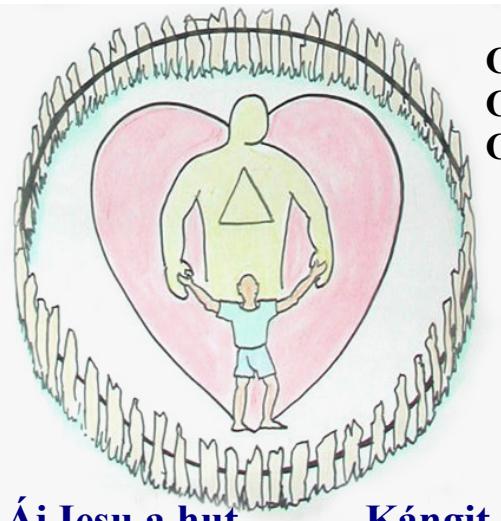
Obop Iesu
náng kabisit i
kam liu má
rusan tar iáu
suri taram
singin

3. Sápkin ákte pah
má ái Káláu a tari
pilpil án bál

Apa 1: 5
Rom 8: 1
Epe 4: 22-24

4. Ái Káláu a patak
pas git gitá rang
natun sang

Gal 4: 4-6
Gal 4: 7
Gal 2: 20

Ái Iesu a hut
suri kis tiklik
mam git má tari
Tanián a Pilpil
si git.
Ioa 14: 16-18, 23

Kágít tungai kis
án taram i Iesu
mai rakrakai
káián Tanián a
Pilpil.
Gal 5: 16

Aratintin: 13
LIU TIKLIK MAI RAKRAKAI KÁIÁN ÁI KÁLÁU

- A. Ngo gita balbal wásái pinpidan si Káláu má gitá lu sung ákáklis uri narsán má gitá mur arwat pasi dánih á pinpidan a parai, ki kágít mánán sur Káláu mul a lu marmaras hanhan i kágít liu. Má ngorer Tanián a Pilpil a lu arakeles i kágít liu mák arakrakai hanhan i kágít ruruna ák tur dik i lesu Karisito, pasi gitá mák ilmi ngo ákte matuk má i kágít hol, má kágít tatalen na arwat hanhan mai tatalen si Karisito.**
1. Kápte gita kaiang pasi ngo kágít ruruna má kágít láklák namurwa lesu ákte matuk muswan main i naul bim, kabin ninsi git a pongpong suri kip noi ninsin ái lesu. -- Pil 3:10-14
 - a) Kabin kápte tangtangkabin má kápte arahrahi ái Káláu, kán artangan uri narsá git a ngoromin: a lu tangan git suri kágít ruruna na marmaras hanhan má a tari Tanián a Pilpil si git, má Tanián a Pilpil ák lala tangan git mai tatalen ngorer i mánán má rakrakai suri kipi kán nemnem, má suri tur palai sápkin tatalen.
 - b) E ngo git tari marán pákánbung suri wásái pinpidan má hol tangrai dánih a parai má hol sur Káláu má lesu, má ninsi diar má kándiar tatalen, ki git ásla hanhan i kán armámna má kán rakrakai má kán artangan uri narsá git. -- Epe 3:14-19; Ioa 1:16, 3:27; Eba 4:16
 2. Ngo git hutngin ruruna, kápte git lain mánán i Káláu má kán armámna. Git ngoro kinleh di utwai dan ur on, a kipi mudán dan sár. Má pákánbung ngo git ruruna git kipi Tanián a Pilpil má Tanián a longoi ngoromin mam git:
 - a) a ahutngin i git -- Ioa 3:3-5; Tit 3:5
 - b) má ái á akiláng a tari ái Káláu si git -- Epe 1:13-14, 4:30
 - c) mák siu git uri kes sár á kápán páplun -- 1Kor 12:13-14; Apo 11:15-18
 - d) má gitá talas ngo Tanián a Pilpil a apapos tiklik mai tanián i git ngo git rang natun ái Káláu -- Rom 8:16; Gal 4:6
 3. Má ngorer na maras hanhan i kágít mánán sur Káláu, ki git ngorer i lala átbán di utwai dan ur on, a kág mai marán dan i polgon. Má ngorer ngo git matuk hanhan gita arwat suri kipi marán armámna má rakrakai si Káláu.

Minái kesi tohtohpas:

I pákánbung git hutngin ruruna, git ngoro **kinleh** git kálik mánán sár i armámna má rakrakai si Káláu.

→

ngo git matuk ki git ngoro lala **átbán** git káng mai armámna má rakrakai si Káláu

- a) Bos táit no, ái Káláu ákte tari. Gita hol páptai muswan minái suri nák bangbang kalar git alari hol apakta pas git sang. -- 1Ko 4:7

B. Inái gita worwor suri him káián Tanián a Pilpil er a longoi min i git.

1. Ardos suri gita tungai káng mai Tanián a Pilpil. -- Epe 5:18
 - a) Suri dáh gita tungai káng pagas mai Tanián a Pilpil? Kabin Tanián ái Káláu a kis imi nárum i git. -- 1Ko 6:17-19
 - b) Ngo káp gita te him namurwai Tanián a Pilpil, ki kápte kesi táit gita long artálár pasi. Má ngo kápte git mur i Tanián a Pilpil, kápte gita arwat suri mur i nemnem si Káláu. -- loa 15:5; Rom 8:8, 12 ,26-27
2. Ninsin i git a arkeles hanhan uri ninsin ái Káláu kabin i rakrakai káián Tanián a Pilpil.
 - a) Kán tungai him mai kágít liu, má káp a tini aunges tili kán him. -- 2Ko 3:18b; 1lo 3:2
3. Wán á Tanián a Pilpil na kopkom má na tur talas. Minái á tan wán Tanián kágít liu na kip auti, má na maras hanhan. -- Gal 5:16, 22-24
 - a) Tanián a Pilpil a tari artabar singin tan tám ruruna. -- Rom 12:4-8
 - b) A tari si di á artabar minái suri da arakrakai i bos tám ruruna. -- 1Ko 12
 - c) A tari mul i artabar suri ketsikrai rakrakai káián kuron. -- Epe 6:10-18

C. Ngádáh na marmaras hanhan ngoi á him si Káláu? Na marmaras hanhan mai rakrakai káián ái Káláu sár.

1. Ái lesu a tari rakrakai án him singin kán kalilik án aratintin: tilik támin arardos -- Mat 28:19-20
 - a) Kágít holhol gita oboi uri him si Káláu er a parai i buk -- Mat 28:19-20

- b) Má gita tari arbin ur si di á matananu tili bos arlih no i tan malar. Má kápte gita tari ur singin te sár á kálámul. Auh, ur singin bos kálámul no i naul matmatngan pokon no.
2. Tanián a Pilpil a tari rakrakai si git suri longoi him si Káláu. A ngoro kálámul a kuka pasi mangan káián Tanián suri longoi him káián ái Káláu.
- a) Git arwat suri longoi talar minái ngo gita him mai tan táit Tanián a Pilpil a tari si git á tan tám ruruna.
- Tohtohpas:** Ngo káp iau te lu him mai kirau a nokwan má a inan, ki kápte ina long artálár pasi á kak talar. Mái sár ngo ina lu him mai kirau a arwat mai talar erei, ki erár inak long artálár pasi sang i kak talar.
- b) Tanián a Pilpil ái masik a arwat suri akáng git mai rakrakai má mangan má lain mánán suri longoi him erei a tari ái Káláu. -- Apo 1:8
- c) Ngo kápte git him tiklik mai rakrakai má artangan káián Tanián a Pilpil, ki kápte gita lain long timani á talar minái.
3. Rakrakai káián Tanián a Pilpil di toh tari á tan mulán tám ruruna i kándi him mai lain arbin.
- a) Táit git mákái uri di ngo di kág mai Tanián a Pilpil. A ngoromin:
- I. **Mangan:** mangan má taram si Káláu masik má kápte ngo singin kálámul.
Tohtohpas: Petero, tan apostolo, Paulo. -- Apo 5:29
 - II. **Kákir:** kákir namurwai nemnem si Káláu ngo tur rakrakai suri mur i nemnem si Káláu.
 - III. **Muswan:** muswan suri longoi táit ngo him. **Tohtohpas:** Ananias mái Sapaira -- Apo 5:1-11
 - IV. **Tan akiláng a tapam hut.** **Tohtohpas:** kálámul a peu -- Apo 3:1-16
 - V. **Pilpil:** Ái Káláu a nem on ngo gita mur i ninsin a pilpil má a kilkila git suri gita hol kaleng. -- Gal 5:16-25
 - VI. **Ngoro Karisito:** Ninsin kálámul na ngoro ninsin ái Karisito.
 - VII. **Da mákái á tan lite:** Tan lite da mák ilmi ngo Tanián a kis i git. -- Apo 4:5-13

4. Ngádáh, rakrakai káián ái Káláu a kis i kam liu?

- a) Koion una him mai kam rakrakai má mánán sár. Una sung Káláu suri nák tari rakrakai káián Tanián er ákte tari singim i pákánbung ngo u hutngin ruruna. Má rakrakai er a tari singim, a tari suri longoi kán him. -- Luk 11:13; Rom 15:13; Epe 3:16; Kol 4:12; Eba 5:7, 13:20-21; lak 1:5
- b) Má ngorer una monai holhol má rakrakai káián Tanián a Pilpil. I bos pákánbung no una gálta iáu sang ngormin, “Iau him mai rakrakai káián ái Káláu, ngo iau mur i kak holhol má him mai kak rakrakai sár?” -- Mat 5:6; Apo 1:2; Gal 3:3

Oboi uri kángit liu:

1. A tuan sorliu i kán rakrakai ái Káláu, mák nem suri tari rakrakai si git suri liu namurwai kán nemnem má suri long arwat pasi him er a tari si git. Te di utngi ngo “arsiu mai Tanián a Pilpil”, má te di utngi ngo “Tanián a Pilpil a akángái kálámul”, má te di utngi ngo “arakrakai on á Tanián a Pilpil”, má te di parai ngo “arasosah si Káláu”. -- loa 15:5; Pil 4:13
2. Argálta una gálta kalengna iáu mai a ngoromin: Ngádáh, iau liu tiklik mai rakrakai káián ái Káláu?
3. I huhu, gama ngurkai “rakrakai káián Tanián a Pilpil.” Rakrakai minái, ngádáh a tur talas ngoi i katbán bos tátáil iatung i kam malar ngo kam lotu?

Gama tungai káng mai Tanián a Pilpil

Be continually filled with the Spirit

Eph 5:18-21

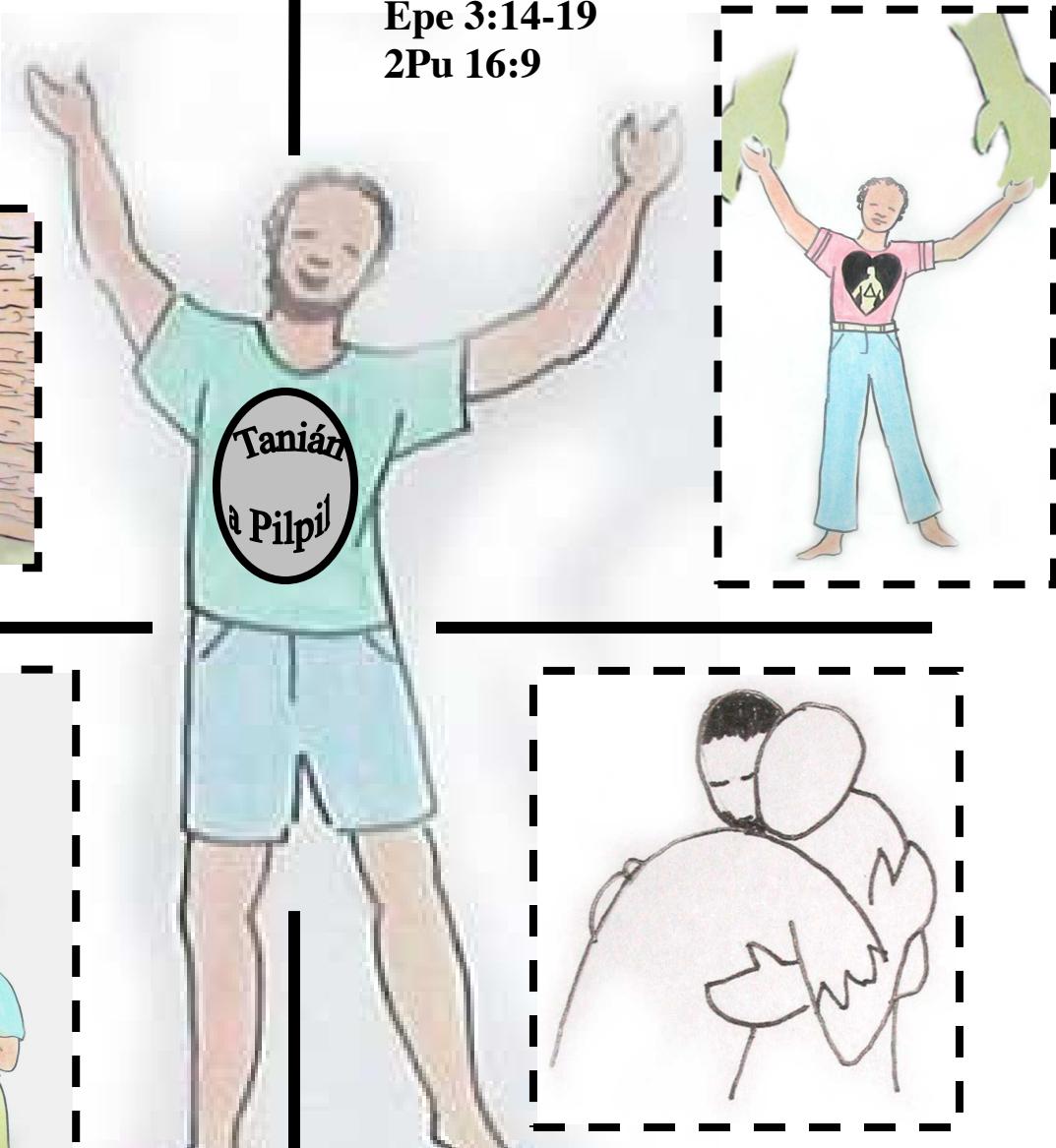
Rakrakai a kis i katbán him

Apo 1:8
Ioa 15:5
Rom 12:4-13

Na akáng gam mai kán
kunlán arasosah no

Epe 3:14-19
2Pu 16:9

2Ko 3:18

Tanián a Pilpil a lu
ararkeles i kángit liu
má nák arwat mam
lesu.

Gal 5:16-17,22-24
Apapos suri wán
Tanián a Pilpil na lu
marmaras hanhan.

Aratintin: 14 NINSIN LAIN TÁTÁIL MÁ KÁN TATALEN

Worwor talas:

Sak 78:72 a parai ngoromin “Ái Dewit a hol suri kán him sár, má ngorer ák lain ololoh i di, má ái á kándi lain tátáil.”

Aru á táit er a inngasi kálámul ngo a lain tátáil, má ái á tatalen má mánán. I kágít aratintin i Buk Ioanes 13, git turpasi mákái bál tátáil. I aratintin minái, gita mákái ninsin lain tátáil má kán tatalen. Ái Iesu ái á kágít tilik támín tohtohpas.

A. Ngo kálámul a lain tátáil, na ilwa pasi armámna. Ioa 13:1

I tan huhu gama ngurkai tan argálta minái:

- Dánih á taun a banai ái Iesu singin kán kalilik án aratintin?
- Dánih git mánán pasi tili buturkus minái suri kán tatalen án tátáil ái Iesu?

Ái Iesu “a mámna di sang pang i bung a rah i kán liu main i naul bim.” I pákánbung a nem ái Iesu suri ngo á di sang da támri matananu di arwat mai alim á arip á kálámul, tan kalik án aratintin a laklak i bál di má kápte di mák ilmi akiláng a longoi ái Iesu. Kándi ruruna kápate atu. Ái Petero a para apos Iesu ngo ái á Mesaia, má namur ngo Iesu a tur i nagogon, ki ák pua pala Iesu ngo kápate mánán on.

Kándi tatalen kápate kuluk. Di mánán i apakta pas di sang má dik nem ngo da kis i kiskis pakta ami narsán ái Konom Iesu. Kápte di talas suri dánih á káplabin á kán sosih ái Iesu ur mainái i naul bim. Kápte di talas ngorer kabin kápdite mánán suri lolsit si Káláu ngo kápte a til main i naul bim, mái sár ngo kán lolsit ái Káláu a tilami naul bát. Má kápte dikte lala gasgas i pákánbung di mánán pasi ngo ái Iesu kápate hut suri na long palai tan Rom til Israel.

Marán táit di longoi kápate arwat mai nemnem má holhol si Iesu, mái sár ái Iesu a mámna pagas di sang.

1. Mámnaí tan kálmul e ngo a pur i kándi ruruna, má ngo di long bengta git, ngo kápte di talas uri git, má ngo di long te tatalen kápate kuluk mam git, má ngo di longoi sápin. Him kán tátáil kápate malmu.

Ngo u hut ngoro tátáil kabin i tilik armámna uri narsán tan kálámul a tari singim ái Káláu, ki a kuluk. Mái sár ngo u hut ngoro tátáil kabin u nem suri apakta pasi kam kiskis án tátáil ngo suri kam matananu da para agas iáu suri, ki una banai tilik taun singin matananu. Matananu

da inngasi kándi abulbul uri narsam má da para sáksákna iáu, má ngo káp kam te armámna narsá di, ki arwat surí na atoktokoi kam hol á ninsin i di má unák tátu alari him er.

2. Mákái liu kán kálámul ngo a nokwan, má kápte ngo a sák.
Wásái 1Ko 13:4-7 -- A kuluk ngo una lu anokwai bos taun no, mái sár una ruruna i kam matananu ngo da sorliwi á tan táit no erei.
3. Armámna, kápte na kátlán i kálámul má kápte na lala hol suri nák sorliu.
1Ko 13 -- Armámna ngo a kis i kam liu, kápntate tari duk i lite suri da mur i kam nemnem má nák inngas tar iáu ngo iáu lu nokwan.
4. Lain tatalen a lu inngasi armámna muswan. -- 1Io 3:18

Kesá pukpuksa: I pákánbung tan Amerika di arup suri da sengsegeng, kesi kálámul tili balis á France, ngisán ái Lafeyette, a tángni tan Amerika suri dik arup suri kipi da kátlán alari tan England má di sang da tubán kátlán kalengna di. Namurwai máhán ákte rah, te di hut mai lain árár uri narsá President Washington. Ái Lafeyette a oboi kesi putun bobor i káil mák han uri narsán ái President. A han narsá President Washington mák abálsai suri pákánbung án gáwár i kesi pákán libung er ái Lafeyette a mákmák kursál suri tan kurtara mák lala gáwár sang.

I pákánbung ái President Washington a salsaliu suri laumái kán bos tám arup mák han hut narsá Lafeyette. Pákánbung a mák Lafeyette ngo a lala gáwár sang. Pasi ák tarápái risán kán bobor mák tari si Lafeyette, mák parai singin ngo na kaleng uri pálpálih káián President suri náng kip tekesi kolos a tuntun má suri nák manmanir pas. Ái President Washington kán tu mákmák kursál ák han pang i pákánbung a hut ái Lafeyette. Má ngo diar má te puksa noi kándiar tan pukpuksa, ki ái Lafeyette ák tar kalengnai rápán bobor ur si President Washington mák parai singin ngo, “Iau tar kaleng on suri abálsa iáu ngo i libung erei u tari singing a ngoro u saras pasi kak liu.”

Minái á tohtohpas suri lain tátáil a inngasi kán armámna mai lain tatalen ur si rung di mur on. Tan lite da arkeles i kándi liu ngo git mámna di.

B. Tan lain tátáil da him si rung er di mur on. Ioa 13:3-5

Da longoi ngorer:

1. Kabin i kándi ararguna tiklik mam Káláu.

- a) "Mái Iesu ákte mánán on ngo ái Kákán ákte obop noi tan táit uri limán, má a mánán ngo ákte han tilami narsá Káláu, má na kaleng urami narsán mul."
 - b) Imi katbán tiborbor i liu si Iesu a kis tiklik mam kákán, ái Káláu. A longoi sár i dánih a longrai má mákái si Kákán. Polon á hol má mánán má rakrakai má bos táit no, a lu tari sang si git ái Káláu Kák git. Ngo kápte git kis pátum Káláu, kápte gita mák timani ngádáh git liu ngoi má kápte gita mák timani ngo kángit him a kuluk ngo kápte.
 - c) Ngo u hol on ngo liu kaiam sang, ki kápate arwat suri ngo una him án tátáil, mái sár una talar sang mai táit na artálár mai kam liu. Má ngo u kis pátum má gaurá ararguna tiklik ái Káláu i bosbos bung no, ki una nem i longoi ngorer a nem on, má u arwat suri hol tangrai tan támin talar una long táilnai ngorer i kán nemnem ái Káláu.
2. Kabin di mánán i kilkil si Káláu. -- 1Pe 1:3
- b) Ái Iesu kápate konngek suri ngo na omlawai lain ngisán ngo kán lain kiskis, má kápate konngek ngo tan kálámul da lala nem on. Suri dáh? Kabin ai Iesu ákte mánán on ngo kán him a káián sang mul ái Káláu má ngo ái Káláu sang a lu tari rakrakai singin má ák artálár suri long arwat pasi á him erei.
 - c) Ái Káláu ákte tar noi bos táit no er git sáhár suri mák artálár mai kángit liu má liu án tanián suri gita him singin. A longoi ngorer suri gita him singin mai artabar er a tari si git á Tanián, má tan táit er a tapam hut i kángit liu má git áslai suri arakrakai i kángit ruruna, má ák tari mul i tan lain pákánbung suri him ngorer a nem on.
 - d) Kángit mulán liu má káplabin i kángit liu, má ai a han til ái, má sál dáh gita láklák ur on, má ngádáh gita láklák ngoi, gita lu ser pasi sang si Káláu. Kápte git him suri para agas git. Git him si Káláu suri apakta pasi ngisán má para agasi. I pákánbung ngo turam gaur him tiklik má ák para te sápkin wor uri iáu ngo a long te táit a long bengta i kam ásásla, una hol páptai ngo kápte u longoi kam him sang, u longoi him si Káláu.
3. Kabin di mánán i Káláu má namur di no keskeskes da tubán atatir sang i mátán tál ái Káláu suri dánih ákte longoi. -- Rom 14:12
- a) Kabin i ngorer, bos tátáil da lain tin murwai boh kuir worwor dikte utngi má tan tatalen di longoi má káplabin i kándi worwor má tatalen. Wásái Mat 12:36. Kabin git liu tiklik mai lain holhol má a pilpil á ninsi git i mátán ái Káláu, ki gita artálár suri táilnai má him narsán tan lite mai mangan.

C. Lain tátáil na lu agengen tari sang má na mon i kán nokwan a tari singin ái Kálau suri katlán. Ioa 13:4-8

Una hol páptai ngo gorsai keken kálámul, him kándi á tan piráh piráh er di lu him singin tan konom. Ái Iesu a longoi matngan him erei kápate artálár ngo ái sang na longoi.

1. Agengen pas iáu i pákánbung ngo u longoi him. Buturkus 4-5

Táit ngo git má te long artálár pasi kápte ngo ái á táit a tumran i kágít hol suri longoi. A mon á te tátáil ngo kálámul di longoi lain him má kándi him a sorliu i him git lu longoi, ngo kándi kiskis án tátáil a packta i git, ngo a lala mon i kán mánán suri longoi him án tátáil. Má ngorer gita ruruna sár i Kálau suri ái sang na tátngai ngis git i pákánbung er ái sang a mánán on. Má kápte ngo git tátngai ngis git sang mai kágít rakrakai, ái Kálau sang á kán talar suri longoi ngorer.

Luk 14:11 “...koner a agengen pasi sár, ái Kálau na apakta pasi sang.”

Pil 2:5-9 “Ái Karisito...a bál palai kán lala kiskis imi sang...ái Kálau a apakta pasi.”

- a) Ngo u pur dirtapul i mátán táil ái Kálau, ái muswan á mámáhat suri tatalen án agengen pas iáu.
- b) Tatalen án hol apakta pas iáu sang na bahbah kalar iáu má káp una tini mák ilmi táit kápte u mánán i long timani, má na bahbah kalar iáu suri káp una tini mák ilmi mul ngo tan lite di mánán kuluk i long timani. Pasi ngorer káp una tini mánán i tulsai him ur singin lite, má ngorer uk top pas noi him.
- c) Ái rung di lu apakta pas di, di lu banai taun ngo di lu áslai rumrum kabin i táit di lu longoi kápte a lu kuluk. Kis 16:18 “Tatalen án parmat má sángwái ngisam na long iáu má unák pur má sák taladeng.”
- d) Kálámul a lu hol agengen pasi, a lu asra i armámna má artangan bia si Kálau. Kápte a lu asra i kán rakrakai sang.
- e) Pákánbung git lu lotu uri narsán ái Kálau, má ngo git tari pákánbung suri wásái kán pinpidan, má Tanián a Pilpil na atintin git suri sálán pinpidan si Kálau, má na arkeles mul i kágít tatalen án mákái tan lite kálámul má táit alari kágít tatalen án mákmák tungu kápte be git mánán i Kálau. Pasi git má tur pasi mákái táit má kálámul

ngorer ái Káláu a lu mák di ngoi, a ngoro git lu mákmák ngorer ái Káláu a lu mákmák ngoi. -- 2Ko 3:18; 1Sa 16:7

2. Una lu solsolta iáu i liu káián kam matananu u táilna di má una tangan di mul ái rung er ngo a sosih i kándi ruruna ngo liu. Buturkus 5-7

Tan kálámul da lu mur i iáu ngo u tari kam kunlán liu uri him u longoi má uk lala hol i kam matananu. Kápte ngo a kabin u lala mánán. Kápte. Má ngorer una inngas tar iáu ngo iáu sinih má kápte una punam tekesi táit a kis i kam liu. Una inngas iáu ngo kápte iáu tám nokwan.

3. Una lu aranokwa mai armámna. Buturkus 8

- a) Kápte ngo tan kálámul di mángát pasi kam aranokwa kabin ngo kam kiskis a pakta, má kápte ngo a ninir i ngisam, má kápte ngo da mákái ngo a marán i kam pirán tabal, má ngo u kipi tilik aratintin má kabin uk lu worwor mai tan kálámul a ninir i ngis di. Kápte. Tan kálámul da arwat suri da mángát pasi aranokwa ngo da mánán ngo u mámna di má kam lala nemnem suri ngo kándi liu na kuluk.
- b) Ngo kam liu na inngasi ngo u mur i nemnem má nokwan si Káláu, ki u arwat suri arakrakai i hol kán kálámul má nák mur i nemnem si Káláu.
- c) Ái Káláu a mánán i kam holhol má táit u longoi. A mánán on ngo tatalen u longoi a káplabin tili armámna ngo kápte. Má a mánán on mul ngo u mur i tohtohpas án ninsin ái Iesu Karisito. Má ngo a mákái ngo ukte long arwat pasi ngorer, ki na ruruna i iáu má na tari mul i te rakrakai má nokwan singim suri longoi tilik talar. -- Mat 25:21

Tohtohpas sur Nebukanesar. Ái sang a tubán para agasi sang ami kán hol, má ngorer ái Káláu ák long palai kán nokwan suri kátlán i balis á Babilon, má ák oboi suri ák ngoro rokoi. -- Dan pákán 1-4, mákái 4:29-33. Tan pasta má tan kálámul er di kipi him án tátáil má kápte di kipi nokwan si Káláu, kápate tepák mái Káláu nák agengen i di.

D. Tan tátáil da lu atintin pas te suri dág kipi him án tátáil mul. Ioa 13:12-17

Ngo kápte iáu lain tátáil, ki rung erei u atintin di suri ngo da tátáil, kápdate lain tátáil kabin á iáu u tohtohpas uri tátáil.

Ngo kápte iáu tar kam te him ur singin te dák longoi, má kápte iáu atintin pas te uri him án tátáil, má kápte iáu tarwa te suri da kipi lain arbin ur tepák, mái sár ngo u kip noi i tan him suri ngo tan kálámul dák mák iáu má

para agas iáu sang, ki kápñate mon te lain tátáil ur namur suri akopkomoi lolsit si Káláu.

Tátáil na atintin pas te suri dóng kipi him án tátáil ngoromin:

1. Mai aratintin ngo arbitbit
 - a) Lain taswa timani kam aratintin ngo arbitbit.
 - b) Tángni tan lite suri dák lain talas suri muswan káián ái Káláu má ngádáh da lu lain aratintin on ngoi á Buk Tabu suri di sang dák ser pasi muswan má tan támin kuir pínpidan er na tangan di suri timani kándi tan taun. Má kápte da lu balbal han narsam ngo ur singin lite suri kip te artangan.
 - c) Una lain inngas tar iáu ngo iáu lite alari tan angagur án tám aratintin má koion una tu páksia di suri dák mákái kam tatalen má kam ninas ngo iáu tu kálámul sár ngorer.
2. Mai totohpas
 - a) Una tálñai matananu mai kam totohpas. 1Ko 11:1 “Iau lu mákái kán matngan totohpas ái Karisito, má iak lu mur on ngoro kak totohpas. Ngorer gam sang mul gama lu mur i kak ninas iau lu longoi.”
 - b) Dánih á kam totohpas? Kam totohpas na inngasi kam ninas, kam tatalen án him na kuluk, má kam ruruna pagas, má kam ngangai una atri i Káláu masik, má una lu tar kam te pákánbung masik mam Káláu. Una longoi táit minái i pákánbung u kis talum mai tan lite.
 - c) Ái Iesu, kápate lu him masik. A lu long pas rung di lu mur on uri narsán suri dik lu mák pasi kán totohpas. Una long pasi tan lite suri gama lu tiklik i pákánbung án kis talum, pákánbung u tálñai tan kálámul, má i pákánbung ngo u arbin, suri dák mák pasi him singim.
 - d) Long pas rung er u atintin di má gamák tiklik uri narsá rung a rogorogo i kándi liu má inngas tari si di ngádáh u lu tangan di ngoi.
 - e) Una apos tari limán ái Iesu. Ngádáh una apos tari limán ái Iesu ngoi? Una inngasi ngorer i totohpas a longoi ái Iesu mai siwi keken kán kalilik án aratintin. Dánih una longoi ngo u him i katbán matananu?

3. Mai eran

- a) Una eran i rung di lu mur i iáu suri da lu longoi him erei u lu longoi má dák longoi kándi talar i him erei. -- Epe 4:11-15
- b) Tangan di suri di sang dák ser pasi kándi artabar, má kándi mánán, má kándi nemnem suri dánih da longoi uri narsá Káláu, má ngorer dák ser pasi him muswan er a arwat mam di sang.
- c) Una talas suri kándi ásásla ngo di matut má ngo a rogorogo i kándi hol suri ngádáh da rut ngoi mai á him erei. Má ngo a ngorer i kándi ásásla, ki una arakrakai i di má tangan di suri. -- 1Te 5:11, 14; Rom 15:32; Pil 1:7; 2Io 1:12; 3Io 1:4
- d) Sung tangan di, má kápte ngo una tu táilna di sár. Kápte. Ngo kápte u lu sung tangan di má sung tiklik mam di, kápte a arwat ngo u kipi him án tátáil. Una pur dirtapul i mátán ái Káláu sang má sung tangan di ái rung u him i katbán i di.

Wásái Ioa 17:6-19. I arahrahi kán pákánbung ái Iesu, a sung suri kán tan kalilik án aratintin.

4. Mai atamtam pasi tan him má nokwan suri kátlán

- a) Gama longoi ngorer kabin a mon á tilik sáhár suri longoi him án tátáil i lolsit si Káláu. -- Mat 28:18-20
- b) Pálás palai tan kálámul mai arasosah ngo ukte atintin di.
- c) Káp una te long masiknai i him min. Una mákái ngo sinh tili di u atintin di a mon i artabar án arbin. Tari him singin. Má ái sinh a mon i kán artabar án artangan má aranokwa, tari him er singin suri nák longoi.
- d) Tangan di suri di mul da mákái nemnem si Káláu suri dánih da longoi on á him minái. Una pagas di suri di mul da kis tiklik mam iáu suri ngurkai te holhol suri ngádáh gama láklák ngoi mai á him erei. Ái Iesu a kis tiklik mai kán tan kalilik án aratintin mák tangan di – “Ngádáh gita tabar di ngoi á matananau?” -- Mat 14:17
- e) Wásái 2Ti 2:2 Rung di mur i kam aratintin da atintin pas te mul suri dák atintin pas te marán tátáil er namur.

Koion ngo una tari tan kokos no má koion una tar te holhol táil suri ngádáh da oboi ngoi á kándi holhol. Káp una te long artálár pas tekesi táit ngo tan lite kápdite tangan iáu mam te lain holhol suri longoi him erei. Kápán páplun a lu rakrakai pagas ngo tan kalkuir

kápán páplun di rakrakai no má dik him talum ngorer a longoi
kápán páplun ngoi ái Káláu.

I pákánbung u atintini tan hutngin tátáil, una mulán aratintin si di, má una longra pasi má mák pasi kándi him. Má áruán táit una longoi, una lu long pas di suri gam no gama long tikliknai mam di. Má átuil táit, una pálás pala di suri da longoi kándi him, má da lu atatir ur singim suri him er di longoi. Má namur ngo ukte mák di ngo di arwat suri long masiknai him er, ki una dos pala di mai rakrakai má nokwan suri longoi má á him.

E. Dánih una longoi ngo kápte kálámul u atri kam ruruna on suri na tangan iáu mam te holhol?

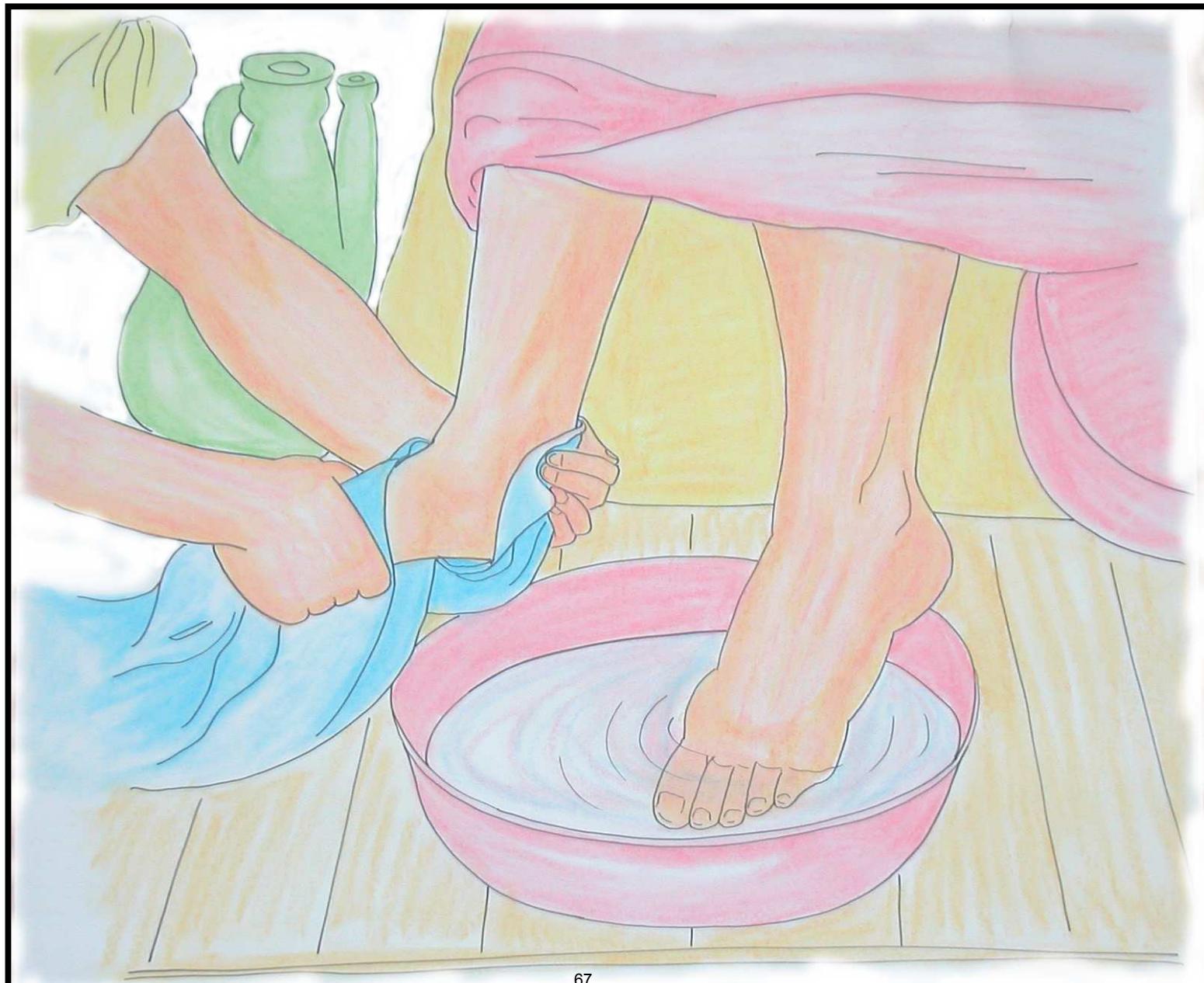
1. Buk án artangan suri him án tátáil.
2. Aratintin i tataLEN án tátáil si Iesu ngo si Paulo, Tanián a Pilpil a arwat suri na atintin iáu i sál una mur on i him án tátáil.
3. Tangkabin kis talum mai huhu er a arwat i kamu bet suri kipi dániH dikte aratintin on suri him án tátáil. TataLEN minái na artangan arliu i gam suri mánán i him án tátáil na lu marmaras hanhan.
4. Longra pasi aranokwa káián kálámul a matuk i kán hol - di mul dikte kipi aratintin suri him án tátáil.

Oboi uri kam liu:

Tahngai te sál er una tari ngoi á aratintin minái i pákánbung una kipi him án tátáil er namur. Sung suri ái Konom na long iáu suri unák muswan mái him án tátáil.

ÁI IESU Á KÁNGIT TOHTOHPAS SURI LAIN TÁTÁIL MÁ A TÁM TOPTOP KÁN MATANANU A TÁILNA DI.

Ioa 13:1-17

Aratintin: 15 LAIN BÁL Á TÁTÁIL

A. Ngo á iáu á kesi tátáil, na marán artohtoh na tapam hut singim suri tohoi him án tátáil er u kipi. Hol tangrai tan tohtohpas ídi lal:

Á iáu á tátáil i kesi huhu gam rakrakai suri tur talum. Gam lala worwor arliu suri dánih na longoi á huhu. Kam huhu a kis i katbán tilik taun má gam tohoi suri pam talum di suri longoi tilik him. Má namur kes tili kam huhu (ái lakobo) a aptur mák so bali kam holhol á iáu tátáil. A para sáksáknai kam holhol taru. Ái lakobo kesi rakrakai án tám him má kesi lain tátáil mul. Minái á kán tan rakrakai. Ái á matngan kálámul a lu inatri ur singin tan kálámul suri dánih da longoi, má a lu tur dik mai kán holhol. Minái á te táit a lu pur on: a lu apakta pasi sang, má a lu him pasi táit ák lu artálár mai sang, má a lu parmat mai kán him, má te pákán a lu ru i kán hol, má taba kán mos melek, má a lu tohoi suri ngo na sorliu.

Aririu sur turam er pátum iáu, má gaurák ngurkai tan argálta minái.

1. Ngo á iáu á kesi tátáil má matngan artohtoh ngorer gitáte wásái a hut i katbán kam matananu, ngádáh á kam ásásla suri kam matananu?
2. Ngo á iáu á kesi tátáil má matngan artohtoh ngorer gitáte wásái a hut i katbán kam matananu, dánih una longoi suri tangan pas di til on á taun erei?

Ái lesu a banai mul á matngan taun ngorer mam Petero má kán tan kalilik án aratintin. Di lu arpulwa wor má tohoi suri ngo da tátáil. Di lu hol apakta pas di, má di lu nem suri ngo da kipi kiskis pakta. Ái lesu a lu parai si di suri ngo da tu arwat no sár suri longoi tilik him. Dánih á matngan artangan a tangan di mai ái lesu?

B. Ái lesu a atintin git suri matngan bál lain tátáil. Ioa 13:1-17

I tan buturkus minái git mákái mámáhat. Ái lesu ái á tátáil, mái sár gita mákái dánih a longoi uri narsá di ái rung di kis i lalin. Kápte a tátáil masik kándi á rung min, ái a aksim di mul. Ái lesu a long pasi taol má lus a káng mai dan má ák tangkabin suri gorsai kik di á kán tan kalilik án aratintin. Git mákái ngo koner er a aksimi bos táit no imi bát má main i naul bim mul, má ái a kátlán i di, a pur dirtapul i lalin kik di á kán tan kalilik án aratintin mák longoi him kán kálámul a kápte te ngisán má a lu longoi him sár káián kán Konom. A arwat suri na para sáksákna Petero i pákánbung a eran suri ngo na gorsai keken ái Petero mák tur kári suri koion na longoi ngorer mai.

Tatalen on á pákánbung erei, ngo asir a hut i kesi rum, ki toptop káián kákán rum na gorsa palai rah tili keken asir má namur nák sol uri rum. Má

minái git mákái i mámáhat minái ngo ái lesu a longoi matngan him ngorer, má ái á kángit Konom.

Dánih a atintin git suri ái lesu on á tan buturkus minái? A tari tohtohpas si git suri ngo git nem ngo gita tátail, ki gita agengen pas git sang. Gita mák git sang ngo git toptop sár kándi ái rung er git tálna di. Ngo git tátail kándi, kápte ngo gita ami iáitin i di má kátlán i di, mái sár gita tálna di i sál suri mánán kuluk i Káláu.

1. Tátail a kápte suri ngo na ami iáitin matananu má kátlán i di.

Sálán tátail: kálámul a táilnai tan kálámul má a lu las suri kálámul a lain táilnai tan kálámul er di mur on, ki tan kálámul er da nem suri mur on. Kálámul a lu belbelken má ololoh i kán matananu má ák lu inngas tari sál a nokwan mai kán tohtohpas. Worwor mai tan lite pasi tan kálámul dik lu las uri narsán. Ngo u nem i kam matananu da mur i iáu, ki una pálsi peleh má dáng kis on.

Ngurkai i huhu: Dánih á tátálen a longoi kálámul ák lain tátail i kam malar ngo i kam balis? Ngádáh, ái á matngan kálámul a lala rakrakai án kálámul? Ngo u mákái kesi tátail a taba kán perek, u hol on ngo ái á lain tátail? Koner a hol apakta pasi sang, ngádáh, ái a lain tátail? Ngo kálámul a marán i kán minsik, u ngoi ngo kán marán minsik a inngasi ngo na lain tátail uri malar ngo uri lotu?

Main PNG di lu parai ngoromin, “Ngo u nem i rakrakai, ki una hut ngoro MP (kálámul matananu di ilwai suri na tur kiláng i di ada i rumán hat) ngo konom ngo pasta.”

Ngo kálámul a nem suri ngo na mon i kán rakrakai mák ser suri, ki rakrakai a ngoro lala támin tátit uri narsán. Má ngo a kis i matngan holhol ngorer i kán liu, ki kápte a hol pas tekes mul mai kán sáhár. A hol on ngo ái sang má. Má ák mákái tan lite ngoro tátit na tángni suri kipi lala rakrakai. Má ái kápte ngo sál suri lam pasi matananu uri lain sál.

Armámna má ololoh i tan lite, ái á sál ngo lain tátail na mur on. Má lain tátail ngorer, matananu er a tálna di da mur on mai rumrum.

- a) Tan kálámul da tari nokwan singin kándi tátail ngo tátail erei na mámna di má lain ololoh i di. Kápdite tari nokwan singin kálámul a tohoi kátlán i di mai putai suk i ándi pogong.
- b) Tan tátail da inngasi kándi armámna mai tatalen da longoi uri narsán matananu.

2. Má lain tátáil a lu kákir suri apturi bál kán matananu má akopkomoi kándi liu suri dák ngoro lesu.
 - a) Tan lain tátáil di lu tángni tan kálámul suri dik sengsegeng tili kándi sápkin má taun, kándi tinang, má da lu tangan di ngo a rogorogo i kándi hol, má da lu tangan di mai kándi taun má kándi sápkin tatalen suri dák arwat suri mur i Káláu má longoi táit er a oboi suri da longoi.
 - b) Tan tátáil di lu tángni tan kálámul suri dik him mai kándi artabar má láklák namurwai holhol si Káláu er a hol páksi ur kándi. Tan lain tátáil da lu eran i liu kán tan kálámul mai atintin di i pinpidan si Káláu, má di á totohpas suri tan táit di atintini tan matananu mai, ngorer ái lesu a longoi. Mat 28:20; Rom 2:21-24; 2Ko 10:3-5; Kol 3:16; 1Ti 3:2, 4:12; Tit 1:1-3; lak 3:1

Tan lain tátáil di lu sormángát pala rung di mur i di suri da him mai kándi artabar, tari pákánbung si di suri da long artálár i him er dikte kipi, tari talar má nokwan si di, obop kalengna di uri kándi mulán ruruna er tungu di pur alari. Gal 6:1

Ngo á iáu kesi pasta, kápñate lala támin táit ngo kápte di marán á kam matananu i kam lotu. Lala támin argálta a ngoromin. Ngádáh a pakta ngoi i kándi ruruna, ngo ngádáh a arkeles ngoi i kándi liu? Má ngádáh di armámna arliu ngoi i di sang? Má ngádáh di lu him ngoi narsán tan lite?

- c) Tan lain tátáil kápte di lu bunbun suri tan lite tátáil ngo di kuluk si di. -- loa 3:26,30.

Má ngorer ngo iáu lain tátáil, ki una gasgas suri

- atintini tan lite mai táit u mánán on
- inngasi totohpas si di suri dák mur on
- tari kam liu suri tangan rung er a mon i kándi taun
- liu tiklik mai kam matananu
- apakta pasi kándi mánán suri him kán tátáil
- tangan di suri ser pasi kándi artabar er a tari si di á taníán má him mai
- sung tiklik mam di
- wor uri di mai worwor án armámna ngo di sáhár suri
- tangan di suri dák mánán i áslai sengsegeng tili kándi sápkin má tatalen má bos taun

3. Suri tan tátáil da tám him kán matananu.
 - a) Gita lu mákmák uramunang táil suri tatalen án agengen pas git má kapte ngo gita lu mákmák suri kiskis gita kipi. Ngo tátáil a inngasi lain ninsin mai kán tatalen, tan kálámul da ruruna má mur on. Ngo kam malar ngo kam lotu a tari nokwan singim, una him mai suri tángni tan kálámul. Koion una him mai suri kipi rakrakai. Koion una tohoi suri tari duk i matananu suri da longoi táit u nem on. Kápte. Una pálsi peleh suri dáng kis on má ngorer dák mákái á tatalen er a kuluk. Ruruna ngo kam tan matananu da longoi lain him. Una arakrakai i tan kálámul u worwor mam di.
 - b) Kángit nokwan a kis i dánih git longoi má kapte ngo kángit kiskis.
- Tohtoh pas mam Teresia.** Ái á kesá wák di lu hutngi á tan Katolik ngo Nana Teresia. Wák minái kesi natun wák sár má a tu kuir, mák hut ngoro nun (Nun a sálán ngoromin: wák kápate kila má a lu him i lotu Katolik. I lotu Katolik di lu utngi mai nun). Káp kán te lain táit ngo giták mákái ur on, mái sár marán kálámul di mánán on má dik lu rumrum on mul i tan balis no kabin a lu mákmák suri tan sahár.
- President til Amerika a sik pas Nana Teresia uri kesi kis talum án sung. Má i pákánbung a han suri kis talum min, ái Teresia a worwor rakrakai uri President suri tatalen án long palai kalik tili bál ái mámán táilnai kán pákánbung án páng. Ái President a sansanat i tan kálámul di nem i tatalen erei. Nana Tersia a parai singin ngo tatalen án long palai kalik tili bál ái mámán a sápkin tatalen, má á iáu, President, koion una arakrakai i tatalen erei.”
- Tatalen án long palai kalik tili bál ái mámán táilnai kán pákánbung án páng, ái Káláu a parai suri ngo tatalen án sá bingi kalik ngoromin a lala sápkin tatalen taladeng. Mái sár gapman ida Amerika a sormángát i kándi nagogon suri da longoi ngorer.
- Páksiai ngo marán kálámul di nem i tatalen án long palai kalik tili bál ái mámán táilnai kán pákánbung án páng, kapte kes a wor sáksák uri Nana Teresia suri dánih a parai uri President kabin a tari kán kunlán liu suri tángni matananu.
- c) Ngo kesi tátáil a mánán i marán táit sár, má kapte ngo a polon á hol má kapte a lala mámnaí tan kálámul a ololah on má tangan di, kápate arwat suri táilnai tan kálámul. Una gálta iáu sang ngoromin: Ngádáh á kak tatalen, a ngorer i tám toptop? Páksiai ngo di long iau ngorer i kándi tám toptop, ngádáh, ina tungai him ngorer i tám toptop i katbán tan kálámul iau táilna di? Má i pákánbung ngo di

asong tar iau, ngádáh, kak tungai him sang si di ngorer i tám toptop?

Hol tangrai be: I pákánbung er ái lesu a siwi keken ái ludas, ngádáh, ákte mánán páksi sang ái ludas ngo ái sár na agur tar lesu uri limán tan sápkín kálámul?

4. Lain tátáil a tám toptop bia singin kándi Konom, lesu Karisito.
 - a) Dánih á lain tátáil imátán ái Káláu? Ái tátáil na ngorer i tám toptop bia sár. -- Mat 20:25-28; lak 4:10.

Tohtohpas: I kándi tatalen á tan ludáiá i pákánbung ái lesu a liu on, kán him á tám toptop suri siwi keken tan asir. Mái sár, i pákánbung ái lesu má kán kalilik án aratintin di hut uri kesi rum suri ani kándi áwáwatin namnam, káppte kesi toptop a siwi kik di. Mái lesu a longoi him kán toptop bia i pákánbung a siwi kik di. Ái á kángit tohtohpas. A inngasi tatalen án agengen pasi mai gorsai kik di.

Mat 20:25-27 “Gam mánán i bos tátáil kándi ái rung tili risán, di lu kátlán i kándi matananu mai kándi rakrakai. Di lala apakta pas di má dik lu suka bámiai matananu. Mái sár á gam, káppte gama ngorer. Ngo tekes tili gam a nem ngo na pakta, na toptop be si gam. Má kálámul a nem ngo na tátáil kamu, na toptop kamu no.”

Ái lakobo mái loanes diar nem i kiskis pakta; mái sár ái lesu a parai si diar ngoromin, “Ngo gaur nem i kiskis pakta, ki gaura tám toptop bia.”

- b) Tám toptop bia a ngoromin: ái á kálámul káp kán te táit má káp kán te nokwan suri kátlán kalengnai kán liu. Ái kán konom a mon i kán nokwan suri ubi, má suri káppte na tari namnam singin. Má kán konom a mon i nokwan mul suri up bingi.
- c) Ngo u nem i kipi him án tátáil, una tangkabin mai rusan tar iáu i lalin kam Konom lesu má una toptop bia singin. -- Kal 21:2-6.

Ái lesu kápate mur i nemnem si Petero, mái sár ngo a mur i nemnem si Káláu.

I tatalen a tari singin tan ludiá ái Káláu, namurwai ahit á bet, toptop bia na sengsegeng. Mái sár ngo tám arardos a lala mámnai kán konom má ák nem i kis singin kán kálámul pakta, di lu longoi ngormin mam di. Páksiai ngo na sengsegeng namurwai a hit á bet ákte him pasi, da bari sang i talngán suri nák mon i polgon. Má ái a

suri inngasi ngo a bál tari suri na tám arardos i kán kunlán liu no. Namur da utngi tám arardos erei ngo ‘bondslave’. Sálán á bondslave a ngoromin: ái na tám toptop bia má kápnate sengsegeng i kán kunlán liu no kabin ái sang a ilwa pasi ngo na him ngorer.

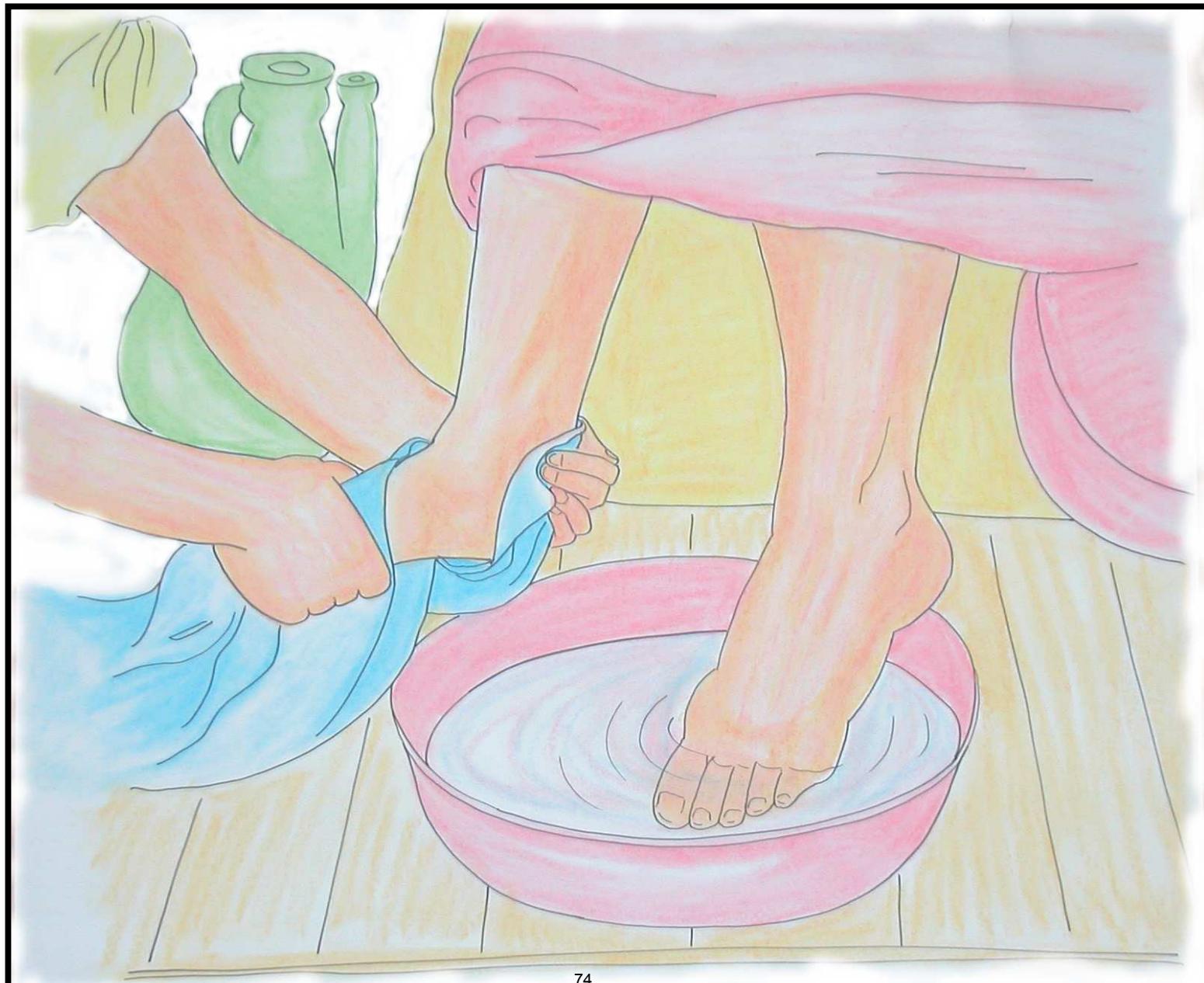
Tátáil a lu muswan i lolsit si Káláu a parai si lesu ngo “ Una oboi kam akilang i balang má inak him singim má si rung er u mámna di i kang kunlán liu no. Má ngorer tátáil er a bál tari suri nák tám arardos si lesu i kán kunlán liu.

Tan aratintin git aratintin on tili loanes 13

1. I tan huhu, gama ngurkai dánih á sálán á bál tar iáu suri unák tám arardos si Karisito i kam kunlán liu no.
2. Lain hol tangrai táit ái Konom ákte parai singim i katbán aratintin minái. Dánih a atiutiu iáu mai ái Káláu? A mon te arkeles a nem on ái Káláu ngo na hut i kam him án tátáil?

**ÁI IESU Á KÁNGIT TOHTOHPAS SURI LAIN TÁTÁIL MÁ A
TÁM TOPTOP KÁN MATANANU A TÁILNA DI.**

Ioa 13:1-17

Aratintin: 16 **KÁN ARTANGAN ÁI KÁLÁU UR SINGIN KÁN TAN TÁTÁIL**

Worwor táil:

Ngo u tátáil, marán á pákán una áslai ngo kápte u artálár suri longoi kam him. Una hol on ngo kápate artálár i kam mánán suri longoi him án tátáil má u hol on mul ngo kápate arwat i kálámul suri tangan iáu má kápate arwat i pirán tabal má tan táit ngorer suri lain longoi kam him. Ái Konom a nem on ngo na atintin git onin suri kán artangan ur singin kán tan tátáil.

- A. Wásái Mar 6:30-44.** Ái Iesu a tabar amasi alim i arip (5,000) á kálámul, má marán wák má kalilik kápte di wásái. Na arwat gut mai aru i sángul á arip (20,000) á kálámul no mai aru á isu mák lim á tigán balbal. Má dik akángái sángul mai aru á kas mai tan tingnán namnam di an tigán.
1. Aratintin git kipi til on á pukpuksa minái: A atintin git sur Káláu ngo a lu tari lala marán si git á tan tám ruruna. A lu tari marán sorliwi kágít ngangai má dánih git lu sungi singin. -- Epe 3:20-21
 - a) Tan kalilik án aratintin di parai si Iesu ngo na tarwa palai matananu uri te malar pátum suri dák hul te namnam nák arwat mam di, kabin dikte kis i kunlán bung tiklik mam di má dikte matpám má. Mái sár ái Iesu a parai si di ngo, “Á gam sang, gama tabar di mam te namnam.”
 - b) Ái Iesu a nem on ngo da holhol ngoromin, “Ái Iesu, kágít Konom, a arwat suri tari namnam suri nák artálár mai kándi sáhár.” Mái sár, holhol ngorer, kápate hut ami kándi hol. Suri dák kápdite sung Iesu suri kán artangan?
 - c) Mar 6:52 a parai ngoromin, “Mái Iesu a sa uri mon narsá di má bát a aungen. Má kán kalilik án aratintin di mákái ngorer má dik lala pángáng kabin kándi hol a kuron. Kápdite mák ilmi be i sálán táit ái Iesu a longoi er a tabar amasi matananu mai balbal má isu.”
 - d) Dánih git mánán on suri kándi holhol á tan kalilik án aratintin? Tan kalilik án aratintin di nem ngo da kálámul pakta, má kabin di hol sur di sang má ngorer di parmat. Má kabin i kándi parmat ngorer, ák lu pur i kándi ruruna. Mái sár di lu rusan tar di sang uri narsán ái Iesu Karisito, má di táo alari kándi bos táit no má dik mur i Iesu.
 - e) Marán te tili git onin git ngorer. Git má te táo alari kágít bos táit no má gitá him si Iesu. Mái sár ngádáh, a laklak be á bál git? Ngádáh, kápte git ruruna on be te táit?
 - f) Ái Iesu a pápsai kán kalilik án aratintin suri namur da longoi á him minái, má ái sang ákte toh tari sál si di suri da mur on. Má ák nem i di suri da

ruruna pagas on i kándi kunlán liu no suri ái sang na tangan di suri longoi á him er, má na tangan di mul suri dánih di sáhár suri i kándi him.

2. **Tohtohpas** suri longoi him si Káláu: Ngo him u hol on ngo kápüte arwat suri long artálár pasi, una mangan suri longoi i kam kunlán liu no mai kam ruruna na tur dik pagas i Iesu.
 - a) Dánih u lu longoi ngo di tari him a lala rakrakai uri narsam? Ngádáh, u lu bunbun suri long arwat pasi á him er, má uk lu mos kalar ngo kápüte arwat suri longoi, ngo u hol on ngo kam pákánbung suri longoi á matngan him erei mai rakrakai er na tari singim ái Káláu? Tur rakrakai mai longoi him er má sung áklis uri narsán ái Káláu suri ái sang na tangan iáu suri long arwat pasi him erei.
 - b) Ngo git kesi tátáil, da tari te tara him si git er git hol on ngo kápüte git arwat suri longoi. Má ngo git kipi matngan him ngorer, gita ruruna sár i Káláu suri ái sang na tangan git suri. Sung áklis uri narsán suri ái sang na tálina git suri long arwat pasi him er ngo a lala pakta. -- Eba 11:6
 - c) Kápüte git arwat suri gita ruruna i kágít rakrakai sár, ái sár gita atri kágít ruruna i Káláu ngo mai kán rakrakai sang a arwat suri long arwat pasi.
3. Wásái Mar 10:26-27 – Ái Iesus a atintin git suri ngo gita atri kágít ruruna masik on. Wásái mul: Mat 19:26; Luk 1:37, 18:27

B. Giták mákái bul i kesi pukpuksa erei ái Karisito a atintin i kán kalilik án aratintin suri ngo da atri kándi ruruna i kán rakrakai. Mat 14:22-33; Mar 6:45-52

1. Worwor talas uri narsá di ái rung di kipi him si Káláu: Ngo kápüte git arwat suri longoi him a tari si git ái Iesu, ngo git ruruna on, ái sang na long arwat pasi erei ngo tekes kápüte a arwat suri longoi mai kán rakrakai sang.
 - a) Ái Iesu a bor Petero mai worwor ngoromin, “Ngádáh, káp kam te ruruna? Suri dách a gáugáu i kam holhol sur iau?”
 - b) Dánih gam hol on ngo ái Iesu a nem i Petero ngo na longoi? A tinang i bál ái Iesu kabin i kán mátut ái Petero. A nem on ngo Petero na oboi mátán i Iesu Karisito sang, mái sár ái Petero a mákái tan pákán nah má a abunbunái. Ái Petero, a sosih tili mon má ák láklák tálángna Iesu, mái sár a pur i kán ruruna i pákánbung kápate mákmák sur Iesu mái sár a oboi mátán i tan táit erei i narsán, pasi ák mátut. Ái Iesu a nem on ngo ái Petero na láklák tálángnai i iátin tas. Kápate nem on ngo na dom má kápate nem on ngo na pur i kán ruruna i Iesu kabin ái Petero a bunbun ngo na káp mat.
 - c) Mat 14:28-31 “Ngádáh, káp kam te ruruna? Suri dách a gáugáu i kam holhol sur iau?”

2. Dánih á taun? A laklak i bál.

- a) Páksiai ngo dikte hol palai kándi pirán tabal má rang nat di má kándi him suri mur i Iesu, mái sár ngo tan kalilik án aratintin a laklak be i bál di.
- b) Mar 6:52 “Mái Iesu a sa uri mon narsá di má bát a aunges. Má kán kalilik án aratintin di mákái ngorer má dik lala pángáng kabin kándi hol a kuron. Kápdate mák ilmi be i sálán táit ái Iesu a longoi er a támri matananu mai balbal má isu.”
- c) Kápte di ruruna muswan be i Iesu ngo ái ái sinih, má dánih na longoi má dánih a nem i di suri da longoi.

C. Wásái Mar 8:1-9. Suri dáh ái Iesu ák bali longoi akiláng minái er ak tabar amasi ahat i arip (4,000) á kálámul?

1. Ái Iesu a nem i kán kalilik án aratintin suri da mánán i tara támin táit, má a nem i git suri gita talas ur on mul. Ngo Iesu a tari him si git má ngo gita mótut suri gita longoi, erei na kuluk, kabin gita ruruna sár i Káláu suri na tangan git mai kán rakrakai e ngo git sungi suri na tangan git.
 - a) Lala támin táit a ngoromin, e ngo ái Káláu a tarwa git suri longoi him er kápate arwat suri ngo gita longoi mai kágít rakrakai sang, gita hol páptai ngo ái Káláu na tangan git suri long arwat pasi.
 - b) Arwat suri gita holhol táil suri longoi táit, mái sár te pákán kápte gita long arwat pasi. Te pákán kápte gita kip te lain artangan suri long arwat pasi him erei. Má te táit na lala rakrakai uri narsá git.
 - c) Ruruna i Káláu ngo na longoi kán him mai kam rakrakai.

D. Wásái Mar 8:14-21

1. Minái á taun: Ngo kápte git ruruna i Káláu kápte gita te long arwat i te táit.
 - a) I Mar 8:16-21, tan kalilik án aratintin di bali konngek mul kabin kápte arwat i ádi namnam.
 - b) “Suri dáh gam lala worwor suri ngo káp amu te namnam? Kápgamte talas besang uri iau? Bál gam a laklak? ¹⁸ Mát gam erei kápgamte mákmák ilam mai má talngá gam er kápgamte alongra tus mai? Ngádáh, kápgamte lu hol páptai tan táit gam lu mákái?”
 - c) Kápte git long arwat pasi him a tari ái Káláu suri gita longoi a kabin git ruruna i angagur káián tám angagur má kápte git ruruna i muswan er a tari

si git ái Káláu. Ngo káppte git ruruna ngorer i Káláu, káppte gita te long arwat i te táit.

2. Dánih gita longoi ngo a sosih i kágít ruruna i Káláu?

- a) Hol pasi te tan akiláng ái Káláu a longoi i kam liu, erei ngo pátum ngo u hiru mái sár káppte u mat, má tahnai suri unák tungai hol páptai má para agas Káláu suri.

1Pu 16:11-13

Bosbos pákán no gita lu han pátum Káláu má sungi suri nák tangan git má na arakrakai i git. Gam á rang kámpup i Abaram, kán toptop ái Káláu, má gam ámát si Iakop má gam á matananu erei ái Káláu ákte ilwa pas gam ur káián, gama hol pasi tan rakrakai án him má tan akiláng erei Konom a longoi. Má gama hol páptai tan táit a longoi suri arangrangas i tan sápkin kálámul.

- b) Hol páptai tan oror si Káláu er a kis i kán pinpidan.

Ais 43:18-21

“Mái sár iau parai, ‘Koion gama hol suri tan táit iau longoi hirá, káppte. Gama mákmák suri tan hutngin táit iau nem suri longoi; bos táit minái kán tu tapam hut onin má siari káppte gam mákái gut, be? Ina longoi sál i pokon bia má inak oboi dan ák sal i tan kuir er.... suri dák gasgas má dák árngai ngisang.’”

- c) Hol páptai ngo ái Káláu a lu ámtái kágít sáhár.

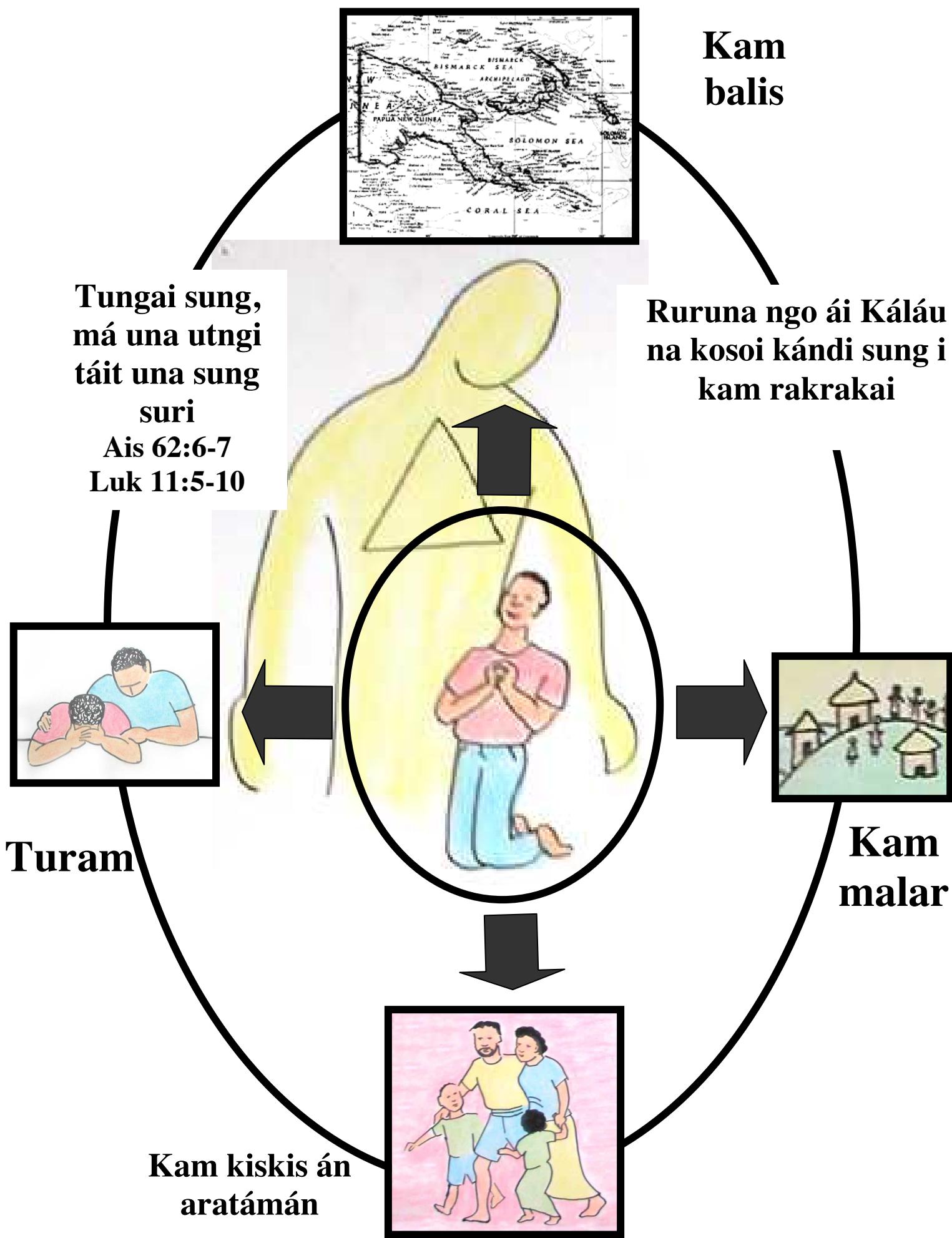
Sak 23:1

“Ái Konom á kak lain tám ololoh. Má ngorer káp ina te sáhár suri kesi táit.”

Táit una longoi i kam liu:

Gama lu sung talum suri ái Káláu na apakta pasi kamu ruruna on. Má gama lu sung talum mul suri na káp laklak i bál gam suri unák mánán i pámpur masik sár i Káláu. Gama lu sung talum mul suri ái Káláu nák longoi akiláng i kam liu má i kam him. Gama lu sung Káláu suri na ámtái kamu sáhár i kamu him án tátáil suri akopkomoi lolsit si Káláu.

SUNG -- NGÁDÁH Á KAM TATALEN ÁN SUNG?

ARATINTIN 17: SURI DÁH GITA HOL PALAI SÁPKIN?

Támin aratintin ur on á Aratintin 17: Aratintin minái a atalsai sálán hol palai sápkin di longoi uri narsam, má ák parai suri una lain mákái liu si Iesu má kán tan tohtohpas er a tari suri mur on. Aru á matngan sál mul a toh tari. Mulán, una sung koner u longoi sápkin uri narsán suri nák hol palai kam sápkin. Má áruán, á iáu sang una hol palai sápkin lite a longoi uri narsam.

A. Bál sák pagas (Mámáhat 17a)

1. Bál sák a lu tapam hut tili togor kápte te anokwai.
2. Ngo u tuti kátnágán kikim i tekesá hat mák ráp, má ngo kápute ololoh on má kápute lárlárwai suri nák mah, kum erei na tutun má nák pim ami katbán má na tapam hut i tilik manu. Má ngo kápute ololoh on mák inan, ki na inan kusi kátnágán kikim ngo da kut palai. Bál sák pagas a ngorer mul. Ngo kápte te anokwai, togor er a akopkomoi bál sák ki na apturi te lite taun bul. Te á pákán, bál sák a lu arahi mai minat. Ukte talas má ngo rang kámpup i git til hirá, a lu mon i kokos ngo dikte togor má dik lu arup arliu i di, má marán dikte mat on á tatalen án kokos.
 - a. Ái Káláu a parai ngo gita gagas palai tatalen án bál sák pagas. Epe 4:31-32
 - b. Kápate rakrakai singin bos tám ruruna ngo da pur uri tatalen án bál sák. On á buk Epeso pákán 4, ái Paulo a worwor ur singin bos tám ruruna. Epe 4:17
3. Bál sák pagas a lu asáksáknai kálámul ngorer i wah má a lu tok sáksáknai mul i lain homhom talum káián araturán. Má káp ngo a tu long bengta koner git mos mai sár, wa a sikip pasi mul i gasgas kángit sang.

B. Ngádáh gita mánán pasi ngoi ngo a mon i kángit bál sák? Minái á tan akiláng a aposoi bál sák pagas:

1. Kápte gasgas a kis i kam liu
2. Mosmosmos má perperek bia
3. Kis arsagil
4. Laklak i bál
5. Togor
6. Kápute bál tari kam liu ur si Konom

C. Ngádáh gita anokwai ngoi á bál sák pagas?

1. Una sung Káláu má nák tangan iáu suri unák hol palai má arsok palai kám bál sák.
2. Pákánbung ngo u sung ur si Káláu, una tari kam bál sák ur singin.
3. Sung Káláu suri nák inngasi singim á káplabin sápkin tatalen er turam a longoi uri narsam. Siari á iáu sang gut u long táilnai sápkin uri narsán.

D. Táit a asáksáknai kam liu mák tari bál sák singim: (Mámáhat 17b)

1. I te pákán git no git áslai matngan ásásla minái ngo git mam tur git a lu pám i ángit segeu, ki gitá lu kis arsagil. Matngan tatalen minái a lu tapam hut tili kángit oror ngo kesi tur git a bauri, ngo kápgite hol kuluk má gitá lápka te sápkin wor uri tur git, ngo tekesi sápkin kes a longoi uri narsá git. A mon á aru sál a arwat ngo gita ilwa pasi i pákánbung a tapam hut á matngan minái. (Mat 18:21)
2. Aru sál er a ngoromin:
 - a. Bál sák pagas má kosoi sápkin di longoi mam iáu.
 - b. Hol palai sápkin di longoi mam iáu má arkabat kaleng.

E. Ngádáh una tur kaplah ngoi suri káp una te pur uri tatalen án bál sák pagas?

1. Ngádáh, u lu togor melek má u nem ngo ái Káláu na kelsei matngan liu erei? Togor melek ái á kesi sápkina lu kir nián i bál kálámul, má a kuluk ngo na ser sál suri keles palai (mákai Aratintin 16).
2. Togor sang kápte ngo sápkina, mái sár a kuluk ngo una sangar i long palai. Epe 4:26-27
 - a. Ngo di longoi sápkina mam iáu, una ilwai má iatung i kam hol:
 - (1) Ngo u ilwa pasi tatalen án bál sák pagas
 - (a) Bál sák na kis pagas ami balam
 - (b) Una ser suri ngádáh una kosoi ngoi
 - (c) Kam kis án araturán na sák, má iáu mul káp una te kis kuluk má na amosrah iáu
 - (2) Ngo una ilwa pasi tatalán án hol palai
 - (a) Hol palai ami balam, má han lain worwor mam koner a longoi sápkina mam iáu suri anokwa gaur
 - (b) Koion á hol páptai mul á sápkina er
 - (c) Uk sengsegeng má

F. Suri dáh una lu hol palai sápkina di longoi mam iáu?

1. Kabin ái Káláu ákte hol palai kam sápkina. Kol 3:12-17
2. Worwor artálár mai tám him kápate mánmai turán: Mat 18:21-35
 - a. Kabisa a hol palai kán tinákum á tám him er arwat mai 10 milion á pirán tabal.
 - b. Mái sár tám him er kápate hol palai bul i tinákum si turán er a arwat mai 10 á pirán tabal sár.
3. A mon á kágít him má worwor talas gita kipi uri narsán matananu: 2Ko 5:16-20
 - a. Git á kaungán ái Káláu ur main i naul bim. b. 20
 - b. Kágít worwor talas: tan kálámul da arkabat kaleng mam Káláu, má da arkabat kaleng i di sang mul. b. 18-19
4. “Kápte kes na ser pasi sápkina i gam,...má gama pilpil má nokwan”. On á buk Pil 2:14-16a, ái Paulo a parai ngo “gama para talsai si di á pinpidan án liu”.

G. Ngo ukte asáksákna tekes, minái á sál una mur on.

1. Una mulán sung ur si Káláu.
2. Apos noi keskeskes ur si Káláu á bos táit er u longoi kápate nokwan.
3. Aposoi mul ur si koner ukte long sáksáknai. **Koion á para te táit mul ami iátin suri panpan kári táit ukte longoi, má koion á parai ur on sang ngo ái ákte longoi sápkina uri narsam.** Mat 5:23-24, Mat 7:3-5
4. Long timan kalengnai táit a sák, ngo anokwai mai pirán tabal. Ngo ukte sipki tekesi táit singin, ki a kuluk ngo una tar kaleng on singin. Luk 19:8-9
5. Kam him suri hol palai sápkina turam a longoi mam iáu, mái sár kápte ngo kam talar suri longoi holhol si turam suri na hol palai sápkina u longoi mai. Ái sang na ilwa pasi suri na hol palai kam sápkina ngo kápte. Kam talar sár suri kam tatalen na nokwan i katbán matananu má oboi bál matau i katbán i di. Rom 12:18

H. Ngo a mon i taun imi katbán boh tám ruruna i kesá lotu, dánih má gita longoi?

1. Gita tirwa kalengnai kágít liu sang. A tu malmu si git suri mákai sápkina kán lite, má kápte git lu sangar i mák pasi kágít sang. Git no git bos tám sápkina. Mat 7:3-5. Gita anokwa tálnai kágít sápkina besang.
2. Ngo kesá tám ruruna ákte longoi sápkina, má ngo a nokwan ngo da parai uri mátán:
 - a. Una han uri narsán má lain worwor mai suri. Mat 18:15
 - b. Ngo kápate alongra singim, ki una long pas tekes ngo te na ru mul má gamtulák worwor mai. Mat 18:16

- c. Má ngo kápate alongra si gamtul, ki gamtula lam pasi uri katbán matananu án lotu suri dák obop kándi te holhol ur on. Mat 18:17
- d. Má ngo kápate alongra besang singin matananu án lotu, ki gama tu mákmákai ngoro kálámul kápate ruruna – mái sár gama mámnaí. Ái Karisito a parai ngo gita lu sung sur di á kángit tan kurtara. Mat 18:17; Mat 5:44-46

I. Ngo a mon i kis sáksák i katbán tan lotu, ki ngádáh na ngoi? Epe 4:11-16

1. A is á kápán páplun ái Karisito? Má na is á aratámán ngo mát na mon ami bát? Rom 12:5 [1Ko 12:12-13; Epe 4:4]
2. Ngo u tárái kikim má uk áslai rangrang, káp una te parai singin ngo “Iáu ngul án kiking.” Erei kápntate tángni kikim nák mah! Auh, una ololoh on suri nák mah. Má ngo kápate kes i kam hol mam tuam er gaur kes mam Karisito, ki una longoi ngoromin. Ngo turam a longoi mam iáu á tatalen pinpidan a para talsai ngo a sápkin, ki una longoi ngorer a parai i buk Mat 18:15-17. Mái sár ngo pinpidan kápate parai ngo sápkin á erei, mái sár gaur turán káp gaur te sormángát suri sál dák gaura mur on, ki una longoi ngorer a parai á buk Rom 14:1-15:7.
3. I te pákán git lu para asosih i lite lotu ngo rung tili lotu erei. Gitá parai gut ngo: “Kápate nokwan á kam holhol,” ngo “Iáu tám merok.” Má kápate kuluk á ngorer. Ái sár gita him tiklik mam di ngorer sár git lárlárwai kik git er git tárái.
4. Ngo gita para asosih i kesá lotu ngo rung tili lotu erei, ki kápán páplun ái Karisito a áslai lala rangrang. Git mákái onin ngo tan lotu di tur arsagil kabin di lu mos arliu i di. Suri dák git má lu longoi ngoromin? A kabin ngo git lu hol apakta pas git. (Ái Satan a pur tilami bát kabin a lu hol apakta pasi sang ami bál.) Ngo git apturi bál sák má ák mon i tur arsagil i katbán boh tám ruruna, ki kápte git láklák namurwai tatalen án hol palai má tatalen án arkabat kaleng.

Táit suri ngurkai:

- Dánih má gita longoi? Ngádáh má gita tángni ngoi á tan lotu suri dák tur talam kaleng má dák hol palai dánih dikte longoi kápate kuluk? Má ngádáh gita tangan di ngoi suri dák amahi manu er ákte kis má ák mon i pupuár i kápán páplun ái Karisito?

Táit una himnai ami kam liu:

- A mon te bál sák er i balam? Ngádáh, gaur turán tur arsagil? A kuluk ngo una hol palai má gaurák arkabat kaleng ái turam. Ngádáh una longoi ngoi? Onin á pákánbung suri longoi. Una hol tangrai besang suri sál una mur on má unák long anokwai taun erei.

Bál sák a lu tapam hut tili togor kápte te anokwai

Epe 4: 31-32

Epe 4: 17

Epe 4: 26-27

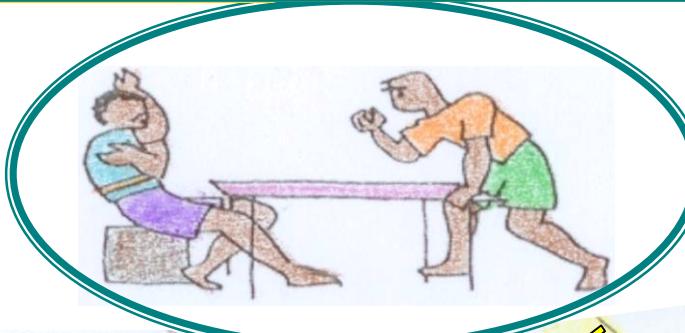
(Koner a asáksákna iáu)

**Bál sák pagas a
ngoro wah mák
lu tok sáksáknai
homhom talum
kán araturán,
má a skip pasi
mul i gasgas
kágít sang.**

Hol palai sápkin, ái á sál una ilwa pasi

Di longoi sápkin
mam iáu

Mat 18: 21

Bál sák a kis
pagas ami bál

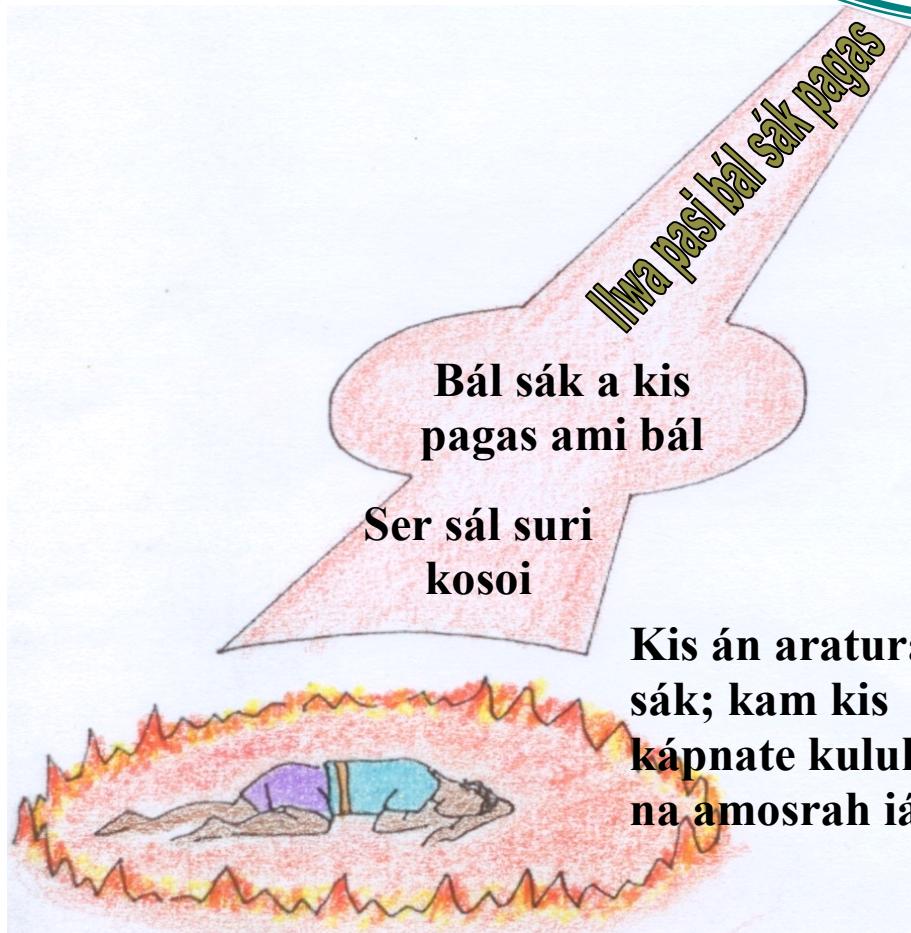
Ser sál suri
kosoi

Kis án araturán na
sák; kam kis
kápnate kuluk má
na amosrah iáu

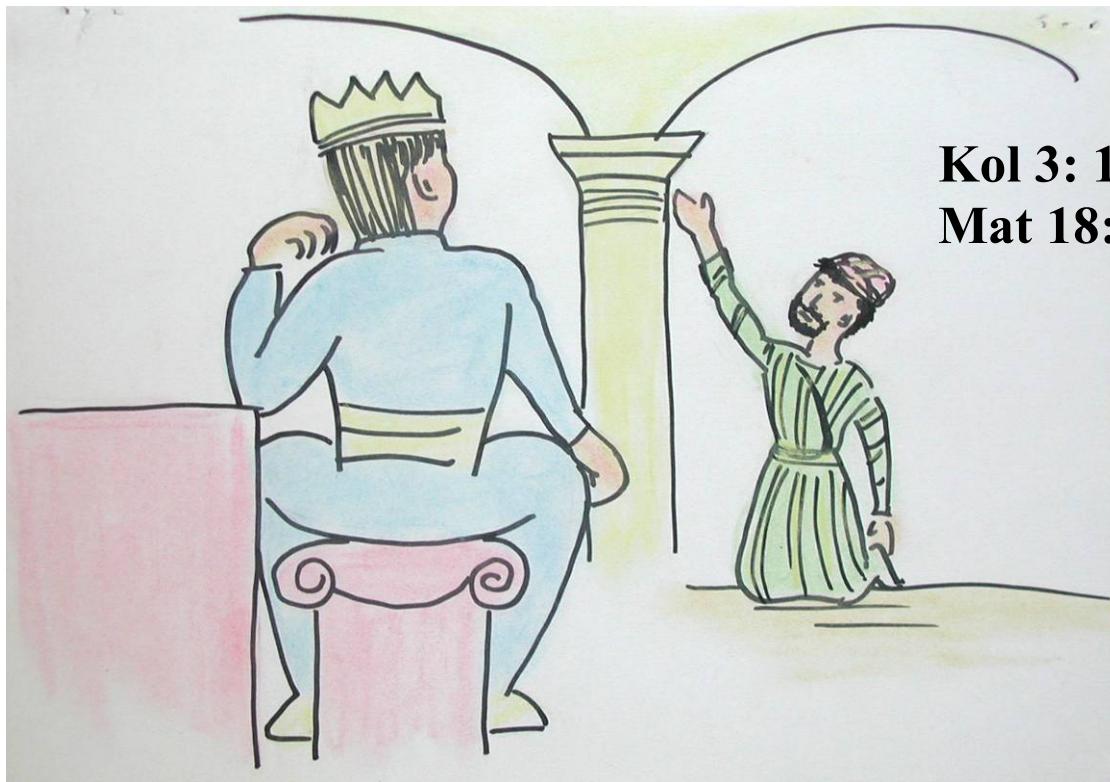
Koion á hol
páptai mul

Hol palai;
worwor mam
turam suri
anokwa gaur

Sengsegeng

Suri dák gita hol palai sápkin?

Kol 3: 12-17
Mat 18: 21-35

Kabisit a hol palai kán tinákum á tám him er a arwat mai 10 milion á pirán tabal.

2Ko 5: 16-20
Pil 2: 14-16a
Gal 5: 13-15

Mái sár tám him er kápate hol palai bul i tinákum si turán er a arwat mai 10 á pirán tabal sár.

Aratintin 18: GIT Á TAN ARATÁMÁN GIT RURUNA, NGÁDÁH GITA KIS NGOI?

Támin aratintin ur on á Aratintin 18: Aratintin minái a worwor suri kiskis án aratámán ngo a lala támin táit taladeng. On á Buk Tabu a mon i aratintin suri talar káián kálámul uri narsán kán wák, má talar kán wák uri narsán kán pup. Ái Káláu a oboi aratámán suri na pokon kándihat támán suri kipi aratintin sur Káláu má suri arakrakai i kándihat támán ruruna.

A. Aratámán di ruruna, di matngan aratámán ngádáh?

1. Ái Iesu a lu kis i katbán kándihat kiskis án aratámán.
2. Di lu rakai mai kebeptai lain ararguna arliu i dihat.
3. Liu má tatalen kándiar ái kákán máí mámán kalik a inngas tari ninsi diar er a but pas tili kándiar ruruna.
4. Ararguna kándihat támán a toh tari mámáhat i tatalen káián ái Káláu.

B. Dánih a parai ái Káláu suri talar káián keskeskes tili dihat támán? (Mámáhat 18a)

1. Gam á tan káláu, gama lu mámnaí kamu tan wák ngorer ái Karisito a lu mámnaí kán matananu. Epe 5:25
2. Gam á bos tamankak, koion gama lu balbal soksokoi bál rang nat gam mai marán aranokwa uri narsá di, da káp tabureng má káp da tini longoi lain tatalen. Kol 3:21
3. Gam á bos wák, gama tari rumrum si kamu tan pup má gama lu rusan tar gam uri lalin kamu tan pup mul. Epe 5:22
4. Gam á tan kalilik, kamu talar suri taram i rang kák gam máí rang mám gam, kabin a nokwan suri gama longoi ngorer. Epe 6:1 [Kol 3:20]

C. Ái rung di lu kis singin aratámán di ruruna, ngádáh na tangan di ngoi?

1. Tan tamankak til main i naul bim, da mur i totohpas si Káláu, má da mámnaí rang nat di ngorer ái Káláu a mámna git.
2. Tan kalilik da kip mánán suri armámna si Káláu i pákánbung di mákái tatalen si tata máí nana. 2Ti 1:5

D. Awon á talar káián kákán kalik má mámán kalik: (Mámáhat 18b)

1. Armámna arliu i diar ái tata máí nana, ái na inngasi tilik armámna si Káláu uri narsán rang nat diar.
 - Kiskis án aramokson a tur kiláng i kiskis si Karisito tiklik mai boh tám ruruna.
2. Una toh tari lain totohpas i bos táit no una longoi.
 - Tan kalilik di lu kip mánán tili totohpas di lu mák pasi.
3. Ngo á iáu á káláu u tamankak, a kuluk ngo rang natum má kam wák da mák ilmi ngo kam liu a lu para agas Káláu i bosbos tatalen no u lu longoi. Má ngo á iáu á wák u tinánkak, a kuluk ngo rang natum má kam pup da mák ilmi ngo kam liu a lu para agas Káláu i bosbos tatalen no u lu longoi.
4. Una mámnaí rang natum má inngasi uri narsá di ngo di bop sang i balam.
5. Ololoh i kermam
 - Koion á bal parai worwor án armongoh kalim; una lu para masiknai wor er na tangan di.
6. Una aksimi ruruna káián rang natum suri da lu ruruna i Káláu má da lu ruruna mul i kán pinpidan.
 - a. Una táilna di mai wásái pinpidan i katbán kamu kiskis án aratámán má worwor suri sálán má aratintin da kipi til on.
 - b. Gamhat támán a ararkeles i sung kári namnam i pákánbung án namnam.
 - c. Wásái má puksai tan pukpuksa tili pinpidan ur singin rang natum.
 - d. Gama lu sung arliu sur gam sang i bosbos bung.
 - e. Bál kalik má ninsin, ái á lala támin táit, má ngorer una oboi lain aratintin i bál di suri nák ngorer i kábutkis i kándi liu.

E. Talar káián aratámán di ruruna

1. Pokon bos kalilik di kip aratintin ái suri mánán i ninsin ái Káláu
2. Pokon di mulán kip aratintin ái suri kátlán kalengnai kándi hol má kándi tataLEN
3. Ararguna kán aramokson, ái á tohtohpas suri ararguna si Karisito mai kán matananu
4. Aratámán di ruruna di lu arakrakai i lotu
5. Lain aratámán di ruruna di lu tángni liu án malar ák lu kuluk

F. Talar káián aramokson

1. Talar káián káláu a kila
 - a. Kán pup á wák ái á lul á aratámán ngorer sár ái Karisito a lul i kán matananu án lotu. Epe 5:23
 - b. Na lu mámnai má tángni kán wák. Epe 5:25, 28-29; Kol 3:19
 - c. Na lu rumrum i kán wák má lain ololoh on. 1Pe 3:7
2. Talar káián wák a kila
 - a. Na lu rumrum i kán pup. Epe 5:22; Kol 3:18
 - b. Na lu rusan tari sang uri lalin i kán pup. Epe 5:22; Kol 3:18
3. Git á bos tám ruruna, gita rusan tar git arliu i git sang. Epe 5:21; Kol 3:12-17

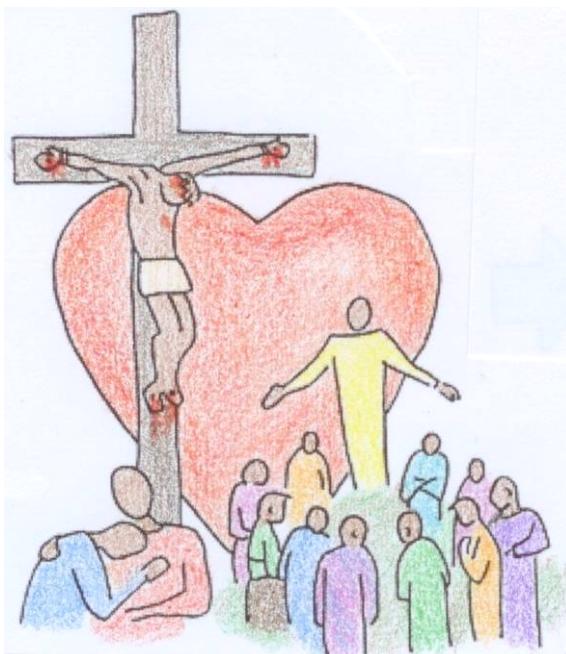
G. Talar káián kákán máí mámán kalik. 2Ti 1:5 (ruruna a támin muswan)

1. Kákán má mámán kalik diar á tátáil uri kiskis án aratámán.
2. Gita ololoh i rang nat git:
 - a. Kápán páplun
 - b. Hol
 - c. Tanián
3. Gita lu atintini rang nat git suri dák talas uri kándi talar má long arwat pasi.
 - a. Kalik a lu mánán i mur i tataLEN án taram, ái na oboi lain wán, má na lu áslai sengsegeng mul.
 - b. Kalik kápate mánán i mur i tataLEN án taram, ái na áslai rangrangas, má taun na kabat páptai.
4. Gita lu anokwai rang nat git ngorer sár ái Káláu a lu anokwai rang natun – kabin a mámna di. Eba 12:5-11

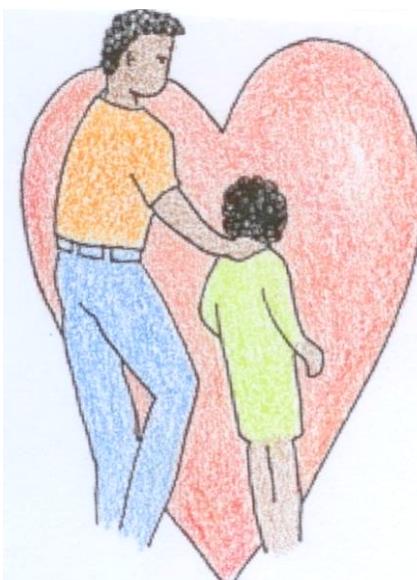
Ararguna kándihat támán a toh tari mámáhat i tatalen káián ái Káláu.

Gam á tan káláu, gama lu mámnaí kamu tan wák ngorer ái Karisito a lu mámnaí kán matananu. *Epe 5:25*

Gam á bos wák, gama tari rumrum si kamu tan pup má gama lu rusan tar gam uri lalin kamu tan pup mul. *Epe 5:22*

Tan kalilik da kip mánán suri armámna si Káláu i pákánbung di mákái tatalen si tata mái nana. *2Ti 1: 5*

Gam á bos tamankak, koion gama lu balbal soksokoi bál rang nat gam mai marán aranokwa uri narsá di. *Kol 3: 21*

**Tamankak na mur i
tohtohpas si Káláu, má na
mámnaí rang natun ngorer
ái Káláu a mámna git.**

Awon á talar káián tata mái nana

1

■ Armámna arliu i diar ái tata mái nana, ái na inngasi tilik armámna si Kálau uri narsán rang nat diar.

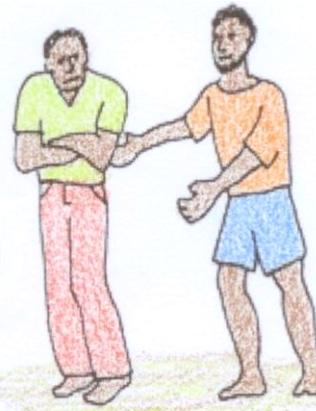

*Kiskis án aramokson
a tur kiláng i kiskis si
Karisito tiklik mai
boh tám ruruna.*

2.

Toh tari lain tohtohpas i bos táit no una longoi.

*Tan kalilik di lu kip
mánán tili tohtohpas
di lu mák pasi.*

3.

*Kamuhat
támán kis
na
tohtohpas
uri singin
tan lite.*

A kuluk ngo
rang nat gaur
da mák ilmi
ngo kamur
liu a lu para
agas Kálau.

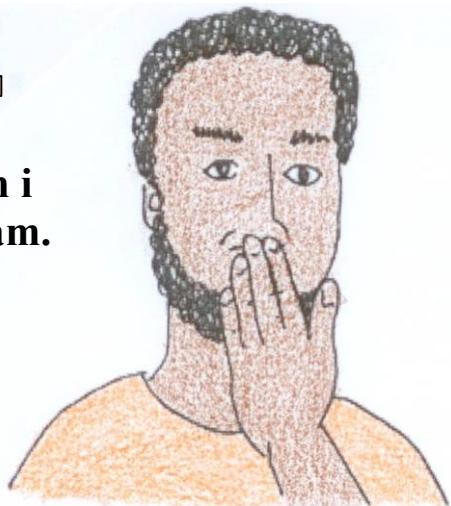
Una mámnai rang
natum.

4.

5.

Ololoh i
kermam.

Aksimi ruruna
káián rang
natum dák lu
ruruna i Kálau
má kán
pinpidan.

6.

Wásái pinpidan i katbán i gamhat támán.
Ararkelles i sung kári namnam.
Wásái má puksai tan pukpuksa tili pinpidan.
Sung arliu sur gam sang.
Oboi lain aratintin i bál rang natum suri nák
ngorer i kábutkis i kándi liu.

ARATINTIN 19: ERAN MÁ ÁMRAI PINPIDAN

Támin aratintin ur on á Aratintin 19: Aratintin i sál án eran má ámrai pinpidan tili Buk Tabu na tángni arbin má matananu dák gasgas suri longrai má dák lain talas ur on má nák taun uri kándi liu. Má aratintin minái na parai mul suri sál án ser kabin i sálán pinpidan i Buk Tabu.

A. Eran i arbin

1. Sung Káláu suri nák táilna iáu má nák tari mánán. 2Ti 2:2 [Sak 127:1-2]
2. Una mánán pas táilnai:
 - a. Tara dáh da kis i aratintin?
 - b. Dánih na kuluk si di suri da longrai?
 - c. Matngan dánih u nem ngo na tapam hut narsá di?
3. Ilwa pasi kuir pinpidan erei a arwat mai aratintin b. má c. imuni.
 - a. Lain aratintin i sálán tan buturkus.
 - b. Le páptai tan támin worwor una arbin mai.
 - c. Oboi tilik támin worwor er a kuluk ngo da hol páptai.
 - d. Kuir pinpidan er na atintin git sur sinih?
 - (1) Káláu
 - (2) Iesu Karisito
 - (3) Tanián a Pilpil
 - e. Ser suri dánih á worwor talas a kis i pinpidan erei.
 - f. Ser suri ngo a mon i te oror a kis i pinpidan erei.
 - g. Ser suri te worwor án akeng tili pinpidan erei.
 - h. Para talsai dánih a parai singim ái Káláu til on á pinpidan erei.
 - i. Para talsai ngadáh a arwat ngoi mai á kágít liu á pinpidan erei.
4. Kip talmi te táit uri tángni kam aratintin
 - a. Long te táit suri nák namnamin uri talngá di má na arwat mai kam aratintin.
 - Pukpuksa, hom, mámáhat.
 - b. Dánih mul una kip talmi suri tángni kam aratintin?
 - Tilik mámáhat ngo te táit una pukpuksa suri, ngorer i kuir kubau ngo kinleh.

B. Tahtahna uri pinpidan una ámrai

1. Worwor táil
2. Tahnai tan támin táit (2 uri 5 á támin táit)
3. Worwor artálár ngo pukpuksa namurwai keskeskesá tan támin táit
4. Arahráhi arbin má oboi uri liu

C. Pákánbung án ámrai pinpidan

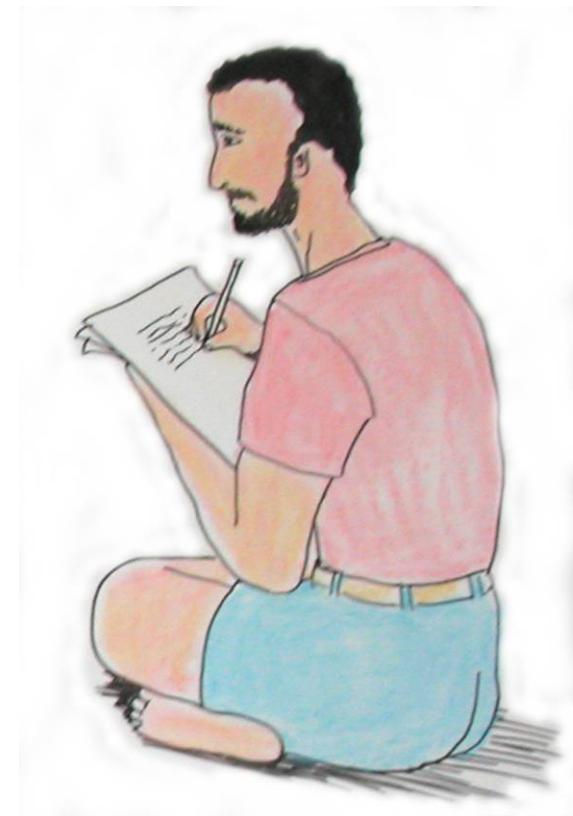
1. Para táilnai tan támin táit u nem suri arbin mai (para talsai si di á tan táit una parai)
2. Bali parai mul i tan támin worwor er ukte parai i te tan matngan sál bul.
3. Bali mákmák kaleng i tan táit ukte parai má bali parai mul.
4. Parai si di suri dák ngurkai dánih dikte aratintin on, má ngadáh a arwat ngoi mai kándi liu.
5. Arahi mai bali parai sár i tan támin táit má kosoi tan argálta.

Eran má ámrai pinpidan 2Ti 2: 2

Aratintin i sálán

Ahat á argálta:

1. Tilik támin worwor – dánih da hol páptai?
2. Káláu – dánih a parai sur Káláu (Kákán, Natun má Tanián a Pilpil)?
3. Aratintin – a mon á worwor án akeng má oror má aratintin?
4. Á iáu má iau – dánih a parai ngo gitara longoi?

Le páptai támin worwor

1. Worwor táil
2. Tahnai tan támin táit (2-5)
3. Worwor artálár uri keskeskesá támin táit.
4. Arahrahi arbin má oboi uri liu

Worwor táil

1. Mulán támin táit
 - worwor artálár
 2. Áruán támin táit
 - worwor artálár
 3. Átuil támin táit
 - worwor artálár
- Arahrahi arbin**

**Gama han má gamák lam pasi
matananu suri da kalilik án
aratintin kaiak. Má gamák
atintin di suri da mur noi tan
pinpidan erei iakte tari si
gam.**

Mat 28: 19-20

Mat 7: 24-27